

30 iulie 2005

UNIVERSITATEA DE STAT „AL. RUSSO” DIN BĂLȚI

BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ

ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI

INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ

**Academicianul
SILVIU BEREJAN**

BIOBIBLIOGRAFIE

Bălți – Chișinău

•

2005

CZU 016: [061.12+80+929(478)]Berejan S.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Academicianul Silviu Berejan: Biobibliografie / Alcăt.: M. Fotescu, E. Scurtu; Red. coord. Gh. Popa; Red. resp. E. Harconița; Univ. de Stat „Al. Russo”. Bibl. Șt.; Inst. de Lingvistică al A.Ș.M. – Bălți–Chișinău: CEUSM, 2005. – 284 p. – (Personalități universitare bălțene).

ISBN 9975-931-95-2

016:[061.12+80+929(478)]

Colegiul de redacție

Alcătuitori

Maria Fotescu

Elena Scurtu

Redactor coordonator

Gheorghe Popa

Redactor responsabil

Elena Harconița

Culegere

Galina Prodan

Maria Fotescu

Elena Scurtu

Machetare computerizată

Maria Fotescu

Copertă

Silvia Ceban

ISBN 9975-931-95-2

CUPRINS

CUVINTE DE SALUT LA 75 DE ANI (V. Barbu, D. Mănuță, Revista „LIMBA ROMÂNĂ”)	7
--	---

Partea I

MO MENTE BIOGRAFICE

A. Gh. Popa. DIN VIAȚA ȘI OPERA ACAD. S. BEREJAN	
Curriculum vitae	9
Scurtă schiță biografică	17
Relațiile dintre doi lingviști „... porniți de pe plaiuri moldovene” (E. Coșeriu și S. Berejan)	32
Tematica coșeriană în vizorul acad. S. Berejan)	42
B. APRECIERI DATE ACAD. S. BEREJAN	47
C. ACAD. S. BEREJAN INTERMEVAT	75
D. PUBLICAȚII ALE ACAD. S. BEREJAN DESPRE MENTORI, COLEGI, DISCIPOLI	109

Partea II

„INVENTARUL” BIBLIOGRAFIC AL ACAD. S. BEREJAN

A. PUBLICAȚII	115
B. STUDII INEDITE ALE ACAD. S. BEREJAN DIN ULTIMII ANI	
B. P. Hasdeu – precursor al ideilor saussuriene în spațiul lingvistic românesc	179
Sistemi citate, funcționalism, istorism - principii	

de bază ale lingvisticii integrale coșeriene	192
C. PARTICIPĂRI LA MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE <i>(prezentate după programele publicate)</i>	201
D. CONTRIBUȚII LA REALIZAREA LUCRĂRILOR DE DOCTORAT	
În calitate de conducător științific	231
În calitate de consultant științific	232
În calitate de referent oficial	232

Partea III

PUBLICAȚII DESPRE ACAD. S. BEREJAN

A. ÎN ENCICLOPEDII ȘI DICȚIONARE <i>(ENCICLOPEDICE)</i>	235
B. ÎN CALENDARUL NAȚIONAL	236
C. ÎN REVISTE ȘI ZIARE	236
D. ÎN VOLUME OMAGIALE ȘI INFORMATIVE	239
E. ÎN PROGRAME DE MANIFESTĂRI PUBLICE	240
Indice de nume	247
Indice de titluri	254

CUVINTE DE SALUT LA 75 DE ANI

**Acad. Viorel BARBU,
Președintele Filialei Iași a A. R.:**

„Ieșenii prețuiesc în mod deosebit faptul că, în calitate de director al Institutului de Lingvistică, ați asigurat, din 1991, stabilirea unor legături interacademice fructuoase ale cercetărilor din domeniul lingvisticii, din Republica Moldova cu cei din România <...>, legături trainice, care au dus la rezultate pe care le prețuim, au fost stabilite și cu specialiștii de la Iași din domeniul literaturii, etnologiei și folclorului.

Mărturiile le reprezintă numeroasele manifestări științifice organizate în comun, la Chișinău și la Iași (sesiuni anuale ale celor două institute, programul *Graiuri românești de la est de Carpați*, „Zilele academice ieșene” sau, pe plan editorial, articolele și studiile tipărite de filologia ieșeni în publicația de profil de la Chișinău a Academiei de Științe a Republicii Moldova. În mod deosebit, din această perspectivă, apreciem ediția critică Eugen Coșeriu, *Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică* (Chișinău, Editura „Știința”, 1994), realizată de acad. Silviu Berejan împreună cu cercet. șt. princ. dr. Stelian Dumistrăcel, și colaborarea lexicografilor de la Chișinău cu cerc. șt. princ. dr. Ioan Oprea la redactarea *Dicționarului explicativ uzual al limbii române* (Chișinău, Editura „Litera”, 1999).

Filiala Iași a Academiei Române dă o înaltă prețuire acestei activități a Dvs. de stabilire, fundamentare și desfășurare a colaborării <...> în domeniul dialectologiei, al toponimiei, al lexicologiei și al lexicografiei”.

Prof. univ. dr. Dan MĂNUCĂ,
Dir. Inst. de Filologie Română
„Alexandru Philippide“ al A.R.:

„Aruncînd un arc peste timp, mă întorc în urmă cu peste un deceniu, cînd am avut onoarea de a vă cunoaște și privilegiul de a așeza împreună bazele unei colaborări constante și fructuoase între Institutul de Lingvistică al Academiei de Științe a Republicii Moldova și Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” al Academiei Române. Am putut aprecia, încă de atunci, înaltul dumneavoastră profesionalism și constanta dumneavoastră energie, însușiri pe care le-ați demonstrat, cu prisosință, cu prilejul consfă-tuirilor științifice, organizate sub egida celor două institute <...>.

Cuvintele noastre exprimă convingerea dintotdeauna a cercetătorilor științifici de la Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide”, care, dacă îndrăzneala nu trece de marginile adîncului respect pe care vi-l poartă, vă numesc și prietenul lor <...>.”

Revista „LIMBA ROMÂNĂ”:

„Energic și perseverent, harnic și laborios, sincer, drept și încrezător în alt destin al basarabenilor, Silviu Berejan a lucrat cu migală, pe tot parcursul vieții, la consolidarea zidurilor cetății cu numele LIMBA ROMÂNĂ. La victorii, ca și la bătălii pierdute, a știut să rămînă Om, convins fiind că, pînă la urmă, învinge cel, capabil să escaladeze munții incertitudinilor, ai ezitărilor și ai hărțuirilor de moment. Acad. Silviu Berejan a avut în față orizontul limpede al graiului matern. Spre el a

mers ca spre o mîntuire, traversînd un drum lung și sinuos, purtînd pururi în suflet speranța împlinirilor”.

PARTEA I

MOMENTE BIOGRAFICE

A. DIN VIAȚA ȘI OPERA ACAD. S. BEREJAN

de

Gheorghe POPA

Curriculum vitae

Născut la 30 iulie 1927 în comuna Bălăbănești, plasa Vadul lui Vodă, jud. Lăpușna (azi – jud. Chișinău), România.

Studii. În 1938 școala primară din s. Valea Perjei, jud. Tighina; 1938–1944 liceul „B. P. Hasdeu” din Chișinău; 1944–1945 – studii în refugiu la liceul „C. D. Loga” din Timișoara; 1945–1946 – școala rusă de cultură generală din Comrat; 1946–1947 – școala moldovenească nr. 4 din Chișinău; 1947–1952 – Facultatea de Istorie și Filologie a Universității de Stat din Chișinău (inițial înscriindu-se la Institutul de Arhitectură din Odesa, apoi la Facultatea de Fizică și Matematică a Universității de Stat din Chișinău); 1952–1956 – specializare la doctorantură în cadrul aceleiași universități.

Grade și titluri științifice. Doctor în filologie (1956, Universitatea de Stat din Chișinău); doctor habilitat în filologie (1972, Institutul de Lingvistică din Moscova al A.Ș. a U.R.S.S.); profesor universitar (1979, Universitatea de Stat „Al. Russo” din Bălți); membru corespondent al Academiei de Științe din Moldova (1989); membru titular (academician) al Academiei de Științe din Moldova (1992); membru de onoare al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan” din București al Academiei Române (1999); Doctor Honoris Causa al Universității de Stat „Al. Russo” din Bălți (1999).

Activitate de cercetare și de coordonare. Cercetător științific superior la Institutul de Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești a A.Ș. din fosta U.R.S.S. (1956–1958); secretar științific (1958–1961); șef al sectorului Istoria limbii al A.Ș.M. (1961–1978); șef al secției Lexicologie și Lexicografie (1978–1987); director al Institutului de Limbă și Literatură (1987–1991); academician coordonator al Secției de Științe Umanistice a A.Ș.M. (1991–1995); director al Institutului de Lingvistică a A.Ș.M. (1991–2000); cercetător științific principal al Institutului (2000 pînă în prezent).

Domenii de cercetare. Limba română (gramatică, lexicologie, lexicografie, stilistică, istorie, cultură a vorbirii), semantică generală, lingvistică teoretică, romanistică, slavistică, lingvistică comparată și contrastivă.

Activitate didactică. Lector la Institutul Pedagogic din Tiraspol (1954–1955), la Universitatea din Chișinău (1955–1956), profesor la Institutul Pedagogic din Bălți (1973–1983).

Publicații. Autor a mai mult de 400 de studii editate atît în țară, cît și în străinătate, inclusiv 3 monografii, 4 dicționare, 6 manuale. Redactor științific și titular la circa 40 de cărți de lingvistică. Traducător și editor de lucrări din opera unor somități ale lingvisticii ca V. F. Șîșmariov, I. Iordan, E. Coșeriu. Secretar de redacție (din 1958) și redactor-șef (din 1989) al publicației periodice academice „Revistă de lingvistică și știință literară“, membru al colegiului de redacție al revistei „Limba Română“ din Chișinău (din 1991).

Manifestări științifice. Participant la mai multe congrese și conferințe internaționale (de lingvistică, de filologie romanică, de lexicografie, de filologie română, de științe și arte), colocvii și simpozioane internaționale (privind *Atlasul Lingvistic Romanic*, *Patronimica Romanică*, *Științele Limbajului*, *Limba română*), precum și la numeroase conferințe și sesiuni din Țară și din fosta U.R.S.S. A participat la nenumărate emisiuni radiofonice și televizate, mese

rotunde, a acordat zeci de interviuri în presă vizînd diverse probleme de limbă și de știință a limbii.

Pregătirea cadrelor. Conducător științific și referent (oponent) oficial sau neoficial, consultant legalizat sau nelegalizat la circa 50 de doctoranzi și competitori; autor a cîteva zeci de avize la disertații și autoreferate de disertații.

Membru în organe științifice colective (naționale și internaționale), în diverse Consilii, Comitete, Comisii. Prezidiul Consiliului Național de Atestare și Acreditare din Republica Moldova, Comitetul Internațional de patronaj pentru *Atlasul Lingvistic Romanic* (Franța), Biroul Secției de Științe Socio-umaniste a A.Ș.M., Consiliul științific al Institutului de Lingvistică, Comitetul de Stat pentru onomastică, Consiliul de conducere al temei sociolingvistice de colaborare internațională româno-germană, Comitetul Internațional al Slaviștilor, Membru de Onoare al Institutului de Lingvistică al Academiei Române, Președinte al Comisiei de experți a CNAA (pentru grade și titluri științifice și didactice), Consiliul de expertiză de pe lîngă Prezidiul A.Ș.M. ș. a.

Distincții, referințe. Insigna „Eminent al învățămîntului public” (1979), Premiul Prezidiului A. Ș. M. (1986), Premiul de Stat al Moldovei (1987), Ordinul Republicii (1996), Premiul Academiei Româno-Americane (1997), Medalia „Dimitrie Cantemir” (2000); biobibliografii ale D-sale au fost incluse în prestigioase surse de referință din lume: *Dicționar enciclopedic ilustrat* (Chișinău, 1999); *International Who's Who in Translation & Terminology* (Paris, Nottingham, Bonn, Wien, 1995); *Ведущие языковеды мира* (Moscova, 2000); *Românii din jurul României* (București, 2003); *Enciclopedia marilor personalități* (București, 2003).

ARA

*The American Romanian Academy of Arts and Sciences
has the honor to confer
The American Romanian Academy Award 1997
on*

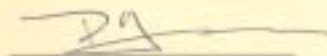
Silviu Berejan

*for his outstanding contributions to the Social Sciences,
to the struggle for freedom of speech in particular,
and to the fostering the Romanian spiritual values in general*

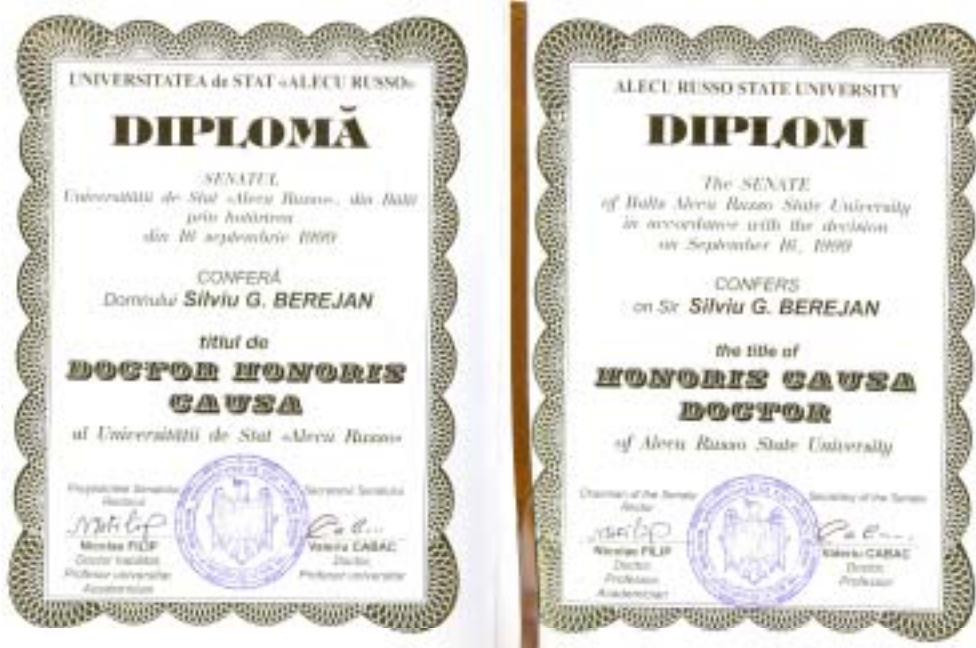
Târgoviște, June 1997

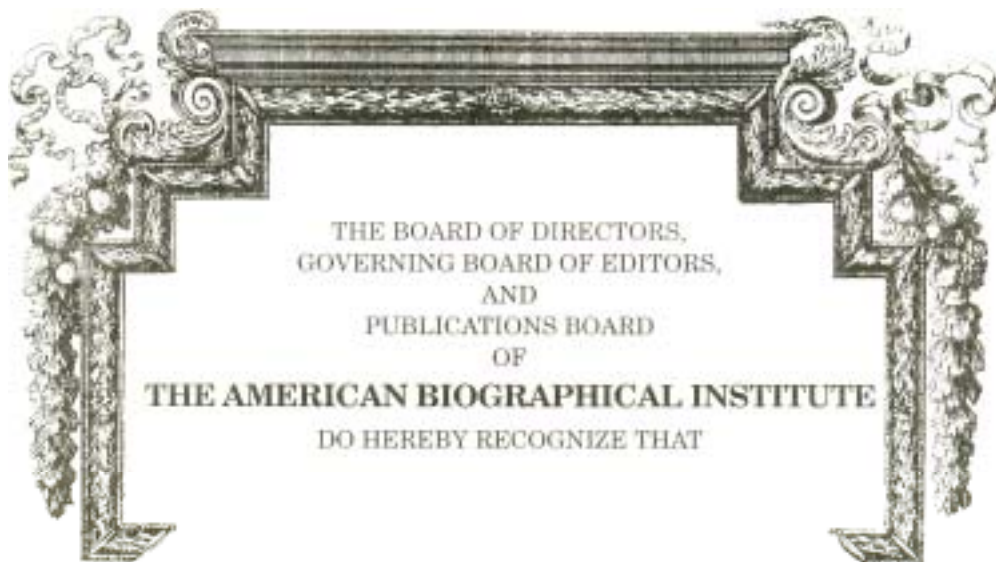

President

Secretary General

Silviu Berejan

HAS BEEN CHOSEN FOR DISTINGUISHED STANDING AND HAS
BEEN CONFERRED WITH AN HONORARY APPOINTMENT TO

THE
RESEARCH
○ **BOARD OF ADVISORS** ○

MEMBER SINCE: **2001**

H. C. Collins

H. C. Collins

Director, Research Board of Advisors, The American Biographical Institute, Inc.

Scurtă schiță biografică

Domnul Silviu Berejan s-a născut într-o familie de învățători modești, „obișnuiți învățători de școală românească” [1, p. 52]. Astăzi Dumnealui e un remarcabil om de știință, cunoscut nu numai în republică, dar și în comunitatea lingvistică internațională. Suportul unei atare afirmații rezidă, în primul rând, în însăși opera științifică a lingvistului S. Berejan, diversă sub aspectul problematicii abordate, impunătoare sub aspectul cantității, profundă sub aspectul calității. Cele circa 400 de publicații (inclusiv 3 monografii, 4 dicționare, 6 manuale) demonstrează cu prisosință că cercetătorul S. Berejan, deși neîncercat de ambiții vane, dar evitând tentația de a merge pe căi bătătorite, dă preferință chiar din start aporiilor lingvistice, manifestă curajul de a părăsi punctele de vedere tradiționale, vădește cutezanța de a emite opinii eterodoxe și, nu în ultimă instanță, acribie filologică, propunând soluții judicioase privind complicate probleme teoretice de lingvistică generală, romanistică, lingvistică comparată, lexicologie, sema-siologie, lexicografie, gramatică, stilistică, istorie a limbii ș. a.¹

¹ Intuind din timp, chiar de la începutul activității sale științifice, că numai „pe acest plan, vorba prof. E. Coșeriu, era posibil dialogul cu lingvistica europeană” [2, p. 162].

Despre contribuția substanțială la studiul fenomenelor glotice și despre individualitatea gândirii lingvistice a prof. S. Berejan ne vorbesc anumite realități de care nu orice lingvist a avut parte: citarea abundentă a lucrărilor editate (a se vedea cărțile de profil și revistele RLȘL și LR), recenzarea lor în literatura de specialitate², invitarea frecventă la diverse întruniri științifice, participarea directă la manifestări unionale (din fosta U.R.S.S.) și internaționale, aprecierile elogioase ale ideilor lansate de Domnia sa în lucrări de referință sau în vasta corespondență pe care a purtat-o de-a lungul anilor, solicitările scrise sau orale de „a-și da părerea” sau de a se reține „numai pentru o clipă” în mijlocul celor ce au îmbrățișat ca principală preocupare lingvistica (aceștia roind în jurul Domniei sale ca în grădina lui Akademos). Știa ce știa conaționalul nostru nepereche în lumea științei mondiale E. Coșeriu care, în avizul de susținere a candidaturii omagiatului la alegerile pentru titlul de membru plin al Academiei de Științe din Moldova, menționa: „Meritele dlui Berejan în domeniul lingvisticii sînt incontestabile și unanim recunoscute în știința națională și internațională. Dl Berejan este astăzi savantul cel mai de seamă din Republica Moldova în acest domeniu, și,

² De exemplu, la timpul apariției lor, numai monografiile *Contribuții la studiul infinitivului moldovenesc* (1962) și *Семантическая эквивалентность лексических единиц* (1972) s-au bucurat de 29 de recenzii și prezentări în literatura de specialitate (în limbile „moldovenească”, română, cehă, franceză, germană, rusă, ucraineană). A se vedea, de asemenea [3, p. 6–7; 4, p. 50–59; 5, p. 67–69].

anume, atît în ce privește lingvistica generală (mai ales semantica), cît și în ce privește lingvistica românească, atît sincronică, cît și diacronică” [6, p. 59].

În literatura de specialitate din Moldova s-a scris și s-a vorbit deja cu diverse ocazii despre activitatea științifică a acad. S. Berejan, dar s-a făcut acest lucru, cu preponderență, în baza lucrărilor publicate în republică (monografii, dicționare, manuale, studii din reviste și culegeri, articole de cultivare a vorbirii, de popularizare a științei, de publicistică etc.). Cu alte cuvinte, s-a scris și s-a vorbit despre o activitate ce s-a desfășurat, cum se zice, „în văzul publicului larg”. Dar, afară de aceasta, a existat și există o activitate lingvistică, cunoscută doar unor cercuri de specialiști și desfășurată, mai ales, în afara republicii – ale cărei rezultate, dacă ar fi scrupulos „adunate”, ar cuprinde și ele, indiscutabil, multe sute de pagini. Anticipînd înșiruirea unor date de ordin cronologic și geografic, a unor nume de localități și de personalități, putem susține, fără exagerare, că S. Berejan ar rămâne în istoria lingvisticii, și nu numai a celei românești, chiar dacă travaliul lingvistic al D-sale s-ar fi constituit doar din articole, teze, rezumate, referate, rapoarte, comunicări, cronici, luări de cuvînt, publicate în literatura de specialitate de peste hotarele Moldovei. Începînd cu primele teze (*Литературный язык и его лексическое богатство*) apărute în limba rusă (Cernăuți, 1958) și cu primul articol

(*Asupra prepoziției a cu infinitivul*) apărut în limba română în revista *Cercetări de lingvistică* (Cluj, 1958) și terminând cu ultima conferință (*B. P. Hasdeu – precursor al ideilor saussuriene în spațiul lingvistic românesc*) ținută la Universitatea bălțeană (mai 2002), numele lingvistului basarabean S. Berejan „va poposi”, de-a lungul anilor, pe paginile revistelor *Известия АН СССР, Вопросы языкознания, Филологические науки, Известия на Института за български език при Българската АН, Memoriile Academiei Române, Revue roumaine de linguistique, Cercetări de lingvistică, Philologica Pragensia, Beiträge zur romanischen Philologie* sau va fi inclus în *Проблемы..., Материалы..., Тезисы..., Abstracts..., Résumés..., Riassunti..., Proceedings..., Vorträge..., Akten..., Actele...* și multe alte publicații lingvistice de prestigiu din Est și din Vest.

E un caz unic în republica noastră când un lingvist să fi participat la atâtea întruniri științifice (din republică și din fosta Uniune) și la atâtea foruri internaționale (congrese, colocvii, simpozioane, conferințe, seminare, consilii, sesiuni, ședințe de lucru, „mese rotunde”), precum e unică și geografia de desfășurare a acestor manifestări: Armenia (Erevan, 1986; Djermuk, 1988), Azerbaidjan (Baku, 1988), Rusia (Kalinin, 1986; Maikop, 1986; Moscova, 1974, 1980, 1981, 1982, 1985, 1988, 1989, 1991; Novosibirsk, 1974; Sankt-Petersburg 1964, 1975, 1986; Ufa, 1985; Vladivostok, 1982, 1987; Voronej, 1991;

Voronovo, 1984; Zvenigorod, 1981, 1983, 1986, 1987, 1991), Germania (München, 1993; Heidelberg, 1995; Jena, 1995; Leipzig 1996, 1998); Gruzia (Tbilisi, 1971, 1977), Italia (Torino, 1995), Franța (Grenoble, 1996), România (Brașov, 1997; București, 1991, 1994, 1998, 1999, 2003; Cluj-Napoca, 1994, 1998; Constanța, 1997; Iași, 1991, 1992, 1993, 1994, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004; Reșița, 1997; Roman, 1995; Suceava, 1992, 1993, 1995, 1997, 1999, 2001; Timișoara, 1991, 1998; Tîrgoviște, 1997), Spania (Santiago de Compostela, 1993, 1999), Ucraina (Cernăuți, 1958, 1966, 1986, 2000; Kiev, 1980; Lvov, 1980; Kirovograd, 1987), Uzbekistan (Samarkand, 1971, 1987) și, desigur, Republica Moldova, unde are peste 70 de participări (în special, la Chișinău, Bălți, Cahul ș.a.). Firește, această listă e departe de a fi completă, ea putînd fi continuată mai ales prin enumerarea centrelor științifice din Occident unde, pînă în anii 90, nu i s-a permis plecarea din motive politico-ideologice (cu toate acestea, lista în cauză e suficientă pentru a ne da seama de prezența științifică rodnică a prof. S. Berejan pe arena mondială).

S. Berejan e solicitat, de timpuriu, nu numai să participe în calitate de raportor la diverse manifestări, dar și să îndeplinească, concomitent, în cadrul întrunirilor științifice, diferite funcții: secretar de secție, președinte de ședințe, moderator. De exemplu, încă în 1967, conduce la Conferința unională de romanistică de la Mensk, împreună

cu reputatul lingvist rus R. A. Budagov, secția „Probleme de tipologie a limbilor înrudite”.

Personal a fost de mai multe ori animatorul și organizatorul unor atare întruniri (de exemplu, al Simpozionului unional „Probleme teoretice de semantică și de reflectare a acesteia în dicționarele monolingve”, 1979; al Conferinței științifice „Limba română este numele corect al limbii noastre”, 1995; al Colocviului Internațional „Lecturi coșeriene”, 1998 ș. a.).

Acad. S. Berejan a contribuit substanțial la pregătirea de noi cercetători în domeniul lingvisticii. Domnia sa a fost conducător științific (la 17 doctoranzi), consultant științific (la 5 competitori), referent oficial (la 10 teze de doctor și 5 de doctor habilitat), autor a câteva zeci de avize la disertații și rezumate ale disertațiilor.

Cu toate că nu ne-am pus drept scop să trecem în revistă numeroasele aprecieri ale specialiștilor privind aportul considerabil al prof. S. Berejan la studierea multiplexelor aspecte ale limbii ca obiect de cercetare științifică, totuși considerăm oportun a invoca cel puțin încă una din aceste aprecieri.

Cunoscutul lingvist rus (ulterior, director al Institutului de Limbă Rusă din Moscova) Iu. N. Karaulov, membru corespondent al A. Ș. a U.R.S.S., încă în 1976, analizând elaborarea noțiunii de sistem lexico-semantic în lingvistica sovietică, menționa că „după lucrările lui Șcerba,

Vinogradov, Smirnițki, Budagov, Ahmanova, următoarea etapă în dezvoltarea lexicologiei naționale a fost determinată de două momente: în primul rând, de amploarea și succesele importante ale lucrului lexicografic în țară; în al doilea rând, *de rezultatele considerabile obținute în domeniul teoriei* (aici și mai jos evidențierile ne aparțin. – Gh. P.) – atât în direcția dezvoltării de mai departe a noțiunii de sistem lexico-semantic (*lucrările semnate de Ufimțeva, Șmeliov, Berejan ș. a.*), cât și în direcția aplicării unor noi metode de cercetare în lexicologie” [9, p. 12]. Este o apreciere de care nu s-au învrednicit prea mulți lingviști de la periferia fostei Uniuni Sovietice, căci, precum se vede, după ce numește șapte lingviști ruși de mare prestigiu din Moscova și Sankt-Petersburg autorul le alătură, ca om de știință ce a contribuit în mod real la dezvoltarea teoriei lexicologice naționale, și un lingvist român din Chișinău!

În unul dintre interviurile sale S. Berejan face următoarea confesiune: „... *nu regret totuși viața trăită, căci, la urma urmei, am studiat și mi-am apărut, cât și cum am putut, limba neamului. Și asta vreau s-o afirm acum, înspre apusul vieții, deschis: am iubit întotdeauna limba și neamul* (evid. n. – Gh. P.) și anume aceste sentimente mi-au insuflat energie și putere de rezistență” [6, p. 60]. Aceste „sentimente”, indiscutabil, cunoscute prea bine vigenților nu numai de la Chișinău, dar și de la Moscova, nu i-au împiedicat pe

savanții de bună-credință (ne referim la perioada de pînă la 1989) să-l aleagă membru al diferitelor foruri academice din fosta Uniune („Consiliul de lexicologie și lexicografie”, „Consiliul de teorie a lingvisticii sovietice” ș. a.), precum nu i-au împiedicat să-l admită în calitate de participant la o serie de manifestări nu numai unionale, ci și internaționale, cum au fost Congresele X, XII și XIV ale lingviștilor (de la București, Viena, Berlin), Congresele XII-XIV și XVII de lingvistică și filologie romanică (de la București, Québec, Napoli și Aix-en-Provence), Congresul III european de lexicografie (de la Budapesta) ș. a.

Poate și dumnealui încearcă astăzi un sentiment de nedumerire: cum de a reușit să treacă peste impedimentele ridicate de regimul timpului? Am spus „poate”, deoarece nativul „chiparos” (or S. Berejan, conform zodiacului, face parte din această categorie) supraviețuiește în mod firesc în condiții care altora li s-ar fi părut de nesuportat.

Consemnările de mai sus ar putea fi completate cu încă un moment, nici pe departe lipsit de importanță: în pofida restricțiilor nedecarate, dar caracteristice perioadei de intimidare de pînă la 1989, prof. S. Berejan întreținea permanent legături științifice (prin schimb de scrisori, cărți poștale, reviste, extrase, cărți) cu o serie de lingviști din diferite țări (mai detaliat, a se vedea *infra: Relațiile dintre doi lingviști*

„... *porniți de pe plaiuri moldovene*”). Oare nu acest „moment” și nu „sentimentele” de care am amintit mai sus au întârziat metodic avansarea în posturi, alegerea în rândurile membrilor academiei și, în genere, medalierea remarcabilului nostru lingvist? (dacă ne referim la perioada, în special, de pînă la anii '90, avem tot temeiul să ne întrebăm și noi ca N. Esinencu: „Cine i-o fi purtînd medaliile?”). De fapt, despre aceste „întîrzieri” ne împărtășește ceva chiar dumnealui: „*Lingvistica de la noi, cea care se încadra în „Frontul ideologic”, m-a ținut mereu în tagma celor neagreați de puterea oficială și m-a obligat să accept în tăcere mulți ani la rînd că româna din Moldova Sovietică este altceva decît româna din celelalte regiuni românești, strecurînd numai în subsidiar ideea că e tot română ... Și încă ceva: dacă aș lua-o tot în lingvistică de la început, aș prefera să fiu apreciat exclusiv de specialiști, nu de șefi (prin prisma politico-ideologică)*” [6, p. 60]. O doleanță nevinovată, deși e rostită cu regret și durere!

În contextul celor spuse, cititorii ar mai trebui să știe suplimentar că, în genere, acad. S. Berejan e un om – și acest lucru îl pot confirma fără ezitare toți cei care îl cunosc – care manifestă indiferență față de calomniile sau suspiciunile, iartă atitudinea ingraților sau a celor recalitranti la adevărul științific, pentru că „*să se ia la hartă meschină cu oamenii neștiutori, rău intenționați sau, pur și simplu, necinstiți în acțiuni nu are nici un rost*” [6, p. 59]. Lesne se poate conchide că omul

și savantul S. Berejan a însușit de minune preceptul napoleonian: „Oamenii pot fi nedrepti cu mine, îmi este suficient că sînt nevinovat”.

În numele dreptății, s-ar cuveni să aducem lumină în ceea ce privește recunoașterea / nonrecunoașterea oficială a meritelor acad. S. Berejan. Vom face acest lucru reproducînd în *extenso* observațiile lui N. Mățaș: „N-aș vrea să se creadă că omului de știință și de omenie Silviu Berejan nu i s-au recunoscut meritele și calitățile. I s-au recunoscut, însă mai degrabă tacit sau cu jumătate de gură. Sau, în cel mai bun caz, cu foarte mare întârziere. Judecați și dumneavoastră, dragi cititori: în timp ce unii extrem de săraci cu duhul și cu zestrea spirituală, fără să aibă susținută a doua teză de doctorat, fără lucrări de referință sau chiar niște amărîte de broșurele, să nu mai aduc vorba despre vreo urmă de școală, se căpătuiseră peste noapte din partea regimului pe care-l slujeau cu fidelitate de sclav cu titlul de academicieni plini, Domnia sa, doctor în științe și doctor habilitat, cu o operă recunoscută și apreciată la Moscova, Kiev, Sankt-Petersburg, Varșovia, Praga, Sofia, nu se învrednicise de acest titlu. Pentru acceptarea în rîndul „nemuritorilor” i se cerea o „nimica toată”: să contracareze fulminantele acțiuni de revendicare din partea maselor (inclusiv din partea Institutului de Lingvistică pe care îl conduce) a recunoașterii de către oficialitățile de atunci a unității de limbă moldo-române, a necesității de a reveni la grafia latină și de a-i atribui statut de limbă de stat la ea acasă limbii lui

Creangă și Eminescu. Puțină lume știe cât de mult s-a frământat viitorul pe atunci, actualul academician Silviu Berejan, cât de mult s-a zbătut Domnia sa între umilitoarea pentru o fire atît de sensibilă propunere, machiavelică, satanească propunere de a pactiza cu forțele răului și fireasca, omenească dorință a trudnicului în sudoarea frunții de a-i fi pur și simplu recunoscute meritele” [10, p. 168].

În însemnările de față ne-am văzut obligați să vorbim atît despre publicațiile propriu-zise în domeniul științei limbajului, cât și despre „nescrisele cărți” ale acad. S. Berejan și am făcut acest lucru din mai multe considerente.

P r i m o: „zestrea” științifică a oricărui savant, în genere, iar a dlui S. Berejan, în special, se constituie nu numai din publicații, ci și, poate chiar înainte de toate, din cele realizate „în afara celor date publicității” și deci trebuie urmărită și pusă la cântar și această activitate.

S e c u n d o: numai cunoașterea completă a activității lingvistice – nu doar a celei „din interior”, dar, mai ales în cazul dat, și a celei „din exterior” – ne-ar putea explica de ce lingvistul nostru este atît de mărinimos elogiât, frecvent citat, înalt apreciat, tradițional invitat, mult solicitat.

T e r t i o: „cartea de vizită” a științei lingvistice din Moldova, așa cum apare ea în alte țări și chiar pe alte meridiane – noi, cei de la

baștină, mândrindu-ne, firește, cu acest lucru – o datorăm în cea mai mare parte autorității științifice a academicianului Silviu Berejan.

REFERINȚE

1. „... *Am căutat să fac din lingvistică un fel de matematică*”. [Din interviul cu S. Berejan realizat de Gh. Popa și N. Leahu]. În: *Semn*, 2000, nr 1–2, p. 52-59.
2. *Lingvistica integrală*. Interviu cu Eugeniu Coșeriu realizat de Nicolae Saramandu. București : Ed. Fundației Culturale Române, 1996. 184 p.
3. Ețcu, I. *Silviu Berejan: omul, savantul, cetățeanul*. În: *Rev. de lingvistică și șt. lit.*, 1997, nr 3, p.5-9.
4. Ciobanu, A. *Academicianul Silviu Berejan – gramatist. (În jurul unor probleme controversate de sintaxă)*. În: *Rev. de lingvistică și șt. lit.*, 1997, nr. 3, p.50-61.
5. Vințeler, O. *Contribuția academicianului Silviu Berejan la studierea sinonimiei*. În: *Rev. de lingvistică și șt. lit.*, 1997, nr 3, p. 67-69.
6. „*Denumirea limbii noastre e cea știută de toată lumea – română*”: [Din interviul cu S. Berejan / realizat de A. Bantouș]. În: *Limba română*, 1995, nr 3, p.53-60.
7. Berejan, S.; Dîrul, A. *O operă lexicografică de preț*: [Rec. la: Русско-молдавский словарь. Moscova, 1954, 836 p.]. În: *Învățătorul sovietic*, 1954, nr 12.
8. *Unele observații cu privire la infinitivul moldovenesc*. În: *Însemnări șt. / Univ. de Stat din Chișinău*, 1955, vol. 18 (Filologie).

9. Караулов, Ю. Н. *Общая и русская идеография*. Москва: Наука, 1976. 355 с.

10. Mățcaș, N. *Vom mai ajunge să culegem ghiociei*. În: *Limba română*, 1997, nr 3-4, p. 167-173.

1934, mănăstirea Vărat ic, jud. Neamț. La 7 ani cu mama și bunica

25 mai 1940, Chișinău. Viitorul lingvist S. Berejan, „rătăcit” printre desenatori (inclusiv Glebus Sainciuc).

1948. Trei generații ce au precedat lui S. Berejan: tată, unchi, bunicul și un verișor.

1951, Odesa. Campionat ul Uniunii Sovietice la baschet (S Berejan – al patrulea în coloană). Nu știm dacă sport ul a pierdut , în schimb lingvistica a câștigat.

1957. Împreună cu soția ca turiști la Castelul Peleş, Sinaia

1958. În ospetie la acad. N. Corlăteanu (de la dreapta spre stînga):
N. Corlăteanu, E. Ruseev, O. Ahmanova, A. Babkin, X. Marțișevskaia (dir. Ed. de
dicționare din Moscova), G. Pecec, Z. Berejan, S. Berejan, A. Corlăteanu (soția lui
N. Corlăteanu), A. Corlăteanu (fiul lui N. Corlăteanu)

Martie 1958, Leningrad. Împreună cu I. Mocreac

e Berejan, sprijinul
na al domnului
n.

1959. Pe o stradă a
Chișinăului cu colegul de
Academie V. Soloviov

Relațiile dintre doi lingviști „... porniți de pe plaiuri moldovene”

(E. Coșeriu și S. Berejan)

Acad. S. Berejan a contractat, în decursul vieții sale de creație, relații de tot felul, științifice în primul rând (prin corespondență și / sau prin contacte directe sau indirecte), dar și curat omenești (prietenești sau colegiale) cu o mulțime de personalități care i-au apreciat atât cercetările și contribuțiile lingvistice, cât și pe Domnia sa ca om, producându-i deosebite satisfacții morale. Aceste satisfacții D-lui nu le-a putut compara niciodată cu sentimentele confuze, provocate de aprecierile, nesincere de cele mai multe ori, și subiective ale celor care erau dispuși să-l laude și să-l promoveze nu pentru meritele reale, ci pentru supușenie sau pentru faptul că, prin activitatea sa, nu le prea făcea valuri, complicându-le existența, sau pentru ca D-lui, la rândul său, să-i promoveze pe ei sau pe ai lor.

Omul și savantul S. Berejan a ținut întotdeauna la aprecierile competente, făcute dezinteresat, fără scopuri camuflante. Pe acestea le considera cele mai de preț.

Printre cei cu care a întreținut relații productive pot fi numiți, în primul rând, cei care, în virtutea poziției lor sociale și științifice, nu urmăreau altceva decât exprimarea obiectivă a atitudinii față de ceea ce, după competența lor opinie, era considerat valoare autentică. Laudele de complezență l-au lăsat întotdeauna rece.

A avut bucuria contactelor și corespondenței atât cu lingviști din U.R.S.S. (R. Budagov, D. Mihalci, V. Iarțeva, V. Borcovski, Gh. Stepanov, N. Katagoșcina, Iu. Karaulov din Moscova; R. Piotrowski, A. Babkin, A. Domașnev, A. Evghenieva din Leningrad; A. Melniciuc, St. Semicinski din Kiev; V. Makarov din Mensk; G. Ramișvili din Tbilisi; L. Vasiliev din Ufa ș. a.), cât și cu lingviști din străinătate, mult mai greu accesibili în condițiile Uniunii Sovietice și, în special, ale R.S.S. Moldovenești (și cu toate acestea, a corespondat intens și s-a întâlnit cu diferite ocazii fericite cu savanți cunoscuți ca H. Mihăiescu, B. Cazacu, Gh. Mihăilă, O. Vințeler, G. Istrate, I. Coteanu, Em. Vasiliu, Gh. Bulgăr din România; P. Beneș, O. Duchacek, V. Hořejši, J. Šcultety din Cehoslovacia; L. Galdi din Ungaria; W. Manzac, J. Siatkowski din Polonia; E. Perniška din Bulgaria; W. Bahner, K. Heitmann, L. Fassel, W. Dahmen din Germania; M. Contini, E. Cosmopol din Franța; L. Massobrio din Italia și mulți-mulți alții).

Un interes deosebit prezintă însă îndelungatele relații ale lingvistului chișinăuian cu concetățeanul nostru de renume mondial prof. Eugeniu Coșeriu și, în special, începuturile acestor relații pe care le vom expune în felul cum le evocă însuși S. Berejan în mărturisirile sale palpitante din prefața la cartea maestrului *Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică* (Chișinău, 1994, 182 p.) editată

de S. Berejan din Chișinău și St. Dumistrăcel din Iași ca rezultat al unei colaborări de bun augur.

În continuare, vom da unele fragmente din studiul menționat ce reflectă aceste relații de la începuturi și pînă la data apariției volumului

citată (adică pînă în 1994).

1993 – la Institutul de Lingvistică al A.Ș.M.: masa rotundă consacrată
limbii române

Trei destine basarabene: Eugen Coșeriu, Nicolae Mățcaș, Silviu Berejan

*

„Făcusem de acum un oarecare schimb de scrisori, promisem în câteva rînduri cîte un set de extrase de la Dumnealui pînă în momentul primei întîlniri, care s-a produs abia în aprilie 1968, la recepția de inaugurare oferită de Academia Română participanților la cel de-al XII-lea Congres Internațional de Lingvistică și Filologie Romanică în sala mare a restaurantului bucureștean „Athénée Palac”. Venisem acolo în componența delegației sovietice (pentru prima oară la un asemenea forum), eram curios să-l cunosc în persoană (căci pînă atunci îl vedeam doar în scrieri ca pe un semizeu al „Olimpului lingvistic”, inaccesibil pentru muritorii de rînd) și mă angajasem încă înainte de plecare să-i transmit un mesaj din partea consăteanului său Valentin Mîndîcanu. Am fost plăcut surprins că „semizeul” a reacționat foarte prietenos de îndată ce i-am comunicat că sînt

basarabean de la Chișinău și că am misiunea de a-i înmîna o scrisoare. A întrebat cine sînt și, cînd i-am spus numele meu de familie, s-a bucurat ca la vederea unui vechi cunoscut și a exclamat: „A, dumneata ești Berejan! Nu-mi închipuiam că ești așa!”. M-am simțit deodată foarte ușurat, descătușat și am continuat conversația cu dezinvoltură, ca și cînd ne cunoșteam de cînd lumea. Mi-a spus că Valentin Mîndîcanu nu este numai un consătean, ci că tatăl acestuia a fost primul său învățător, căruia îi poartă cel mai mare respect și recunoștință. Apoi s-a interesat cum e la noi și ce mai fac lingviștii chișinăuieni, înșirînd fără nici un efort, spre surprinderea mea, cîteva nume ale colegilor mei de aici, dovadă că era destul de familiarizat cu ele. Mi l-a prezentat pe unul din fiii săi – un băiețel foarte drăguț de vreo 10 ani – și pe sora mai mică, despre care mi-a comunicat că a avut de suferit în țară de pe urma fratelui „rătăcit“ prin străinătăți.

Tot atunci i l-am prezentat și eu pe hispanistul leningrădean Gheorghe Stepanov, ulterior director al Institutului de Lingvistică și academician al Academiei de Științe a U.R.S.S. (la rugămintea acestuia), cu care apoi a stabilit strînse legături colegiale ce au durat pînă la moartea academicianului rus (despre care mi-a mărturisit mai tîrziu la Berlin că îi devenise cel mai bun prieten din fosta Uniune Sovietică).

Am mai discutat în câteva rînduri, uimindu-mă de fiecare dată de simplitatea sa generoasă, de faptul că a reușit să șteargă atît de ușor marea distanță dintre noi, astfel că ne întrețineam ca niște oameni foarte apropiați. Întîi am crezut că e pur și simplu atitudinea condescendentă normală a unui om de foarte înaltă cultură, dar mai tîrziu mi-am dat seama că e de fapt o extrapolare a sentimentelor sale de afecțiune față de meleagurile dragi asupra mea (nu ca persoană, ci ca reprezentant al acestora în lingvistică, adică în domeniul cel mai apropiat lui).

*

Ne-am revăzut peste aproape douăzeci de ani la Berlin, la al XIV-lea Congres Internațional al Lingviștilor, din 1987, ca niște vechi prieteni (așa ținea să sublinieze însuși Dumnealui!), după ce am mai corespondat sporadic mai ales la anumite ocazii, după ce mi-a expediat din nou, cu scurte, dar afectuoase dedicații, extrase din lucrările sale (eu devenind, astfel, unul dintre pușinii posesori ai multor studii lingvistice coșeriene de mare valoare, care la noi lipseau cu desăvîrșire, chiar și în biblioteci), după ce i-am trimis și eu cîte ceva din rezultatele cercetărilor mele, printre care și monografia de semantică în limba rusă (recenzată de o tînără romanistă germană, presupun la recomandarea Domniei Sale, în revista Beiträge für romanischen Philologie), după ce prin 1979–1980 primisem, ca

semantician, invitație personală de la organizatori de a prezenta un studiu pentru volumul omagial Logos Semantikos consacrat celei de-a 60-a aniversări a maestrului (de care, spre regretul meu, n-am beneficiat, întrucât prea multe piedici urma să depășesc). La Congresul de la Berlin i-am făcut cunoștință vestitului meu concetățean cu încă doi lingviști din Uniune: Iuri Karaulov, directorul Institutului de Limbă Rusă de la Moscova, și Stanislav Semcinski, șeful catedrei de limbi clasice de la Universitatea din Kiev. Contactele de la Berlin ne-au consolidat și mai mult relațiile.

*

Exact peste 4 ani, în 1991, ne-am revăzut din nou cu prof. Eugen Coșeriu, de data aceasta cu o ocazie solemnă – acordarea titlului de membru de onoare al A. Ș. M., dar și cu una de suflet – arzătoarea lui dorință de a reveni la baștină <...>. Era prima oară când călca din nou pe pământul Moldovei natale după despărțirea dureroasă din vara anului 1940, peste 51 de ani, adică după mai bine de jumătate de secol. Tot atunci și-a revăzut și Mihăilenii copilăriei...

*

La Academie și-a ținut discursul de recepție cu anticipare (deoarece n-a putut să se mai deplaseze încă o dată peste mai puțin de o lună pentru a fi prezent la procedura oficială de alegere).

Ca unul care îl cunoșteam mai bine (și care devenisem între timp academician-secretar interimar al Secției de Științe Umanistice, fără a fi încă membru plin al Academiei), am făcut prezentarea de rigoare a prof. dr. Eugen Coșeriu, exponent de frunte al științei despre limbă, la Adunarea Generală Festivă a Academiei, convocată la 27 septembrie 1991 cu ocazia aniversării a 30-a de la fondarea ei. A fost primul om de știință propus pentru alegerea în calitate de Membru de Onoare al Academiei de Științe a Moldovei și votat în unanimitate de întregul corp academic, diploma sa (eliberată ulterior, ce e drept) purtând chiar numărul 01 <...>.

*

După acest 1991 de deschidere a ușilor, contactele maestrului cu Baștina și întâlnirile mele cu el devin mult mai dese. În aprilie 1992 ne revedem la Iași unde am venit, împreună cu alți colegi din Chișinău, pentru a participa cu un referat la lucrările Colocviului Omagial Internațional „Eugen Coșeriu – un mare lingvist contemporan” și, totodată, cu ocazia conferirii profesorului E. Coșeriu a titlului de Doctor Honoris Causa al Universității „Al. I. Cuza”. Tot atunci am fost împreună la Suceava unde, în incinta Universității „Ștefan cel Mare”, alături de oaspetele de onoare și alți oaspeți ai Sucevei, am luat și eu cuvântul în fața corpului didactic și a studenților tinerei instituții sucevene de învățământ superior.

În luna mai a aceluiași an participam, împreună cu Valentin Mîndîcanu și Valeriu Matei, în calitate de invitați ai omagiatului, la solemnitățile de conferire a titlului de Cetățean de Onoare al Municipiului Iași de către primăria orașului.

Tot în 1992, în octombrie, sîntem din nou la un loc ca participanți la Colocviul Internațional de Științe ale Limbajului, ținut la Suceava, cînd am fost, și aici, martori la înmînarea solemnă, compatriotului nostru, a diplomei de Cetățean de Onoare al Municipiului Suceava ca act de recunoaștere oficială a largii sale notorietăți.

*

În primăvara anului următor, 1993, ne reîntîlnim iarăși, de data aceasta în Occident, în orașelul bavarez Tutzing din preajma Mînchenului (denumirea oficială chiar așa se și notează: Tutzing bei Mînchen). Am luat parte amîndoi la lucrările Simpozionului Internațional „Rumänisch: Typologie, Klassifikation, Sprachcharakteristik”, organizat de Institutul de Filologie Romanică de pe lîngă Universitatea din Mînchen, și am avut parte de o ambianță foarte instructivă și utilă, în care s-au discutat rezultatele cercetărilor de ultimă oră din romanistica europeană, dar și de un nou prilej de discuții prelungite pînă mult după miezul nopții cu celebrul nostru compatriot și alți

colegi din Țară și din Germania (printre care Luminița Fassel, Klaus Heitmann, Rudolf Windisch și alți prieteni ai românilor) <...>.

În iulie 1993, Eugen Coșeriu este pentru a doua oară la Chișinău, răspunzînd unei invitații mai vechi a Institutului de Lingvistică al A. Ș. M. <...>. Propuneam atunci ca la Universitatea din Moldova să se instituie titlul onorific de Doctor Honoris Causa pentru personalitățile de referință din știința altor țări, ca organul nostru superior de atestare a cadrelor științifice să oficializeze acest titlu pentru Republica Moldova și ca prima candidatură să fie anume cea a concetățeanului și compatriotului nostru.

Întrucît profesorul a sosit, la rugămintea direcției Institutului de Lingvistică, cu trei zile înainte de Congres, din inițiativa acesteia s-a putut organiza o memorabilă călătorie la Bălți, orașul în care Dumnealui și-a făcut studiile liceale, unde a avut o întâlnire cu corpul profesoral și studenții-filologi de la Universitatea bălțeană, la care au fost evocate multe momente de importanță istorică pentru centrul de cultură și de spiritualitate românească care a fost și trebuie să devină capitala de Nord a Moldovei – orașul Bălți <...>.

*

Următoarea mea întâlnire cu profesorul E. Coșeriu s-a derulat din nou la Suceava, unde luam parte, împreună cu un număr impunător de semanticieni și semioticieni din Țară și din alte țări, la

cea de-a II-a ediție a Colocviului de Științe ale Limbajului, desfășurată în octombrie 1993, colocviu ce se înscrie ca un jalon important în cercetarea problematicii luate în discuție și care, datorită autorității compatriotului nostru și participării lui active, tinde să devină o tradiție de bun augur a Universității sucevene <...>.

*

Și, în sfârșit, o nouă posibilitate de a lua contact cu profesorul a fost venirea Dumnealui în luna noiembrie 1993, la invitația rectoratului și a catedrei de lingvistică generală și romanică de la Universitatea din Moldova, pentru a ține studenților de la facultățile de filologie (romanică, rusă și de limbi străine) un ciclu de lecții de lingvistică teoretică.

Cu acest prilej s-a realizat și dezideratul exprimat încă în vară ca renumitul profesor să-i fie conferit titlul de Doctor Honoris Causa al Universității din Chișinău și aici, la Baștină <...>”.

(Prefața „Un regat al lingvisticii pornit de pe plaiuri moldovene” la cartea : E. Coșeriu. *Lingvistică din perspectiva spațială și antropologică. Trei studii.* Chișinău, 1994, p. 7–21).

*

După această dată (din 1994 până în 2001), cei doi lingviști s-au mai întâlnit de multe ori și la Chișinău, și la București, și la Suceava, și

la Bălți. Ultima întâlnire basarabeană a fost cea prilejuită de Colocviul Internațional de omagiere a lingvistului sec. al XXI-lea, organizat de Universitatea bălțeană în luna mai 2001 cu ocazia a 80 de ani din ziua nașterii savantului nepereche Eugeniu Coșeriu, după ce, cu doi ani înainte, tot la Bălți, i se conferise titlul de Doctor Honoris Causa, ocazie cu care vizitase din nou și satul său de baștină – Mihăilenii Rîșcanilor.

În același an, în luna octombrie, S. Berejan s-a întâlnit iarăși cu prof. E. Coșeriu la ediția a VI-a a Colocviului Internațional de Științe ale Limbajului, unde ambii au luat cuvântul la ședințele în plen ale acestui colocviu sucevean tradițional, după cum au fost împreună și la inaugurarea lui în 1992.

Această întâlnire a celor doi lingviști moldoveni a fost să fie ultima. În luna mai a anului următor, 2002, la Simpozionul de la Iași cu genericul „Identitatea limbii și literaturii române în perspectiva globalizării” (ce a avut loc la Institutul de Filologie Română „Al. Philippide”, în zilele de 17–18), Eugeniu Coșeriu n-a mai participat, a trimis doar o telegramă de felicitare pentru ceilalți participanți, printre care era și S. Berejan.

Pe data de 7 septembrie a aceluiași an, „regele lingvisticii” s-a stins, punând, astfel, capăt unei prietenii și a unei colaborări de neuitat pentru cel rămas.

Tematica coșeriană în vizorul acad. S. Berejan

Publicațiile și luările de cuvânt consacrate conaționalului nostru nepereche prof. Eugeniu Coșeriu, care în ultima perioadă a vieții sale (începînd cu anii 1989–1990, adică de la renașterea noastră națională) a revenit la baștină, au devenit o realitate inerentă pentru cei de aici. Într-un mod cu totul surprinzător, cel revenit s-a apropiat de cei pe care i-a purtat jumătate de secol în suflet, ca și cum nici n-ar fi existat 50 de ani ce ne-au ținut atît de departe de el. A devenit pe dată, într-un moment, AL NOSTRU, de parcă ar fi fost, realmente, un membru al familiei fiecăruia dintre noi. Pe S. Berejan, ca și pe alți colegi lingviști, îl numea de fiecare dată „prietenul meu” (lucru fixat atît în comunicările sale orale, cît și în materialele publicate aici, la baștină). De aceea, și S. Berejan, ca și mulți alții, a vorbit și a scris inspirat despre acest unicul contemporan al nostru, de care ne-am lipit literalmente în ultimii zece-unsprezece ani și de care nu ne-a mai putut despărți decît moartea crudă, neașteptată și prematură.

Dumnealui a propus încă din primul an al revenirii profesorului acasă să fie ales membru de onoare al Academiei din Moldova sa iubită, ceea ce s-a și realizat în scurt timp (în toamna anului 1991) la prezentarea directorului de atunci al Institutului de Limbă și Literatură al A.Ș.M., membrului corespondent al A.Ș. S. Berejan.

De la acea primă prezentare în fața comunității academice basarabene, tematica coșeriană a intrat în agenda celui pe care l-a numit prieten și n-a mai ieșit din ea nici chiar după dispariția fizică a conaționalului nostru.

Tot la propunerea acad. S. Berejan, curînd a început pregătirea primului volum de scrieri ale ilustrului nostru compatriot în limba română, scrieri traduse, comentate și înmănunchiate într-o ediție aparte, special apărută – ceea ce ar fi fost de necrezut cu cîțiva ani înainte! – în 1994 la Chișinău, adică acolo unde și-a dorit cel mai mult lingvistul Nr. 1 al Terrei.

De aceea, lista de publicații ale acad. S. Berejan, consacrate fratelui mai mare întru lingvistică, va începe anume cu această carte ce ocupă un loc deosebit în acest volum de bibliografie, după cum și Eugeniu Coșeriu-omul ocupă un loc deosebit în biografia sa științifică și curat omenească (lista consta din două compartimente distincte: publicații și comunicări).

Publicații despre prof. E. Coșeriu

1. *În loc de prefață: Un rege al lingvisticii pornit de pe plaiuri moldovene // Coșeriu E. Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică. Trei studii.* – Chișinău, 1994. – P. 7-21.

2. *Asupra interpretării funcționale a lexicului (cu privire specială la lexematica coșeriană)* // Omul și limbajul său: Studia lingvistica in Honorem Eugenio Coseriu (An. Șt. ale Univ. „Al. I. Cuza” din Iași. Secțiunea III: Lingvistică, T. XXXVII–XXXVIII, 1991–1992). – Iași, 1992. - P. 295–305.
3. *Globul discută proiectul de Constituție a Republicii Moldova:* [despre Simpoz. de la Univ. din München din 30 martie–2 aprilie 1993, la care au participat E. Coșeriu și S. Berejan] // *Lit. și arta.* – 1993. - 22 aprilie. – P. 1.
4. *În Germania se discută probleme de limbă română:* [despre Simpoz. „Rumänisch: Typologie, Klassifikation, Sprachcharakteristik“ de la Tutzing bei München, unde au prezentat comunicări E. Coșeriu și S. Berejan] // *Moldova Suverană.* – 1993. - 1 mai.
5. *Asupra revenirii la scrierea cu â (î din a):* [în art. se subliniază că E. Coșeriu susține opinia I.L. contra lui â] // *Lit. și arta.* - 1993. - 10 iunie. – P. 1.
6. *Conferirea celui de al 14-lea titlu de Doctor Honoris Causa prof. E. Coșeriu / S. Berejan, N. Matcaș* // *Rev. de lingvistică și șt. lit.* – 1994. - Nr 2. - P. 111–112.
7. *Masă rotundă cu participarea dlor E. Coșeriu, S. Berejan ș. a.:* [Cronică semnată de Gh. Moldoveanu] // *Limba română.* – 1996. - Nr 1. - P. 25–34.
8. *Eugen Coșeriu: itinerar biografic* // *Limba română.* – 1996. - Nr. 3–4. - P. 56.

9. *Conațional inegalabil, contemporan cu noi:* [editorial la numărul omagial „E. Coșeriu”] // *Rev. de lingvistică și șt. lit.* – 1996. - Nr 5. - P. 5–9.
10. *Un rege al lingvisticii, pornit de pe meleaguri basarabene* // *Țara.* - 1996. - 26 iulie.
11. *Alocuțiune introductivă:* [la Colocviul Int. „Lecturi coșerinenene”] // *Rev. de lingvistică și șt. lit.* – 1998. - Nr 5. - P. 23–27.
12. *Itinerare spirituale:* [despre vizita lui E. Coșeriu în R.M.] // *Limba română.* – 1998. - Nr 6. - P. 6–8.
13. *Omagiu distinsului lingvist* // *Limba română.* – 1998. - Nr 6. - P. 9–12.
14. *Zece ani de propagare a limbii române și a culturii românești:* [despre aniversarea rev. *Limba română*, unde a vorbit E. Coșeriu] // *Limba română.* – 2001. - Nr 4–8. - P. 24–28.
15. *Cu Eugeniu Coșeriu în proces de lucru și de simplă comunicare* // *Limba română.* – 2002. - Nr 10. - P. 26– 33.
16. *Fără Eugen Coșeriu sîntem în panică interioară:* [Interviu] / Realizat de Gh. Budeanu // *Timpul.* – 2002. - 13 septembrie. – P.14.
17. [Răspuns la Ancheta:] „Modelul E. Coșeriu” // *Contrafort.* - 2003. - Anul X, nr 10–11. - P. 17.

Comunicări despre prof. E. Coșeriu și opera lui

1. Colocviul omagial Internațional „*Eugen Coșeriu, un mare lingvist contemporan*” [Univ. „Al. I. Cuza”, 13–17 aprilie 1992, Iași] (comunic. cu privire la lexematica coșeriană).
2. *Eugen Coșeriu: un titan al gândirii lingvistice moderne* [Ședința lărgită a Prezidiului A.Ș.M. din 31 mai 1994].
3. Colocviul interdisciplinar „*Lingvistici coșeriene*” [în cadrul Cursurilor Int. de vară „Eugeniu Coșeriu”, Univ. „Ovidius”, 21–25 iulie 1997, Constanța].
4. Colocviul Internațional „*Lecturi coșeriene*” [Inst. de Lingvistică al A.Ș.M., 24 septembrie 1998, Chișinău].
5. Colocviul Internațional „*Filologia secolului XXI*” – *E. Coșeriu la 80 de ani* [Univ. de Stat „Al. Russo”, 18–19 mai 2001, Bălți].

Septembrie 1998, Bălți. Prof. Eugen Coșeriu – Doctor Honoris Causa al Universității de Stat „A. Russo” din Bălți. (În prezidiu acad. S. Berejan)

6. Colocviul Internațional „*Lecturi coșeriene*” [Univ. de Stat „Ion Creangă”, 21–22 mai 2001, Chișinău].

B. APRECIERII DATE ACAD. S. BEREJAN

De colegi de breaslă

Eugeniu Coșeriu

(Universitatea din Tübingen, Germania)

(Copia scrisorii de susținere a candidaturii Prof. Dr. Silviu Berejan la alegerile pentru titlul de academician plin).

Prof. Dr. Dr. h. c. Eugenio Coseriu

UNIVERSITÄT TÜBINGEN

ROMANISCHES SEMINAR

D-7400

Tübingen 1,
den

22/XII/992

Wilhelmstrasse 50

Tel.: (070072) 2923957294252

Fax: 7071/294282

Către:

Prezidiul Academiei de Științe

a Republicii Moldova

Secția Cadre și Doctorantură

„Mult stimate domnule Președinte, onorați colegi,

Aflu din Moldova Suverană din 25/XI/992 că, pentru viitoarele alegeri din cadrul Academiei de Științe, s-a propus pentru titlul de academician plin în Secția de Științe Umanistice candidatura binecunoscutului lingvist Prof. Dr. Silviu Berejan și în calitate mea de profesor emerit de Filologie romanică și Lingvistică generală la

Universitatea din Tübingen, de fost președinte al Societății de lingvistică romanică, al Societății europene de lingvistică (Societas Linguistica Europaea), al Asociației de cercetări umanistice (Modern Humanities Research Association) etc., de membru de onoare al Academiei de Științe a Republicii Moldova, tocmai pentru merite în domeniul științelor limbajului și de bun cunoscător al întregii opere a candidatului propus – îmi permit să susțin în modul cel mai călduros această candidatură. Meritele D-lui Berejan în domeniul lingvisticii sînt incontestabile și una-nim recunoscute în știința națională și internațională (aici și mai departe subl. n. – Gh. P.). Dl Berejan este astăzi savantul cel mai de seamă din Republica Moldova în acest domeniu și, anume, atît în ce privește lingvistica generală (mai ales: semantica), cît și în ce privește lingvistica românească, atît sincronică, cît și diacronică. În afară de aceasta, e de remarcat atitudinea luată și consecvent menținută de Dl Berejan în chestiunea limbii naționale. Interviul acordat de curînd de D-sa în această privință revistei Limba română e un model de corectitudine și de etică științifică.

Cu cele mai alese sentimente.

Semnătura

P.S. (la 7/I/993). Aș fi vrut să expediez aceste rînduri la data de mai sus, dar instalația noastră de fax a fost închisă în timpul vacanțelor. Am trimis totuși o telegramă, care sper că s-a primit”.

Prof. Dr. Dr. h. c. Eugeniu Coseriu

UNIVERSITÄT TUBINGEN

ROMANISCHES SEMINAR

WILHELMSTRASSE 10

TEL. (07071) 2922-205 / 294282

D-7400 Tübingen 1, den 22/12/1992

Fax: 7071/234282

Către:

Președintele Academiei de Științe

a Republicii Moldova

Secția Cădere și Destorțurare

Mult stimată Doamnă Președintă, onorati colegi,

Află din Moldova Suvorai din 25/12/1992 că, pentru viitoare alegeri din cadrul Academiei de Științe, s-a propus pentru titlul de academician plus în cadrul de Științe umaniste candidatura titulară lingvist Prof. Dr. Silviu Borojan și - în calitate de men de profesor onorific de Filologie românească și Lingvistică generală la Universitatea din Tübingen, de fost președinte al Societății de Lingvistică românească, al Societății europene de Lingvistică (Societas Linguistica Europaea), al Asociației de cercetări umanistice (Modern Humanities Research Association) etc., de membru de onoare al Academiei de Științe a Republicii Moldova, totuși pentru necite în domeniul științelor din domeniul, și de lui universitar al întregii opere a candidatului propus - îmi permit să susțin în mod cel mai înțeles, ducând această candidatură. Meritele D-lui Borojan în domeniul lingvisticii sînt incontestabile și unanim recunoscute în știința națională și internațională. Dl. Borojan este cel mai savantul cel mai de seamă din Republica Moldova în acest domeniu, și, naș, alții în ce privește lingvistică generală (mai ales: semantică) și și în ce privește lingvistică românească, alții sincronă, și și diacronică. În afară de aceasta, de remarcant alitudinea lui și consecvent recunoscute de Dl. Borojan în chestiunea limbii naționale. Intervin acordul de bună înțelegere și prietenie revistei Limbă română e un mod de recunoaștere și de alie științifică.

Cu cele mai bune sentimente

Eugeniu Coseriu

P.S. (la 7/1/1993). Af. fi. vorbesc să expediez aceste titluri la data de mai sus, dar instalarea noastră de fax a fost încheiată în timpul vacanțelor. Am trimis totuși o telegramă, care sper să am primit.

Anatol Ciobanu

(Universitatea de Stat din Moldova)

„Format în cadrul școlii lingvistice a dascălului său universitar și a patriarhului filologiei române din R.M. acad. Nicolae Corlăteanu, Silviu Berejan... prin contacte cu lingviști de prestigiu de la Academia de Științe din ex-Uniunea Sovietică... și din alte țări a reușit să-și lărgescă orizontul științific, să-și formeze o doctrină lingvistică proprie, o viziune fundamentală concretă privitor la diferite ramuri ale științei despre limbă” [Rev. de lingvistică și șt. lit., 1997, nr 3, p. 50].

Marius Sala

(Academia Română, Institutul de Lingvistică)

„Numele și lucrările Dvs. consacrate limbii române și lingvisticii teoretice au fost cunoscute la noi chiar în perioadele cele mai negre de izolare, impusă țărilor noastre cu aceeași limbă...” [Rev. de lingvistică și șt. lit., 1997, nr 3, p. 34].

Maria Manoliu-Manea

(Academia Româno-Americană)

„Domnul Silviu Berejan a servit deopotrivă știința lingvisticii și cauza limbii române cu devotament și pasiune” [Rev. de lingvistică și șt. lit., 1997, nr 3, p. 96].

Dan Mănuță

(Academia Română, Filiala Iași)

„Sînteți, stimate domnule academician Silviu Berejan, nu numai un specialist de înaltă clasă și un îndrumător eficient, dar și un model de demnitate națională. În

momentele dificile, ați știut să puneți mai presus de orice adevărul științific, pe care l-ați apărat cu dârzenia și diplomația profesionistului”. [Rev. de lingvistică și șt. lit., 1997, nr 3, p. 36].

Klaus Bochmann

(Universitatea Leipzig, Institutul de Romanistică)

„În persoana acad. S. Berejan vedem întruchipat idealul omului de știință care și-a urmărit mereu obiectivul științific în ciuda numeroaselor obstacole materiale și politice, încadrând cercetările sale în contextul sociocultural al țării sale frământate...” [Rev. de lingvistică și șt. lit., 1997, nr 3, p. 38].

Iurii S. Stepanov

(Academia de Științe Rusă)

„Cunosc bine lucrările de lingvistică ale lui S. G. Berejan, care îmi provoacă un mare respect profesional”. [Din scrisoarea de susținere a lui S. Berejan pentru alegerea lui în calitate de membru al A.Ș.M., Moscova, 19 ianuarie 1989].

Nicolae Sarmandu

(Academia Română, Institutul de Lingvistică)

„Gîndurile noastre de aleasă prețuire vă vor însoți și în viitor în neobosita activitate ce o desfășurați întru creșterea și înflorirea limbii românești”. [Rev. de lingvistică și șt. lit., 1997, nr 3, p. 35].

Onufrie Vințeler

(Universitatea Cluj-Napoca)

„În peste o jumătate de veac, de când și-a început activitatea științifică și didactică, a publicat peste patru sute de articole și studii, recenzii, cronici etc. Multe dintre lucrările publicate de S. Berejan au devenit materiale de referință nu numai în Republica Moldova, ci și peste hotare..., fiind recenzate de către specialiști de marcă în reviste de specialitate din Berlin, Brno, București, Cernăuți, Chișinău, Iași, Kiev, Sofia etc.”. [Portrete și cărți, vol. I. Cluj, 2005, p. 44–55].

Anatolii I. Domășnev

(Academia de Științe Rusă)

„Ne amintim cu căldură despre timpurile de colaborare științifică rodnică întru dezvoltarea științei lingvistice”. [Rev. de lingvistică și št. lit., 1997, nr 3, p. 43].

Nicolae Mătaș

(București, Ministerul Educației și Cercetării)

„... suntem extrem de zgîrciți în aprecierea colegilor...”

Un titan al științei contemporane, cum este compatriotul nostru Eugen Coșeriu poate să-l numească pe Silviu Berejan mare lingvist, noi însă – nu...

Și totuși, va trebui să recunoaștem ... că domnul profesor și academician Silviu Berejan, chiar dacă e din sat de la noi”, e s t e u n m a r e l i n g v i s t. Poate că cel mai mare din lingviștii la activ pe această palmă de pământ românesc, care se numește Basarabia, după academicianul Nicolae Corlăteanu”. [Limba română, 1997, nr 3–4, p. 169].

De lideri universitari bălțeni

Nicolae Filip

(Rectorul Universității)

Un adevărat prieten al Universității bălțene

Am să încerc a evoca personalitatea ilustră a domnului academician Silviu Berejan dintr-o poziție, oarecum, mai puțin favorizantă, deoarece, spre deosebire de mulți alții, nu sîntem cu Domnia sa barem colegi de breaslă sau colaboratori la aceeași instituție. Cu toate acestea, cunoscîndu-l cu circa 35 de ani în urmă, am avut, în virtutea obligațiilor de natură administrativă (în calitate de prorector, iar mai apoi de rector), satisfacția a zeci de discuții care, aș zice, au depășit (în sensul frumos al cuvîntului) firescul raporturilor interumane. Chiar de la primele întâlniri, am înțeles că am în preajmă o persoană agreabilă, comunicativă, inteligentă, bine intenționată (ulterior aceste calități s-au confirmat din plin).

Îmi amintesc cu plăcere și cu o anume nostalgie, de exemplu, de dezbaterile competente, argumentate, uneori virulente dintre prof. S. Berejan și un alt mare lingvist prof. V. Mighirin (venit la Bălți de la Universitatea din Simferopol). Anume în perioada anilor 70-80, a fost la Bălți, poate, cea mai favorabilă atmosferă din istoria „lingvisticii” bălțene: or, însuși prezența acestor doi mari intelectuali ai timpului, precum și dialogurile dintre ei nu puteau să nu-și lase amprenta asupra activității științifice a catedrelor respective.

Din discuțiile avute cu dumnealor, am ajuns la convingerea că nu există bariere de netrecut între „fizicieni și lirici”, că matematica adevărată poate fi și ea „poetică”, după cum lingvistica nu e mai puțin

„exactă” decât matematica, că intuiția este izvorul marilor descoperiri în toate științele (inclusiv lingvistică și fizică), că fizicianul P. Langevin, Laureat al Premiului Nobel, a fost cât se poate de inspirat când, fiind desemnat în fruntea comisiei pentru trecerea la un nou conținut al învățământului în Franța, a afectat studierii limbii, în școala medie, 55 % din totalul lecțiilor, că ... Amintesc de toate aceste momente pentru a înțelege mai bine cum relațiile intime dintre oameni se pot extinde firesc și avantajos și asupra relațiilor dintre două temple ale cunoștințelor: academie – universitate.

...S-a vorbit cu diverse ocazii, și pe bună dreptate, de prezența științifică fertilă a academicianului Silviu Berejan în cadrul activității unor concrete instituții sau al unor manifestări științifice de amploare (congrese, simpozioane, conferințe, colocvii etc). Și, în acest sens, nu voi exagera prin nimic afirmând că, la capitolul „prezența dlui S. Berejan” (prezența benefică nu numai științifică, dar și de suflet), Universitatea din Bălți are argumente cele mai convingătoare de „a se lăuda”.

În primul rând, consemnez faptul că dl S. Berejan e profesor de Bălți (prin decizia Senatului universitar din anul 1977). Domnia sa, începând cu anul 1973, a predat timp de un deceniu cursul de lingvistică generală și câteva cursuri și seminare speciale la facultatea de filologie. E un caz oarecum rar în istoria învățământului superior din republică, când un cercetător științific consacrat își asumă riscul (am folosit cuvântul fără ghilimele, pentru a spulbera ideea că oricine poate ține prelegeri în fața studenților) să se convingă pe viu de diferența (care, indiscutabil, pe de o parte, există, iar pe de alta, trebuie depășită) dintre știința lingvistică academică și cea universitară. În plus, Domnia

sa a fost cooptat, de mai multe ori, în calitate de președinte al comisiei pentru examenele de stat sau a fost desemnat recenzent al tezelor de licență sau de masterat.

În al doilea rând, dl S. Berejan e al doilea lingvist (după regretatul savant de notoritate mondială E. Coșeriu) căruia Universitatea „A. Russo” i-a conferit, în 1999, onorificul titlu de Doctor Honoris Causa pentru contribuția substanțială a domniei sale nu numai la pregătirea tinerilor specialiști în domeniul învățămîntului, dar și la creșterea și perfecționarea cadrelor științifice. De sprijinul, consultațiile și sfaturile Domniei sale, în calitate de competent și exigent conducător științific, coordonator, consultant sau referent, au beneficiat următorii doctori și doctori habilitați în filologie (îi nominalizez în ordine alfabetică): L. Bortă, Gr. Cantemir, D. Gherșcovici, N. Iavorschi, M. Ioniță, I. Manoli, I. Matcovschi, V. Mighirin, A. Novac, Gh. Popa, A. Sainenco, I. Smirnov, D. Stici, Gh. Stog L. Trinca ș.a. (lista ar putea fi continuată cu numele altor persoane care încă nu și-au susținut teza de doctorat). Ar fi cazul să mai completez că nu a fost vreo manifestare științifico-lingvistică universitară la care să nu fi participat și dl S. Berejan.

În al treilea rând, aș vrea să remarc atașamentul dlui S. Berejan față de urbea bălțeană. În acest sens, pot afirma cu toată certitudinea că n-am auzit vorbind sau în particular un alt om „din afară”, care să-și manifeste într-un mod atât de evident și de profund sentimentele de afecțiune pe care le nutrește dl academician față de Universitatea din Bălți (nu în zadar, dumnealui preferă să repete că este „sudist prin naștere și nordist prin adopțiune”).

Maria Șleahțiți
(Decanul Facultății de Filologie)

Silviu Berejan
sau
despre spiritul academic la noi acasă

Facultatea de Filologie de la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți împlinește în această toamnă 60 de ani, fiind și cea mai veche facultate. O facultate este un templu al spiritului academic. Ceea ce trebuie să însoțească o școală în timp este atmosfera, care înseamnă, în viziunea noastră, onestitate, profesionalism, prestanță și spirit critic. Aceste calități asigură dezvoltarea. În cele șase decenii de existență, spiritul academic a fost cultivat de o serie de personalități ale școlii superioare din Republica Moldova, de cadrele didactice și învățăceii lor, dar nici unul din cei care au îngrijit formarea filologilor la această instituție nu a atins performanțele științifice ale academicianului Silviu Berejan.

Prezența dînsului în cadrul facultății noastre a atribuit dintotdeauna facultății prestanță didactică și științifică. Inițial, a fost titularul cursului de lingvistică generală, profesor al catedrei Limba și literatura română. Fiind studentă la an absolvent, în 1981 am avut onoarea să audiez acel renumit curs. Drumurile noastre s-au întretăiat din nou în 1989 când academicianul Silviu Berejan a luat parte la Simpozionul Internațional

„Mihai Eminescu, un veac de nemurire”, consacrat celor 100 de ani de la trecerea în neființă a poetului, simpozion organizat în colaborare cu șeful de atunci al catedrei, regretatul profesor Ilarion Matcovschi. Prezența academicianului Silviu Berejan a sporit valoarea întrunirii, creditând generos nivelul științific de atunci ale facultății. Între timp, coparticiparea la viața facultății s-a extins și a luat diverse forme, domnul academician fiind coordonatorul unei serii de lucrări de doctorat ale profesorilor bălțeni sau referent în cadrul susținerii disertațiilor elaborate de colegii noștri. Astfel, la Facultatea de Filologie domnul academician și-a înființat o școală științifică, pe care a susținut-o în forurile specializate și care a dat roade frumoase, mai frumoase poate, mă încumet să afirm, decât în alte părți.

Prin intermediul academicianului Silviu Berejan și cu nemijlocita dînsului contribuție a revenit în spațiul bălțean profesorul Eugeniu Coșeriu. Mulțumită lui Silviu Berejan, profesorul Eugeniu Coșeriu a devenit al nostru și, fapt care ne face mai mîndri și mai îndreptățiți să fim în lumea filologiei, noi am devenit mai ai lui. Inițierea Colocviului Științific Internațional „Filologia secolului XXI” în cadrul Facultății de Filologie, colocviu care și-a ținut lucrările în două ediții (2001 și 2004) s-a putut întîmpla și prin participarea nemijlocită a domnului profesor Silviu Berejan. Susținerea apariției revistei literare „Semn”, prin acordarea interviului reprodus și în volumul de față, este încă un semn

al încrederii investite în noi. Dincolo de aceste momente mai vizibile în tumultul activității domnului academician la facultatea noastră, colaborarea de zi cu zi înseamnă prezența Domniei sale în calitate de Președinte al Comisiei examenelor de licență, în calitate de titular la cursuri de masterat, și de îndrumător al doctoranzilor din cadrul celor două școlii doctorale ale facultății. Altfel spus, prezența domnului academician Silviu Berejan la Facultatea de Filologie din Bălți, de mai bine de un pătrar de veac, a sporit spiritul academic al instituției. Aflarea dînsului aici ne-a atenționat asupra onestității și profunzimii actului de cercetare științifică – lingvistică sau literară - fiindcă prezența savantului a fost și este, înainte de toate, un model comportamental. Atent și generos cu spiritele mai tinere (în virtutea vârstei, mai rebele și nerăbdătoare), domnul academician ne-a încurajat în ideile noastre temerare, a știut să se bucure de succesele noastre, lăsînd cercul inteligenței deschis în fața noutății științifice, apreciînd pe cei se sînt și lăsînd loc celor ce vin, cultivînd un sentiment de toleranță care i-a permis să disece valoarea de impostură, înscriindu-se în acea structură de intelectual cultivată încă de la mijlocul secolului al XIX-lea de primul nostru critic profesionist Titu M aiore scu.

De discipoli

Gheorghe Popa

(Universitatea de Stat „Al. Russo” din Bălți)

„Itinerarele” profesorului de Bălți **SILVIU BEREJAN***

Din categoria de oameni, activitatea științifică a cărora s-a manifestat în monografii, studii, articole, comunicări, recenzii, avize, cronici, teze etc., altfel zis, s-a materializat în idee și expresie validă,

* Întrucât conținutul articolului în cauză e reluat în *Scurtă schiță biografică* (vezi *supra*, p.17-31), vom recurge doar la reproducerea lui fragmentară.

face parte și membrul titular al Academiei noastre republicane, directorul Institutului de Lingvistică al A.Ș.M. Silviu Berejan, savant de talie internațională, pilastru de nădejde și dirigitor iscusit al științei lingvistice din republică, sfetnic și îndrumător al novicilor, om de înaltă ținută civică.

E în afara oricărui dubiu că S. Berejan e un remarcabil om de știință, cunoscut nu numai în republică, dar și în comunitatea lingvistică internațională. Drept argument indubitabil ne pot servi anumite realități de care nu orice lingvist a avut parte: citarea abundantă a lucrărilor editate, recenzarea lor în literatura de specialitate (de exemplu, la timpul apariției lor, numai monografiile *Contribuții la studiul infinitivului moldovenesc* și *Echivalența semantică a unităților lexicale* s-au bucurat de 29 de recenzii și prezentări în literatura de specialitate; 22 – în limba „moldovenească” și 7 – în alte limbi: franceză, germană română, rusă, ucraineană), invitarea frecventă la diverse întruniri științifice, participarea directă la manifestări unionale (din fosta Uniune) și internaționale, aprecierile elogioase ale ideilor lansate de Domnia sa în lucrări de referință sau în vasta corespondență pe care a purtat-o de-a lungul anilor, solicitările scrise sau orale de „a-și da părerea” sau de a se reține „numai pentru o clipă” în mijlocul celor ce au îmbrățișat ca principală preocupare lingvistica (aceștia roind în jur ca în grădina lui Akademos). Știa ce știa conaționalul nostru nepereche în lumea științei mondiale E. Coșeriu care menționa: „Meritele dlui Berejan în domeniul lingvisticii sînt incontestabile și unanim recunoscute în știința națională și internațională. Dl Berejan este astăzi savantul cel mai de seamă din Republica Moldova în acest domeniu, și, anume, atît în ce privește lingvistica generală (mai ales semantica), cît și

în ce privește lingvistica românească, atât sincronică, cât și diacronică” (Limba română, 1995, nr 3, p.59).

Calea de muncă, parcursă de profesorul S. Berejan, începe imediat după absolvirea Universității de Stat din Chișinău (1952), când este lăsat la catedra de limbă „moldovenească” pentru specializarea de mai departe la doctorantură, pe care o termină, susținând în 1956 teza de candidat în filologie (teza de doctor în filologie o susține în 1972 la Institutul de Lingvistică al A.Ș. din U.R.S.S.). Lucrând un timp în calitate de lector universitar, dl S. Berejan trece prin concurs la postul de colaborator științific superior al Institutului de Istorie, Limbă și Literatură Moldovenească a A.Ș. din URSS, apoi activează pe post de secretar științific al institutului (1958), șef de sector (1961), șef de secție (1978), director al Institutului de Limbă și Literatură (1987), director al Institutului de Lingvistică (1991).

Pe lângă faptul că a participat la elaborarea unor opere colective (dicționare, manuale, studii), dl Berejan a ținut cursuri de lingvistică la Universitatea de Stat din Chișinău, la Institutul Pedagogic din Tiraspol și timp de zece ani la Institutul Pedagogic „A. Russo” din orașul nostru (titlul științific de profesor a fost conferit dlui Berejan în 1979 de Universitatea bălțeană).

În literatura de specialitate din Moldova s-a scris și s-a vorbit deja, cu diverse ocazii, despre activitatea științifică a acad. S. Berejan, dar s-a făcut acest lucru, cu preponderență, în baza lucrărilor publicate în republică. Dar, afară de aceasta a existat și există și o activitate lingvistică, cunoscută doar unor cercuri de specialiști și desfășurată, mai ales, în afara republicii – rezultatele căreia, dacă ar fi scrupulos „adunate”, ar cuprinde și el, indiscutabil, multe sute de pagini. Fără a

înșira date de ordin cronologic și geografic, nume de localități și de personalități, putem susține, fără exagerare, că S. Berejan ar fi fost înscris în istoria lingvisticii, și nu numai românești, chiar dacă travaliul său lingvistic s-ar fi constituit doar din articole, teze, referate, rapoarte, comunicări, cronici, luări de cuvânt publicate în literatura de specialitate de peste hotarele Moldovei. Începând cu primele teze apărute în limba rusă la Cernăuți (1958) și cu primul articol apărut în limba română în revista „Cercetări de lingvistică” (Cluj, tot în 1958) și terminând cu ultima comunicare prezentată la Colocviul al X-lea ALIR de la Grenoble (Franța, în 1996; aici prezidează și una din ședințele în plen a acestei reuniuni internaționale), numele lingvistului basarabean „va poposi” pe paginile diferitor publicații de prestigiu din Est și Vest.

E un caz unic în republica noastră când un lingvist să fi participat la atâtea întruniri științifice (din republică și din fosta Uniune) și la atâtea foruri internaționale, precum e unică și geografia de desfășurare a acestor manifestări.

Deși neîncercat de ambiții vane, dar evitând tentația de a merge pe căi bătătorite, tânărul cercetător dă preferință chiar din start aporiilor lingvistice, manifestă curajul de a părăsi punctele de vedere tradiționale, cutezanța de a emite opinii eterodoxe și, nu în ultimă instanță, acribia filologică, și propune soluții judicioase privind complicate probleme general teoretice de lexicologie, semasiologie, lexicografie, gramatică, stilistică, istorie a limbii s.a. <...>.

[Curierul de Nord, 1997, 31 mai].

Constantin Tănase

(Redacția ziarului „Timpul”)

Omul acesta, Silviu Berejan

Omul acesta a redactat tone de hîrtie.

Nu cunosc pe altul care, asemenea lui, cu atîta încrîncenare, să stea aplecat de-asupra unor manuscrise care urmau să se transforme în disertații, monografii și articole științifice. Și se transformau după ce omul acesta ara adînc în hîrțile celor care se doreau autori de lucrări științifice. După cîteva seri tîrzii nedormite, omul acesta făcea din te miri ce un autor de articole științifice. Sau un autor de monografie. Sau un autor de disertație.

Cei care-i băgau manuscrisele știau: pe acolo pe unde trece creionul acestui om, nu e nevoie să mai treacă nimeni. Numai simpla remarcă strecurată redactorului de la revistă sau de la editură că materialul „a fost văzut de Berejan” era suficientă ca materialul să fie acceptat. Această remarcă era mai valoroasă decît oricare altă recenzie științifică.

Nu vreau să număr cîți doctori în științe a făcut omul acesta. Nu vreau să-i număr pe cei pe care i-a scos în lume, luîndu-i cu el pe la conferințe și congrese științifice. Nu vreau să-i număr nici pe acei pe care omul acesta i-a învățat să gîndească. Să gîndească simplu, omenește, apoi științific. E drept, unii dintre aceștia, foarte puțini, desigur, au cam uitat facerea de bine. Dar nu-i acum prilejul să descifrăm proverbele.

Uneori îl vedeam cum redacta cu un creionăș scurtat la dimensiunile unui chibrit, că abia de-l mai ținea cu vîrfurile degetelor. Mi se pare că e un detaliu care caracterizează filozofia omului acesta. De ce să arunci creionul, dacă cu el se mai poate redacta? Și acest principiu

îl aplica în toate situațiile. De ce să arunci manuscrisul, din care se poate face un articol? Sau o monografie? Sau o disertație? Și uite așa, redactînd cu încredințare, promovînd și apărînd, azi pe unul, mâine pe altul, omul acesta a creat o școală științifică. Prin 1988, cînd s-a început marea conflagrație glotonimică, omul acesta era liniștit și știa că bătălia va fi câștigată. Să redactezi tone de hîrtie, să rozi vagoane întregi de creioane și după asta să te temi că vei pierde bătălia?! [Flux, 1997, 31 iulie]

Vasile B a h n a r u

(Editura „Știința”)

Apărătorul coloanei de granit a adevărului

Ziua de 30 iulie, cînd dl academician Silviu Berejan atinge onorabila vîrstă de 70 de ani, este un fericit prilej de a-i recunoaște încă o dată public meritele de intelectual umanist, savant, profesor și bun patriot român.

Deși a studiat și s-a format ca savant în condițiile defavorabile ale perioadei postbelice, cînd tot ce era românesc era declarat antimoldovenesc, totuși a reușit să-și cultive o ținută intelectuală și morală bazată pe cele mai frumoase tradiții ale științei și lingvisticii românești, dovadă elocventă în această ordine de idei fiind chiar primele articole și studii elaborate în baza cunoașterii profunde a lingvisticii românești. Curiozitatea nestăpînită, dorința de a fi mereu la curent cu tot ce este nou în lingvistică i-a facilitat înțelegerea și interpretarea mai multor fenomene de limbă, mizînd, în primul rînd, pe propriile capacități intelectuale, fără a apela la mijloace de ordin politic

sau ideologic, argument probant fiind în acest sens refuzul, camuflat prin diverse tertipuri, de a te înscrie în partidul comunist.

A depus eforturi susținute în procesul de revenire la grafia latină și de oficializare a limbii române în Basarabia, făcând uz doar de argumentul științific, de adevărul istoric și de bunul-simț, demagogia și machiavelismul lăsându-le la îndemâna saltimbancilor politici ai post-proletcultismului. A manifestat probitate științifică și morală de invidiat în susținerea glotonimului „limba română”.

Dl Silviu Berejan întrunește toate calitățile umane în propria sa personalitate. Și mai are în plus dorul de a cunoaște oamenii, de a-i ști, selecta și iniția în problemele pe care Domnia sa le urmărește cu pasiune. Discipolii lui aveau să-i devină colaboratori apropiați, tot așa de pasionați ca și Domnia sa, în urmărirea punctelor încă întunecate din istoria poporului și, mai ales, a limbii noastre. Prin propria sa contribuție, a ucenicilor și a prietenilor Domniei sale, Institutul de Lingvistică a devenit o școală a muncii creatoare, un post avansat pentru studiul limbii române, în care succesele obținute, în pofida dezastrului economic existent, înverșunează, parcă, și mai mult pe toți colaboratorii, creînd o adevărată emulație între ei. Poate că în căldura cu care știe să îmbrățișeze problemele, în înțelegerea pe care a arătat-o în toate împrejurările pentru activitatea altora, în dragostea cu care îndrumează discipolii și-i deprinde cu munca de creație, precum și în marele interes pe care l-a manifestat de-a lungul întregii activități în urmărirea fenomenelor de limbă, trebuie căutat nu numai succesul de care s-au bucurat lucrările Domniei sale și ale celor mai mulți dintre colaboratori, ci și marele interes cu care marele public a primit aceste lucrări. Încrederea reciprocă dintre Domnia sa și colaboratorii săi,

conștiința că munca Domniei sale nu-i legată de preocupări mărunte se transmite și publicului și colegilor.

DI Silviu Berejan are rara capacitate de a nu cădea în greșeala săvârșită de alții, de a neglija sau de a judeca în mod subiectiv lucrările unor elevi sau ale unor colaboratori ai săi. [Flux, 1997, 1 august]

Iulius P o p a

(Redacția ziarului „Literatura și arta”)

Silviu Berejan, academicianul fără vîrstă

Dacă aș mărturisi că peste cîteva zile academicianul Silviu Berejan împlinește 60 de ani, probabil, lumea care-l cunoaște pe savantul noto-riu de la distanță mi-ar da crezare. Ba ar mai constata că își poartă bine vîrsta. În realitate însă, directorul Institutului de Lingvistică, în aceste zile, a devenit septuagenar. Prin urmare, Berejan își poartă excelent vîrsta. Nu e cazul să alergăm după academician și să-l rugăm să ne divulge secretul tinereții sale. Pur și simplu, nu-l are. Saltul „superlativ” în menținerea vârstei frumoase, fixat pe distanța semantică dintre „bine” și „excelent”, provine din inexplicabila enigmă a existenței noastre.

Privind simbolic în milenarul său arbore genealogic și contemplîndu-i aspectul fizic, academicianul pare să fi ajuns la Chișinău din sudul Patriei, de pe litoralul Pontului Euxin. Cică în ucraineană „berejan” înseamnă locuitor de pe litoral. Fiindcă celebrul lingvist e un specialist de mare forță în domeniul sinonimiei, ceea ce într-un spirit degajat se confundă cu asemănarea și analogia, de ce n-aș lansa supoziția că numele său se compune din două cuvinte românești „bere” și franțuzescul „Jean”? Știu că afirmația e nefondată din punct

de vedere științific, dar, în schimb, în plan istoric, ea pledează în favoarea originii onomastice latine a academicianului. Născut în România Mare, părinții, de asemenea, l-au botezat cu latinescul Silviu, fenomen rar întâlnit la autohtonii basarabeni, dominați pînă în prezent de onomastica bizantină și cea slavă.

La școală a fost un elev silitor. În anul de studii 1939-1940 celor eminenti li s-a propus, ca premiu, cîte o bicicletă. Berejan figura printre candidați. Dar în iunie '40 autorităților românești nu le ardea de biciclete și de medalii. Din mărturisirile de demult ale viitorului academician am înțeles că bunică-sa, fosta directoare de școală, femeie înfipță din fire, avusese chiar curajul să-l deranjeze pe directorul școlii sau al liceului în chestiunea premiului pentru nepoțel, meritat, dar neacordat. Prezența bunicii în procesul de studii al urmașilor denotă că în familia Berejan cartea se afla la loc de cinste, de ea se legau speranțele într-o carieră demnă.

Era în ianuarie 1971. Studiam în ultimul an la Facultatea de Limbi străine din Bălți. Doctorul în filologie Ivan Smirnov, cu care mă aflam în relații de prietenie, mă trimite la Chișinău cu o scrisoare de recomandare pentru Silviu Berejan. Scopul scrisorii: să fiu ajutat să devin aspirant al viitorului academician în toamna aceluiași an, după absolvirea facultății. La Chișinău am ajuns seara, savantul era acasă. M-a primit în odaia cu biblioteca de literatură științifică. De fapt, întâia oară vedeam atîtea cărți în casa unui om. Prima idee benefică s-a înfiripat aici: voi crește „mare” și voi aduna cărți. Berejan a citit cu atenție scrisoarea, apoi mi-a relatat că încă nu se știe dacă Institutului de Limbă îi vor fi rezervate locuri la aspirantură, dar, pînă atunci, ca să

nu pierd timpul în van, trebuie să scriu un referat și să încep să mă pregătesc de examenele de admitere.

Vine toamna și, după multe ezitări, îmi iau inima în dinți, mă prezint din nou acasă la Berejan. Îi aduc la cunoștință că pregătirea mea pentru examenul de specialitate lasă de dorit, nu vreau să mă fac de rușine, de aceea am luat hotărârea să plec la armată, apoi, după demobilizare, vom mai vedea noi. Decizia mea l-a surprins neplăcut, dar, în cele din urmă, a căzut de acord. Mi-am luat rămas bun și peste două luni am plecat la cătănie.

Aveam remușcări și în preajma revelionului îi expediez o ilustrată cu felicitări și cu regrete că s-a împlinit cum s-a împlinit. Nu speram la un răspuns. Dar, spre marea mea uimire, răspunsul sosește, plin de căldură și de omenie. Mi s-a dat de înțeles că nu are rost să-mi pară rău, fiindcă, în ultimă instanță, Institutului de Limbă nu i s-a oferit locul preconizat pentru aspirantură. Îmi părea că nebunesc de bucurie: oricum un savant răspunde unui soldat. E un fenomen rar în analele caracterului național românesc.

În septembrie '73 devin aspirant la fără frecvență. Cu concursul masiv al lui Silviu Berejan, evident. Împreună am ales și o temă foarte interesantă pentru teză. În formulă simplă ea sună cam așa: sufixul „bil” în limba „moldovenească”. Unii cunoscuți începuseră chiar să mă poreclească în glumă: „Bil”. Alții mă măguleau cu invidie camaraderească: „E-he, dacă ai acces la casa lui Berejan, socoate că teza ți-e ca și terminată”. Perspectiva roz a viitorului mă amețise.

Realitatea însă m-a readus repede în albia firească a lucrurilor. Mai întâi conchisem că „fără frecvență” nu e de mine, apoi parvenisem și la o deducție tragică: sunt un nechemat în lingvistică. Devenisem un

focar de surprize neplăcute pentru Silviu Berejan. El le tolera stoic și eroic. Născut în puternica Zodie a Leului, academicianul, din fire cum-pătat și liniștit, devenea nervos din cauza conduitei mele impreve-zibile. Dar și aici aveam noroc: doamna Zoe, soția academicianului, tot timpul îmi lua apărarea. „Leul” ceda, iar eu plecam cu senzația de învingător. Fostul meu conducător științific este totalmente lipsit de rachiună, de aceea noile întâlniri se desfășurau într-o atmosferă amicală, de parcă precedentele explozii nervoase nici nu avuseseră loc.

Prima surpriză i-am produs-o după examenul de minimum de candidat la filosofie: luasem nota „4” (cea mai bună notă atunci era „5”). Nu mai țin minte ce minciună am cârpit, dar adevărul îl spun abia acum. Secretară la secția de filosofie era o doamnă rusoaică foarte frumoasă. De la o vorbă la alta, mi-a recomandat să învăț un singur bilet, căci ea totuna va asista la examen și va face totul ca să-l trag anume pe acela. Încântat de această ofertă, mi-am ales biletul nr 2. Până la examen rămăseseră vreo cinci luni, prin urmare, am avut timp berechet să învăț biletul pe de rost. Așa am și făcut, iar de celelalte 24 de bilete habar nu aveam. Vine ziua examenului, care trebuie să înceapă la ora 9. La 7 jumătate stăteam deja lângă ușă, o așteptam pe secretară, căci așa ne fusese înțelegerea. Trece o oră, secretara nu vine. Mă emoționez. Dau cu ochii de un tânăr savant de la Academie și-i povestesc cazul. Acela mă liniștește! „Acuși trebuie să apară”. Într-adevăr, peste câteva clipe sosește secretara. Tânărul savant îi iese în întâmpinare și-i amintește să nu uite de „clientul cela”, arătând spre mine. O să mă străduiesc, zice ea. Am depistat o ezitare în vocea ei. Îmi venea să plec acasă, dar nu puteam, căci Berejan mă aștepta cu rezultatul după masă. Intră primii cinci. Ceilalți repetau abătuți, frunzăreau niște conspecte. Eu nu aveam

ce repeta, căci biletul nr.2 îl știam ca pe o poezie. Iese, în fine, secretara, se apropie de mine și-mi șoptește că biletul meu este însemnat pe revers. M-am liniștit. Intru după primul ieșit de la răspuns. Doi examinatori și secretara. Biletele erau chiar sub nasul lor. Mă apropii și mi se făcu negru în fața ochilor: toate biletele erau însemnate. Și toate pe revers. Care e biletul meu? Trec vreo 20 de secunde, profesorul Ermuratschi devine curios și mă îndeamnă: „Luați un bilet!” Dau din cap că am înțeles, dar bilet nu iau. Secretara a ghicit, probabil, esența confuziei mele și, cu superba-i manichiură, într-o manieră absolut dezinvoltă, atinge exact biletul cu pricina, zicându-mi să fiu mai curajos. Îl iau. Am nimerit. Ermuratschi mă întreabă dacă l-am „prins”. Când mi-a venit rîndul, am răspuns ca din pușcă. Examinatorii însă nu erau naivi și au început să mă „plimbe” prin alte domenii ale filosofiei. „am șchiopătat” și mi-au pus „4”. Am plecat imediat la Berejan, i-am relatat noutatea și el s-a întristat.

În relațiile cu marele savant lingvist m-am ales cu valori mai prețioase decît teza de candidat. I-am „furat” cu succes maniera meticuloasă și analistă de gîndire germană. Pe Berejan nu-l poți cunoaște dintr-o vizită și chiar din zece, dacă nu revii în liniștea nopții, de unul singur, la textele sale în discuțiile cu tine. El este supremul stilizator al limbii române din Basarabia actuală. În frazele lui scrise orice semn de punctuație, orice cuvînt nimereste la locul potrivit cu exactitate astronomică. Un inegalabil gospodar al lingvisticii generale și naționale. Când Berejan parcurge cu stiloul textele tale, gramatica își recapătă sensul veridic. E cu neputință să „smulgi” un cuvînt din textele lui Berejan, căci după el se țin lanț celelalte.

Academicianul nu pare un orator înnăscut. În anumite situații, ascultătorul pripit și neinițiat poate chiar să tragă concluzia că Berejan vorbește greoi, extrem de lent. Adevărul e că academicianul își are formulate gândurile într-o limbă inexistentă, cunoscută numai de el, avînd nevoie de pauze creatoare întru a le reda cît mai exact în vocabularul matern. Nu am nici un drept „științific” să vorbesc despre Silviu Berejan, savantul. O vor face alții, mai competenți în materie. Însă maniera de gîndire a academicianului e la îndemîna oricui îi place să judece cît uși de puțin.

Drept exemplu elocvent în acest sens servește lucrarea sa „Echivalența semantică a unităților lexicale”. După ce am citit-o și recitit-o, m-a obsedat ideea că nu numai cuvintele, dar și oamenii, și plantele, și animalele și tot ce există în Universul lui Dumnezeu se află în relații de „sinonimie”. Or, sinonimul, ca o asemănare, ca o parte a coincidenței, e ca și aversul unei piese, pe cînd deosebirea, ascunsă, o cauți și o găsești numai pe revers.

Transplantarea acestei metode în domeniul analizei psihologice a personajelor dintr-o operă literară impresionează prin exactitate în gîndire. Chiar și studenții lenoși sau incapabili devin, în ultimă instanță, volubili cînd purced să analizeze personajul, mizînd pe o schemă de 4-5 cuvinte, constituită de ei înșiși. Cunoașterea cuvintelor și a lucrurilor se face din centru spre periferie și nu invers. La început, vreme de o lună, studenții în genere nu înțelegeau ce dorește profesorul de la dînșii. Apoi s-au declanșat, iar profesorul își juca simplul rol de dirijor și corector. Toate acestea grație metodei academicianului Berejan.

Zilele trecute directorul Institutului de Lingvistică și-a marcat cei 70 de ani. Pentru un veac de om e mult. Pentru Berejan e puțin.

Prezența lui tinerească amintește de echivalența semantică a cuvintelor, adică ar coincide cu aversul lucrurilor: totul se suprapune într-o armonie perfectă. Privești însă pe partea opusă, deosebitoare, și te uimește enorma trudă consumată în favoarea lingvisticii românești care, ca recompensă, ne pune pe toți să confundăm adevărata vîrstă a academicianului Silviu Berejan. [Lit. și arta, 1997, 31 iulie].

Marina Onofraș

(Editura „Litera”)

Un slujitor profesionist al Limbii Române

Numele acad. Silviu Berejan este legat de cele mai importante și mai variate lucrări din domeniul limbii române. A abordat mai multe domenii de cercetare – de la gramatică, dialectologie, lexicologie și lexico-grafie pînă la lingvistică generală, romanistică și sociolingvistică.

În prezent se află în fruntea Institutului de Lingvistică, unde odată cu venirea Domniei sale, s-a instaurat o atmosferă benefică creației. Silviu Berejan este autorul „Cursului de limbă moldovenească literară contemporană”, 1956, „Cursului de gramatică istorică a limbii moldovenești”, 1964, reeditată recent, „Echivalenței semantice a unităților lexicale”, 1973 etc. Din domeniul lingvisticii generale menționăm doar două contribuții de interes direct pentru lingvistica noastră: „Lingvistica generală”, 1985, devenită carte de căpătîi pentru studenții filologi, și cartea „Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică” de Eugeniu Coșeriu, 1994. Acest volum, editat de acad. Silviu Berejan și dr. Stelian Dumistrăcel, reprezintă o primă materializare editorială din cadrul programelor de colaborare ale Institutului de

Lingvistică al Academiei de Științe a Republicii Moldova cu alte instituții de acest gen din lume, or „asemenea acțiuni au menirea de a pune la dispoziția tineretului studios și a specialiștilor o sumă de materiale și informații utile”, menționează în prefață Silviu Berejan.

Un domeniu preferat al omagialului a fost și este lexicografia. Amintim „Dicționarul explicativ școlar” în șase ediții, „Scurt dicționar etimologic”, 1978, „Dicționar de omonime”, 1988, „Dicționar de antonime”, 1988, „Dicționar explicativ al limbii moldovenești” în două volume. În prezent, academicianul Silviu Berejan lucrează la un nou „Dicționar explicativ uzual al limbii române” într-un volum, unificat pe bază de principii riguroși științifice, destinat în primul rând elevilor și studenților. Mai menționăm aici „Dicționarul derivativ” și „Dicționarul etimologic”, care se află de asemenea în proces de lucru, unice în arealul românesc.

Academicianul Silviu Berejan este unul din primii cercetători care a pornit la analiza limbii române de la conceptul că limba este un sistem și că faptele de limbă trebuie studiate din această perspectivă. E de ajuns să amintim aici doar volumul 2 al dicționarului explicativ mai sus menționat.

Una din preocupările de ultimă oră ale lui Silviu Berejan este popularizarea problemelor de actualitate legate de proclamarea limbii române ca limbă de stat în Republica Moldova și de revenirea la scrierea cu litere latine. Merită menționat aici articolul „De ce limba exemplară din uzul oficial al Republicii Moldova nu poate fi numită moldovenească?” publicat în „Revistă de lingvistică și știință literară” nr.5, 1995. Același material, într-o variantă mai pe înțelesul tuturor, inclusiv al parlamentarilor, a fost citit la conferința științifică „Limba

română este numele corect al limbii noastre”, care a avut loc în 1995, sub auspiciile Parlamentului Republicii Moldova. Atît în articol, cît și la conferință a fost expusă schema varietăților teritoriale ale românei comune, pe baza căror a luat naștere limba literară unică, explicînd totodată noțiunile de „limbă literară”, „dialect”, „subdialect”, „grai”, or scopul conferinței era tocmai inițierea electoratului și a reprezentanților acestuia în Parlament în problema denumirii adecvate a limbii oficiale a statului. Dar degeaba bat clopotele pentru surzi.

A onorat cu strălucire numeroase conferințe științifice și, în acest sens, menționăm doar cîteva din ele: Manifestarea științifică comemorativă „Academicianul Haralambie Mihăiescu”, Roman (România), 1995; orașele Torino și Fossano (Italia), 1995; Congresul al VII-lea în problemele ALiR, Santiago de Compostela (Spania), 1993; Prima întrunire tripartită a grupurilor de cercetare sociolingvistică, Leipzig (Germania), 1995; vizita de lucru la invitația prof. K. Bochmann, director al Institutului de Romanistică al Universității din Leipzig (Germania), 1995;; conferința „Muzeul limbii române. 75 de ani de la înființare”, Cluj-Napoca (România), 1994. Recent a participat la al XXII-lea Congres Internațional ARA, Tîrgoviște (România). Din Republica Moldova de o distincție „American-Romanian-Academy of Arts and Sciences” din California s-a învrednicit S. Berejan.

Colaborează activ cu centrele lingvistice din Țară. Erudit și onest, se află în relații foarte bune cu colegii de la institut, iar tinerii au găsit în persoana acad. Silviu Berejan un permanent exemplu de dăruire profesională. [Țara, 1997, 5 august]

C. ACAD. S. BEREJAN INTERVIEWAT...

De Alexandru Bantoș (Chișinău):

„Limba oficială în orice stat este, de regulă, una singură...”

– *Într-un dialog pe care l-am avut acum doi ani, afirmați că numai suveranitatea va soluționa și problemele lingvistice. Ce credeți despre aceasta acum, când sîntem suverani și independenți?*

– Acum cred același lucru: suveranitatea reală, dacă ea ar fi fost instaurată, ar fi trebuit să rezolve aceste probleme, așa cum sînt rezolvate ele în statele cu adevărat suverane și independente, unde funcționează normal limba țării. Dar spre profundul nostru regret, noi nu sîntem încă pe deplin nici suverani, nici independenți (de C.S.I., se înțelege). Tocmai imposibilitatea practică a soluționării problemelor limbii constituie indiciul lipsei noastre de suveranitate și independență, este o dovadă în plus că atît una, cît și cealaltă au fost doar proclamate, nu și realizate în fapt, rămînînd a fi în continuare doar deziderate ale unei perspective pe cît de îndepărtate, pe atît de cețoase.

Cu frontierele din vest apărate tot de forțele armate ale C.S.I., cu rămînerea pe o durată nedeterminată în zona economică a rublei, cu toate legăturile externe efectuate aproape exclusiv prin Moscova, cu limba rusă ca a doua limbă oficială în republică, cu dependența de un

nou „Centru” pe multe alte linii nu știu dacă vom soluționa cândva problema limbii, așa cum ar fi fost firesc s-o facem.

– *Deși s-a întreprins câte ceva, nu putem susține că legislația lingvistică se respectă, se transpune în viață, iar trecerea la limba de stat continuă „să fie amânată”. Cum credeți, care sînt motivele ce „favorizează” tărăgănarea trecerii la limba de stat?*

– Este adevărat, nu putem spune, că am avansat prea mult în problema limbii, dar un pas important a fost făcut totuși în sensul că limba română a fost admisă în organele de conducere și în documentația curentă, alături de cea rusă.

Cît despre motivele tărăgănării trecerii pe toate liniile la limba de stat, ele sînt legate direct de ceea ce am menționat deja mai sus: ne lipsește baza – un stat suveran și independent nu numai *de jure*, ci și *de facto*. Și nu un stat multilingv, cum ar vrea să ne vadă mulți, ci un stat obișnuit, ca marea majoritate a statelor pe care le cunoaștem, adică în fond unilingv.

Deși țări fără minorități naționale practic nu există, limba oficială în orice stat este, de regulă, una singură, iar minoritățile, pe teritoriul pe care ele locuiesc compact, se pot folosi de limba lor maternă, pot să aibă instituțiile social-culturale pe care le doresc (grădinițe, școli, teatre, biserici) în această limbă, pot să editeze gazete, reviste, cărți în limba

lor națională ș.a.m.d. Dar nu în detrimentul funcționării plenare a limbii de stat a țării.

– *Cum apreciați legile despre limbă în noile condiții ale republicii? Nu credeți că ar trebui să fie revizuite, precizate în conformitate cu noua realitate social-politică sau poate chiar abrogate în situația în care Constituția va legifera etnonimul „român”, glotonimul „limba română” și statalitatea acesteia în republică?*

– În conformitate cu noile condiții, cu noua realitate social-politică din republică, dacă ea n-ar fi numai declarată, n-ar mai trebui, de fapt, nici un fel de legi despre limbă (așa cum nu sînt asemenea legi în Franța, Germania, Anglia, Suedia, Polonia, Bulgaria ș. a., unde e de la sine înțeles că limba oficială a statului este respectiv franceza, germana, engleza, suedeza, poloneza ș.a.m.d.). Ar fi fost suficient ca în Constituție să fie menționat faptul că vorbitorii de alte limbi din statul românesc Moldova, în care limba oficială este româna, au dreptul inalienabil să se folosească de limbile lor materne acolo unde consideră că e necesar și posibil, fără a pune viața societății în dependență de dorința cuiva de a poseda sau nu limba oficială a statului în care locuiește.

În orice caz, acum, cînd Republica Moldova nu mai face parte dintr-o formațiune statală superioară, suprapusă (nici C.S.I.-ul, nici cu atît mai mult Rusia n-ar trebui parcă să pretindă de a fi tratate ca

asemenea formațiuni!), chestiunea cu bilingvismul obligatoriu, cu necesitatea folosirii în paralel în documentele oficiale și în toate domeniile vieții și activității societății noastre a limbii române și a limbii ruse (limbă a altui stat tot suveran și independent) își pierde rostul, ba chiar este de-a dreptul neavenită (vă imaginați cam ce ar fi dacă în Franța, de exemplu – care e, precum se știe, un model de țară democratică – pe baza faptului că acolo, în afară de francezi, locuiesc și germani, italieni, spanioli și reprezentanți ai altor popoare, s-ar cere ca peste tot să fie admise, paralel cu franceza, și limbile acestora; personal cred că în momentul în care chestiunea ar fi pusă astfel, Franța s-ar dezagrega, ar apărea veleități federaliste – și chiar separatiste – și ar începe conflictele interetnice, inevitabile în asemenea cazuri).

În lumina acestei logici, legilor despre limbă (în cazul că le mai păstrăm) li s-ar putea aplica binecunoscuta aserțiune a tot atât de binecunoscutului domn Farfuridi: „Să nu se revizuiască, primesc! Dar atunci să se schimbe pe ici pe colo, și anume în punctele... esențiale ...” <...>.

– Mass-media din Rusia postpucistă continuă să susțină că situația social-politică din republică a fost și continuă să fie tensionată din cauza Legilor despre limbă, care, în opinia separatiștilor și a protectorilor lor de la Moscova, lezează drepturile reprezentanților altor naționalități ce locuiesc în Moldova. Ziariștii și politicienii din

Rusia trîmbează că situația de conflict de pe Nistru își trage începuturile de la adoptarea legilor cu privire la limbă. Comentați, vă rog, această problemă!

– A considera că se lezează drepturile reprezentanților altor naționalități ce locuiesc într-un stat suveran și independent prin simplul fapt, absolut logic și firesc, că în acest stat se folosește, în calitate de mijloc oficial de comunicare, limba populației majoritare autohtone, este mai mult decît o pretenție prin nimic justificată, mai mult decît o aberație, este pur și simplu o rătăcire.

Cît privește situația de conflict de pe Nistru, ea nu are la bază legile despre limbă și alfabet, care au servit doar ca pretext pentru confruntări zise interetnice, ci cu totul altceva: neîmpăcarea foștilor diriguitori cu pierderea pozițiilor prioritare de mai înainte, ambiția de a fi și mai departe conducători și îndrumători ai băștinașilor și de a exercita aceste funcții într-o singură limbă – cea adusă din exterior pe aceste teritorii, nedorința de a recunoaște limba băștinașilor drept limbă oficială, nici măcar alături de limba rusă (care, în virtutea stării vechi de lucruri, era dominantă în toate sferile). E vorba deci de pierderea privilegiului ca, fiind monolingv (adică numai rusofon), să ocupe posturi de conducere în toate domeniile.

Și atunci s-a lansat pretenția, care a avut priză la toți monolingvii rusofoni, privind lezarea drepturilor naționalităților conlocuitoare, care

de fapt ar putea fi formulată în orice țară din lume (numai că oamenii civilizați din alte părți ale lumii nu pornesc pe această cale alogică). Mai rău e că această pretenție deșănțată continuă și va continua să dăinuiască, cît un Ruțkoi, în calitatea sa de demnitar în conducerea de vîrf a Rusiei, va fi gata să trimită o coloană de tancuri (sovietice!) oriunde îi va părea Domniei sale că sînt lezate drepturile vreunui reprezentant al poporului rus, chiar dacă el se află cu traiul în afara granițelor Rusiei, „în altă țară” (cum ne credem noi și cu atît mai mult balticii) <...>.

– Manualele de limba română, dar și cele de literatură, editate aici, la Chișinău, au multe, prea multe neajunsuri, unul din ele, de altfel principal, e că au o structură complicată, sînt scrise într-un limbaj defectuos și, lucru extrem de important, nu suscită interesul elevilor, studenților pentru limba maternă. Cum vedeți soluționarea problemei manualelor, deoarece se știe că numai prin școală, cu ajutorul ei vom rezolva problema limbii române?

– Manualele, cred, ar trebui să fie comune, căci cum vom realiza unitatea mult rîvnită a limbii, a vieții sociale, a culturii, dacă vom instrui și mai departe generația tînăra după manualele ce ar sublinia mereu specificul nostru local, regionalismul nostru, care ne-a ținut atîta timp rupți de matca românismului. Trebuie să înțelegem odată și odată acest lucru.

– *Acum, cînd sîntem deschiși pentru democrație, cine opune rezistență măsurilor de reîmpămîntenire a limbii române sub forma ei literară ca limbă de stat a Republicii Moldova?*

– Cei (și știm cine-s ei) cărora le convine (și știm de ce) perpetuarea existenței cît mai îndelungate a două state românești: unul cum știm că este și unul mai așa, mai simplist cumva, dar al nostru și mai ales aparte.

Încheind, aș vrea să subliniez că singura noastră salvare sub raportul cunoașterii limbii este întreținerea de contacte permanente cu partea dreaptă a Prutului, cu Țara adică, în toate domeniile și sub toate formele, căci dacă nu se poate pune deocamdată problema unității politice cu Țara, cel puțin unitatea culturală, spirituală să tindem a o înfăptui într-un termen cît mai scurt. Fără aceasta vom continua încă mult timp să nu știm nici cine sîntem, nici ce limbă vorbim.

(Limba română, 1992, nr 2-3, p. 123-127)

**„Denumirea limbii noastre e cea știută de toată lumea –
română”**

– *Stimate domnule academician Silviu Berejan, învingînd conjuncturismul politic, riscînd să intre în impact cu puterea, Institutul de Lingvistică, al cărui director sînteți, apoi un grup temerar de oameni de știință, urmați în fine de întreaga Academie a Republicii*

Moldova, a afirmat adevărul științific despre denumirea limbii noastre. Firesc era ca Parlamentul, dînd dovadă de respect față de cea mai reputată instituție științifică a statului, să ia operativ în dezbatere răspunsul formulat și să facă modificările de rigoare în Constituție. Or, lucrurile nu s-au întîmplat astfel. Parlamentul neglijează opțiunea academică, unica valabilă și acceptabilă, sfidînd astfel onoarea instituției ce are mandatul să se pronunțe în problema respectivă. Cum ar trebui să procedeze în această penibilă situație Institutul, Academia, în sfîrșit, oamenii de știință, care – vede o lume – sînt împinși în cursa oportunismului, a minciunii și a trădării sacrei misiuni hărăzite de însuși Dumnezeu?

– O instituție cum este Institutul de Lingvistică, ca și Academia în ansamblu, nu are căderea decît să spună care e adevărul. Aceasta e misiunea, sacra misiune, pe care i-a hărăzit-o Dumnezeu, cum spuneți Dvs., domnule Bantoș. Mai mult știința nu poate face; altă armă decît argumentul științific ea nu are. Să constrîngă deci, să forțeze pe cineva să accepte adevărul demonstrat știința nu e în stare. Cei ce iau hotărîri și decizii, cei ce au nevoie de acest adevăr, dacă ei înșiși nu-l cunosc, trebuie doar să-l pună în aplicare. Dar dacă pe ei adevărul nu-i interesează, dacă ei nu au încredere în știință și consideră că știu totul, *deciziile și hotărîrile luate rămîn pe conștiința lor și îi va judeca Istoria*. Deci unicul lucru pe care îl poate face știința în această cu

adevărat penibilă situație este să nu accepte minciuna. Altceva nu este în puterile ei.

– *Care este misiunea unei Academii în procesul de consolidare a independenței și suveranității unui stat tânăr? Ce rol ar trebui să i se atribuie acestui templu al științei?*

– Am menționat deja mai sus că misiunea Academiei în orice stat, mai tânăr sau mai vechi, în proces de consolidare a independenței și suveranității sau în orice altă perioadă este aceeași: de a furniza fapte și argumente ce țin de adevărul științific și istoric. Iar statul, vechi sau tânăr, să se bazeze numai pe adevăr, dacă vrea să fie respectat de comunitatea internațională.

Rolul Academiei este cel pe care îl au toate academiile din țările civilizate în toate timpurile: *să stabilească adevărul și să-l pună în serviciul statului și al omenirii <...>.*

– *O întrebare adresată Dvs. în calitate de director al Institutului, dar și de om de știință, care urmărește de câteva decenii evoluția limbii române în Republica Moldova: în ce stare se află limba vorbită și scrisă la noi? Cum apreciați evoluția ei de la 1989 încoace? Cum s-au îndreptățit pronosticurile făcute acum câțiva ani privind ameliorarea situației lingvistice?*

– Limba română vorbită la noi continuă să fie prost știută, continuă să funcționeze doar în unele sfere ale societății zise

moldovenești (deși ea e amestecată), societate în care se perpetuează bilingvismul, ce rămîne practic cel ce a fost: național-rus; limba română continuă să rămîna, după gradul de cunoaștere de către vorbitori (fără șansa de a schimba cîndva ceva), sub nivelul limbilor din toate statele mononaționale. În limba scrisă s-au înregistrat, e adevărat, anumite progrese, dar acest lucru nu poate duce la ameliorarea globală a situației într-un viitor previzibil. Mai ales că prin desființarea Departamentului de Stat al Limbilor a fost paralizat și controlul asupra utilizării limbii oficiale în instituțiile de stat din Republică <...>.

– *Presa oficială a partidului de guvernămînt, prin gura unor persoane cu vederi nedisimulat antiromânești, afirmă că Dvs. ați spus una pe vremea regimului comunist (că limba e „moldovenească”) și alta acum, în perioada democrației (că ea e română). Cînd ați avut dreptate, întreabă ei?*

– Atunci „au avut dreptate” ei, pentru că dețineau puterea, iar acum – eu, că pot spune adevărul fără a mă teme că aș putea fi pus la zid. Atunci însă nu numai eu numeam limba în singurul fel admis, ci toți (fără excepție) lingviștii, toți cercetătorii-filologi în general, toți scriitorii, toți ziariștii și publiciștii de aici. Cine e temerarul luptător pentru dreptate care atunci, înainte de 1988, ar fi îndrăznit să spună public că limba pe care o vorbim este română? Numiți-mi-l!

Și atunci pe ce bază mi se incriminează mie că n-am făcut acest lucru?

Oare nu tot cei ce-mi incriminează acum că numeam pe vremea lor limba română „moldovenească” ne impuneau această aberație, insufliându-ne frica de a fi considerați în caz contrar dușmani ai puterii și ai poporului?

Iar acum tot acești inși cu mină de mielusei inocenți fac pe fariseii! Ei, care în luările de cuvânt din 1990–1993, numeau, ca și mine, limba noastră limbă română! Recitiți presa timpului și-i veți găsi numaidecât.

Adevărul este cel pe care l-am știut dintotdeauna: n-am avut și nu avem altă limbă aici decât limba română, și ei sînt conștienți de acest lucru, dar îi manipulează acum pe cei neinițiați, după cum îi intimidau atunci pe cei inițiați, sperîindu-i cu năluca „românizării”.

– *Ce datorii neachitate are academicianul Silviu Berejan?*

– Rog cititorii să nu considere drept lipsă de modestie din partea-mi afirmația că cercetătorul științific Berejan și-a făcut datoria civică pînă la capăt. Dar să se ia la harță meschină cu oameni neștiutori, rău intenționați sau, pur și simplu, necinstiți în acțiuni nu are nici un rost <...>.

Dacă cei de care vorbeam mai sus au plăcerea să debiteze parascovenii și bizarerii, făcînd, prin bulversarea realităților obiective,

politică din știință, și capătă satisfacție de pe urma acestei îndeletniciri, lingvistul Berejan a avut și continuă să aibă satisfacții de altă natură, satisfacții de creație, satisfacția, în parte, că rezultatele muncii și meritele sale de om de știință, de cercetător al fenomenului „limbă” sînt cunoscute și recunoscute în cercurile științifice. Iar aceste satisfacții nu pot fi comparate în nici un caz cu cele în care se complac activiștii politici de moment.

Tocmai de aceea nu consider că Berejan ar avea vreo datorie neachitată ca om de știință (în afară, poate, că n-a scris încă vreo 2–3 cărți serioase de lingvistică teoretică, cum ar fi dorit-o; și asta din cauza că și-a consumat timpul cu activități de alt ordin, mult mai puțin plăcute, care, pe deasupra, nici apreciate nu sînt) <...>.

– *Cum ați proceda dacă printr-o minune ați fi pus în situația de a relua de la capăt viața?*

– Dacă, într-adevăr, ar fi posibilă o atare minune, aș prefera să fac matematică, cum începusem de fapt. Și aș fi fost fericit, cred.

Lingvistica de la noi, cea care se încadra în „Frontul ideologic”, m-a ținut mereu în tagma celor neagreați de puterea oficială și m-a obligat să accept în tăcere mulți ani la rînd că româna din Moldova Sovietică este altceva decît româna din celelalte regiuni românești (strecurînd numai în subsidiar ideea că ea e tot română), iar acum, cînd lingvistica parcă nu mai este ideologizată, în loc să poți spune deja deschis

adevărul elementar, interzis atîta amar de timp, conducerea, prin poziția pe care o ocupă, te silește să demonstrezi axiome evidente (că româna e română, că laptele e alb, adică) și iarăși nu-i ești pe plac.

Așadar, cu toate că și conducerea, și regimul s-au schimbat, atitudinea față de limbă și lingviști a rămas la noi absolut aceeași. Situație de neinvidiat, precum vedeți.

Și încă ceva: dacă aș lua-o tot în lingvistică de la început, aș prefera să fiu apreciat exclusiv de specialiști, nu de șefi (prin prisma politico-ideologică).

Dar dacă n-a fost să fie așa cum aș fi vrut, nu regret totuși viața trăită, căci, la urma urmei, am studiat și mi-am apărât, cît și cum am putut, limba neamului. Și asta vreau s-o afirm acum, înspre apusul vieții, deschis: am iubit dintotdeauna limba și neamul și anume aceste sentimente mi-au insuflat energie și putere de rezistență. Le voi iubi și în continuare cu aceeași intensitate și le voi apăra cu aceeași perseverență în orice situație.

Cu convingerea fermă și cu credința nestrămutată că numai așa e bine, îmi voi duce crucea pînă la capăt.

(Limba română, 1995, nr. 3, p. 53-60)

De Gheorghe Popa și Nicolae Leahu (Bălți):

„Am căutat să fac din lingvistică un fel de matematică“

<...> – Am zice, cu titlu de paranteză, că am rămas surprinși când am aflat că unii dintre marii scriitori interbelici au făcut liceul cu o medie mică, astăzi practic imposibilă, pentru un om de talentul lui Ion Minulescu sau George Bacovia.

– Aveți dreptate. Trebuie să vă spun că tendința actuală de a avea o notă supremă, maximă este una moștenită de pe vremea Uniunii Sovietice, când trebuia să fii „otlicinik”.

Eu, de exemplu, am fost pînă la război, doi ani la rînd, premiant al liceului „B. P. Hasdeu” din Chișinău. Avînd d. e. media 8,38, eu eram premiant întîi. Nu avea nimeni zece. Deci era o chestiune de exigență, de seriozitate, de probitate și onestitate chiar, de ceva care se infiltra atît în conștiința copiilor, cît și a părinților. Dar și profesorul era profesor. Era un fel de semizeu. Dacă primeai nota 8, erai realmente fericit: știai că ți-a pus o notă, pentru că el a înțeles că o meriți.

– Și nu v-au nemulțumit niciodată cei care v-au predat sau cei care v-au apreciat cunoștințele?

– Mofturile acestea nu existau pentru noi, elevii de atunci. Să contești rezultatele?! Pentru noi profesorul era, așa cum spuneam, un fel de semizeu. Erau oameni diferiți: unii erau mai democrați, alții mai puțin democrați, dar, în genere, fiecare era o autoritate incontestabilă. Atunci cînd ieșeau pe sală și trecea un profesor, toți se dădeau la perete

și profesorul trecea printre rînduri vii de elevi. Și făceam acest lucru nu dintr-o obligație forțată, ci din respect. Era un respect firesc.

– *În liceele românești de astăzi, unele foarte bune, de altfel, există o scară specială pentru profesori...*

– Era și la liceul unde învățam eu, dar și la alte licee. Îmi cer scuze, dar am să vă spun și asta. Nu puteai să-ți închipui că profesorul tău de română sau de matematică, sau de franceză să meargă la același WC cu elevii. Era ceva exclus. Nici nu se știa unde e WC pentru profesori.

– *Probabil, idealizați această „distanță”, deoarece, în același timp, Vă cunoaștem ca un om căruia îi place să discute „la tu” cu discipolii.*

– Aș face aici o remarcă: cu discipolii pe care mi-i apropii. Pe care i-am apropiat din diferite motive. Este aici un fel de contradicție. Nu știu prin ce s-ar explica. Poate prin faptul că m-am democratizat de la un timp, așa, sub imperiul ambianței de mai târziu <...>.

Ei bine, dincolo de astea, în 1944 m-am refugiat la Timișoara, unde am urmat liceul „C. D. Loga”.

– *Un moment care, cu siguranță, n-a intrat în autobiografiile Dvs. ulterioare?*

– Da, evident, în tot cazul, eu mă limitam la aceea că am făcut atâtea clase la Chișinău și un an la Timișoara. În '45 ne-am repatriat.

Pentru mine, personal, a fost o dramă repatrierea aceasta, pe care n-am putut-o numi niciodată repatriere.

– *Nu recunoașteți eufemismele?*

– Nu, n-am putut recunoaște și nici acum nu pot spune că atunci a fost o repatriere. A fost o mare presiune exercitată de sovietici asupra autorităților românești, ca să-i întoarcă înapoi pe toți cei care au plecat din Basarabia. Ei, chipurile, vroiau să recupereze cadrele „pierdute”, deși scopul de bază era altul: răfuiala. Pentru că, aducându-i aici, în localitatea unde au funcționat, se găsea totdeauna un „patriot” de cel nou. Așa cum se spune acum „novîi russkii”, la fel se putea spune atunci „novîi patriot”, adică unul care nu știa despre Soviete prea multe, dar se erija în postura de susținător al Uniunii și al democrației sovietice.

– *Ca reprezentant al „comitetului săracilor”...*

– Pe cine au pus ei, la început, la conducere – era jale: pe ultimii oameni din localitate, din sat în special. Toți îl știu de un tîrîie-brîu, dar pe dînsul îl pun președinte de selsovet?

– *Și, o dată repatriat, v-ați refugiat în... lingvistică.*

– Poate a fost un refugiu și acesta. Un refugiu din ambianța în care ești condamnat să rămîi, o ambianță cu totul străină de aspirațiile tale, de pregătirea ta spirituală și de legăturile tale de suflet. Da, într-adevăr, așa putea spune că m-am refugiat în limba română. De acolo, de la

Timișoara, puteam să nimeresc direct la Irkutsk. Taică-meu, fără îndoială, se temea de asta, deși el nu fusese o figură politică care ar fi prezentat interes pentru organele respective, dar, oricum, era învățător și a fost refugiat în Țară.

Mult mai târziu l-au exclus din partid (intrase și el în partid după ce venise). I s-a imputat următorul lucru: că el, vasăzică, se întâlnea cu șeful de post. Dar cum să nu se întâlnească directorul școlii cu șeful de post?!

<...> – *Cum explicați, dle profesor, spiritul de rezistență al intelectualilor basarabeni în timpul regimului sovietic?*

– Nu știu ce pot spune colegii mei în acest sens, dar eu mi-am format o atitudine proprie. Pentru că nu cred că se putea proceda altfel. Și nu pentru că riscam să-mi pierd bucata de pâine, cum spune lumea, dar pentru că vroiam să realizez un obiectiv pe care nu-l declaram nicăieri: spre deosebire de predecesorii mei, mulți dintre care au fost destul de pasivi, eu vroiam să demonstrez adevărul pe cale concretă, cultivând și promovând o limbă elevată, limba literară, și, în felul acesta, făcându-i și pe alții să se gândească la asta. În primul rând, tineretul studios – elevii și studenții, colegii, profesorii universitari etc. să înțeleagă printre rînduri, fără a le spune direct că, iată, asta-i limba care trebuie s-o cunoască, asta-i limba „vechilor cazanii”. Nu am abordat teoretic această problemă în lucrările mele, n-am nici un

paragraf special. În tot ce scriam, eu injectam niște momente legate de propagarea și promovarea limbii, a culturii românești, a istoriei acestei limbi și a neamului care o vorbea. Și făceam acest lucru în așa fel ca să nu fie observat de orișicine <...>.

– *Într-un interviu acordat revistei „Semn”, distinsul savant român Eugeniu Coșeriu spunea cu bucurie că n-a fost nevoit să rămână în teritoriul românesc ocupat de sovietici și că, respectiv, a fost scutit de situația de a face compromisuri. În legătură cu acest detaliu, cum vă apreciați opera științifică din perspectiva omului care s-a aflat mereu sub presiunea unor constrângeri ideologice, politice etc., pentru că nu e tocmai ușor să faci știință și, în același timp, să ai permanent conștiința că activezi într-un cadru ce anchilozează ființa?*

– Ați formulat niște lucruri și ați folosit niște termeni ce caracterizează foarte bine starea morală a omului care a activat, într-adevăr ...sub cîrma vremii și a regimului. Este foarte adevărat, te anchilozează anume faptul că ai fost oprimat moralicește, și nu ai avut curajul să spui... Foarte mulți n-au avut curajul, foarte mulți nu sînt eroi din punctul ăsta de vedere. Eu totdeauna am avut temerea să spun ceva acolo în plus și, de aceea, n-am acceptat nici convorbirile deschise, de suflet, nici interviurile, nici destăinuirile pe marginea specialității mele. Le-am evitat foarte conștient. N-am vrut ca cineva „să se lege”, căci știam prea bine cum sînt privite lucrurile și, într-un fel, consider,

că am procedat corect în perioada aceea, deși... Deși mă condamn pentru faptul că n-am avut, poate, curajul și, pînă la urmă, dorința de a pune capăt machiavelismului în domeniul extralingvistic. Pentru că, în ceea ce privește domeniul lingvistic, mi-am spus părerea așa cum am vrut și n-am avut restricții. Eu mă gîndeam că, dacă eram matematician (dl S. Berejan a făcut un an de studii la Facultatea de Fizică și Matematică – Gh. P.), cine m-ar fi putut obliga să demonstrez teorema aceasta anume așa cum vrea secretarul C. C. sau altcineva.

– *Sîntem de acord cu Dvs., dar, sub presiuni politice, e mai dificil a demonstra o teoremă lingvistică, decît una matematică.*

– Da, de asta mi-am dat seama totdeauna. Tocmai de aceea eu am căutat să fac din lingvistică un fel de matematică.

– *Am putea formula și o axiomă: științele umaniste sînt mai ușor expuse contactului cu realitatea imediată și, respectiv, pericolele ce vin dinspre social asupra celui care practică știința sînt mai mari...*

– Absolut.

– *Dle academician, care ar fi lingvistul-model pentru Dvs.?*

– Pentru mine, lingvistul-model (n-aș vrea să fie șablonizată chestia asta) este lingvistul care a putut să se ocupe de problema lui personală, fără a fi influențat din stînga sau din dreapta, de deasupra sau de dedesubt. Dintre lingviștii sovietici i-aș numi pe Budagov, Mihalci, Bernștein, Melniciuc – mari oameni de știință, foarte onești,

dar care au plătit tribut totuși acestei presiuni din afară. Ei nu erau deloc dispuși să accepte obligații de tipul: „Ia, vedeți ce fac moldovenii și spuneți-le s-o mai termine cu ideea despre existența unei singure limbi!”

Nu pot să nu-l numesc pe prof. E. Coșeriu – un ideal, din punctul ăsta de vedere, de om de știință. A făcut abstracție de toate celea și totuși, făcând abstracție, D-sa se interesa de situația de aici. Dumnealui, de la un timp, din perioada renașterii noastre, a fost extrem de activ. Dumnealui a devenit omul care ne-a ajutat mult și a contribuit la multe inițiative care au fost, în multe privințe, decisive. Într-adevăr, prof. E. Coșeriu a făcut știință pentru știință și a făcut abstracție conștient de faptul că, iată, undeva se fac niște nedreptăți în știință, se fac niște lucruri reprobabile, pe care D-sa ar fi putut numai să le condamne, dar nu să le și elimine, căci știința nu dispune de atare forțe, de atare posibilități... <...>.

– *Ce ați putea spune referitor la contribuția lingviștilor basarabeni privind dezvoltarea lingvisticii românești în perioada postbelică?*

– E greu să fac o totalizare expresă și exhaustivă. Lingviștii din Basarabia au contribuit tot timpul la dezvoltarea lingvisticii românești, chiar dacă numeau obiectul lor de studiu așa cum îl numeau. Dar tot ce au făcut lingviștii de aici a fost o contribuție la dezvoltarea lingvisticii

românești, la scoaterea în relief a specificului limbii române. Printre altele, lingviștii noștri au adus contribuții noi, puțin cunoscute nu numai lingvisticii românești, ci și lingvisticii în genere. Și încă ceva: lingviștii de aici au fost oameni care au contribuit la propagarea unor idei necunoscute lingviștilor din România, care erau la curent cu ce spun francezii, germanii, englezii, dar nu știau ce spun rușii. Iar rușii au spus multe lucruri. Sîntem sau nu sîntem înclinați spre cultura și știința rusă, dar trebuie să recunoaștem că rușii ne-au dat posibilitatea să conștientizăm unele lucruri printr-o altă prismă. Și asta e o superioritate a noastră, pe care noi n-o valorificăm îndeajuns. Acum foarte mulți s-au îndepărtat de lingvistica din Orient, hai să zicem așa, avînd în vedere și Rusia, și Ucraina, și Gruzia sau alte foste republici asiatice, unde savanții au scris în rusește, dar au adus contribuții și în romanistică, și în românică. Lingvistica rusească a avut concepții fondate teoreticește, care ne avantajează în multe privințe.

(Semn, 2000, nr 1-2, p. 52–59)

De Tatiana Rotaru (Chișinău):

„Lingvistica nu m-a făcut fericit”

<...> – Lingvistica, pe lîngă succese și bucurii sufletești, v-a adus și multe neazuri – și în perioada sovietică, cînd obiectul Dvs. de

studiu se numea încă „limba moldovenească”, și în perioada actuală, când puteți să-i dați deja, cu toate impedimentele, denumirea reală, adică cea de „limbă română”. În acest sens, sînt sigură că ați meditat mult și că mai continuați să meditați, deși adevărul se află la suprafață.

– Da, într-adevăr, preocupările mele lingvistice mi-au dat multe satisfacții și chiar bucurii sufletești, în special de pe urma roadelor concrete ale muncii depuse și duse la îndeplinire. Dar lingvistica, trebuie s-o recunosc deschis, nu m-a făcut fericit decît în puținele cazuri cînd făceam abstracție de obiectul direct al preocupărilor mele de căpetenie – limba din Republica Moldova, cînd mă cufundam în lingvistica pură, ca să zic așa, acolo unde aveam de a face exclusiv cu știința, nu și cu politica, cu ideologia. Numai atunci cînd m-am ocupat de lingvistica teoretică, de lingvistica generală, am simțit adevărata atracție pentru munca științifică, pentru cercetare, pentru studiu în genere (fără comandă de sus, fără cenzura celor fricoși de care ești dependent și, mai ales, fără reticențele pe care ți le impui singur, tot din lașitate în primul rînd, și care sînt și ele extrem de împovărătoare).

Am regretat nu o dată că am plecat de la matematici, unde politica și ideologia nu se puteau implica în măsura în care se implicau în științele umanistice (ce constituiau chiar, cum am înțeles cu timpul, componenta de bază a așa-numitului „front ideologic”), în parte în

lingvistică și, în special, în lingvistica „moldovenească”, unde forurile de conducere așteptau în orice moment vreo „diversiune românizatoare” naționalist-burgheză. În general, n-am profitat de o stare de normalitate, de condiții pentru studii obiective ce nu ar fi depins de niște „interese supreme”, care dominau toată activitatea noastră de cercetare științifică. Dacă le-aș fi avut, poate realizam mai multe în acești ani!

Atunci însă nu-mi rămânea decât amărăciunea interdicțiilor și neacceptărilor și tristețea grea a neîmplinirilor. Sentimentul idealurilor neîmplinite, al celor nerealizate **încă** și nerealizabile **deja** mă torturează și acum.

– *Noi, studenții filologi ai anilor '60–'70, ne dădeam bine seama că „deosebiriile” dintre limbile moldovenească și română sînt, de fapt, un bluf. Și totuși despre presiunile ideologice ce se exercitau asupra specialiștilor nu ni se spunea nimic. Ați putea să ne comunicați ceva în acest sens?*

– În perioada sovietică de aproape jumătate de secol despre corelația dintre limba zisă „moldovenească” și limba română s-a putut vorbi (atunci cînd se cerea) numai în plan de două entități diferite (ca și despre noțiunile de neam, de etnos, de popor, se înțelege). Conceptele de „limbă moldovenească” și „norod moldovenesc” făceau parte din „sfînta sfintelor” ideologiei dominante și nu se pretau în general la

discuții. Ele nu puteau fi abordate decât într-o singură direcție: cea de demonstrare a diferențelor, cu orice argumente, chiar și din cele ridicole din punctul de vedere al oamenilor ce au avut un pic de carte la viața lor (îți permiteai doar în glumă și numai la colț de stradă sau între prieteni foarte siguri să atingi aberanta teorie a celor două limbi, iar comunitatea etnică – nici în glumă).

În aceste condiții nimeni, bineînțeles, n-ar fi îndrăznit să spună ceva studenților și tineretului studios în genere fără a se supune riscului de a intra în tagma celor neagreați de puterea oficială, cu urmări negative dintre cele mai drastice. Deci presiunile ideologice de care întrebați, deși nu erau directe, se exercitau zilnic, pe toate căile și era necesar să-ți pui la contribuție toate forțele intelectuale ca să satisfaci exigențele sau, cel puțin, să nu declanșezi nemulțumirea sau chiar mânia șefilor (și să nimerеști în parantezele cu nume odioase la vreo plenară ordinară).

– Sînteți autor și coautor al mai multor manuale, dicționare, materiale didactice. Editarea „Cursului de limbă moldovenească contemporană” în două volume (1956–1959) a însemnat o apropiere de româna literară?

– În toate lucrările, în special colective, la scrierea cărora am participat ca autor, coautor sau redactor, am căutat totdeauna posibilități să atrag atenția asupra faptului că limba despre care vorbim în manuale, cursuri, dicționare este limba literară, limba cizelată de

scriitorii vechi, clasici și moderni, limba culturii seculare a romanicilor orientali (nu puteam doar spune a tuturor românilor!), punînd la dispoziția cititorului toate cele necesare pentru ca el să-și dea seama de realitate, de înțelegerea că această limbă nu se deosebește practic de limba ce se făcea auzită la radio București, în care se scria în cărțile românești nu prea accesibile pe atunci, în ziarele din România care mai apăreau sporadic la chioșcuri sau la care puteai fi abonat într-un timp (ce e drept, abonarea a fost foarte curînd stopată pentru populație, ea făcîndu-se foarte limitat, după liste speciale numai la instituțiile de profil). Începuturile apropierii de româna literară s-au pus, e adevărat, încă în cursul amintit de Dvs., în volumul I al acestuia, în care cu străduința noastră, a celor mai tineri, a fost acceptat un mic paragraf despre identitatea de limbă româno-moldovenească la nivel literar (ceea ce a fost, desigur, o performanță deosebită la acea etapă!) <...>.

– Dar să lăsăm trecutul pentru istoricii contemporani și viitori, care-l vor revalorifica și reaprecia, și să trecem la lucruri de altă natură. Mă interesează și următoarele: cînd ați auzit pentru prima dată de Eugen Coșeriu? Știu că ați scris despre el, că, la rîndul său, vă apreciază foarte mult, că sînteți chiar apropiați sufletește, nu numai profesional.

– Pe renumitul nostru conațional l-am cunoscut, ca și ceilalți lingviști sovietici, după studiile sale științifice, în primul rînd, după cele

cîteva traduceri publicate în rusește la Moscova, iar apoi după lucrările în alte limbi, pe care mi le-a trimis prin poștă chiar autorul drept răspuns la niște articole de ale mele pe care i le-am adresat. În 1968, la cel de-al XII-lea Congres Internațional al Romaniștilor de la București, l-am cunoscut și personal (despre această întîlnire de pomină am scris cu deosebită plăcere în prefața la cartea sa, pe care am editat-o mulți ani mai tîrziu la Chișinău, împreună cu binecunoscutul lingvist ieșean Stelian Dumistrăcel). De atunci întreținem relații permanente, ne întîlnim din cînd în cînd la prestigioase întruniri științifice internaționale, cum au fost cele din Tutzing de lîngă München, din Iași, Suceava, Chișinău, București (și iată chiar în zilele acestea, una ratată de mine, din Constanța).

În altă ordine de idei, vreau să zic că, prin cartea amintită „Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică” și prin numărul omagial „Coșeriu” al revistei noastre (Rev. de lingvistică și șt. lit. – *Gh. P.*), mi-am legat numele de cel al celebrului lingvist de proveniență basarabeană, lucru care îmi prilejuiește, de fiecare dată cînd sesizez situația, satisfacții morale de nedescris și mă mîndresc în forul meu interior de aprecierea pe care simt că mi-o dă. Deși realizez prea bine distanța ce ne desparte, căci noi, cei de aici, n-am putut niciodată și nu putem nici acum să ne comparăm, ca posibilități de realizare și ca realizări mai ales, nu numai cu colegii de generație din Occident, dar nici

cu colegii noștri din Țară. Profesorul Coșeriu, în modestia sa, încearcă de acum nu o dată să ne dezvinovățească de asta, zicînd că ei, cei de acolo, au avut condiții favorabile de afirmare, pe cînd noi nu (despre relațiile lui S. Berejan cu E. Coșeriu, a se vedea compartimentul Relațiile dintre doi lingviști „... pomiți de pe plaiuri moldovene” – Gh. P.).

De condiții, ce e drept, n-am prea avut parte, dacă după o viață de om consacrată științei nu ai nici spațiu suficient să-ți păstrezi în întregime biblioteca adunată cu greu mulți-mulți ani (eu personal am fost nevoit să-mi duc la țară - cu tot cu dulapuri și rafturi – o bună parte din bibliotecă, în special periodica și cărțile didactice, ca și arhiva de manuscrise în majoritatea ei <...>). N-am fost la prof. Coșeriu acasă la Tübingen, de la alții însă, cărora soarta le-a dăruit acest favor, am reținut că dispune de o bibliotecă fenomenală ce ocupă cîteva încăperi ale locuinței sale. N-am pretins niciodată la așa ceva și nici nu puteam pretinde, dar să doresc să am lîngă mine pînă la sfîrșitul vieții modestul meu tezaur de carte aș fi avut dreptul, cred.

– *Renașterea națională, recunoașterea limbii naționale ca limbă de stat, revenirea la grafia latină s-au făcut și prin contribuția savanților-lingviști de la Academia de Științe. Vă mai amintiți de ședințele Comisiei interdepartamentale pentru problemele limbii ce*

avea drept obiectiv determinarea statutului lingvistic și social al limbii moldovenești?

– Cum să nu-mi aduc aminte, dacă chiar eu, în calitate de membru al Comisiei de care vorbiți, am prezentat la prima ei ședință în plen, în prezența Secretarului C.C. al P.C.M., raportul cu titlul numit de Dvs. A fost pentru prima dată când cercetătorii Academiei noastre au făcut niște afirmații publice, apărute ulterior și în presă, despre comunitatea limbii moldovenești cu limba română și despre necesitatea trecerii celei dintîi la alfabet latin, care constituia la acea dată singura deosebire vizibilă dintre ele. Materialele acestei Comisii, larg publicate, au stat la baza luptei de mai departe pentru limbă și grafie și a ulterioarelor legi despre limba de stat a republicii, iar în ultimă instanță, și a victoriilor ce au urmat.

(Momentul, 2 august 1997, p. 3)

De Ion-Horia Bîrleanu (Iași):

„Limba română este singura limbă literară din această zonă a romanității orientale”

– *Domnule Profesor Silviu Berejan, amintind cuvintele lui Serafim Saka, cunoscut scriitor din Republica Moldova, „Ce bine e să fii aici ca și cum ai fi dincolo, dar și să fii dincolo ca și cum ai fi aici”, v-aș întreba, pentru început, dacă acum, în noiembrie 1994, mai sînt aceste reflexii de actualitate? Ele au fost rostite la Iași, în anul 1990.*

– Ar fi bine să fie și acum în actualitate, dar, din păcate, îmi face impresia că ceea ce se putea spune în '90, cu greu se mai poate spune astăzi. Deși, e foarte bine să fii aici, fiind dincolo, îmi face impresia că fiind dincolo, nu totdeauna poți să fii și aici, cel puțin, din perspectiva care se profilează pentru viitor.

– *Am citit și noi comunicatul dat de Prezidiul A. Ș. a R. Moldova cu privire la așa-zisa „limbă moldovenească”. De fapt, care academicieni din Chișinău au avut intervenții în acest sens? Și, în general, numai lingviștii au intervenit în această direcție?*

– Nu. Pînă la această decizie, pe care a luat-o Prezidiul Academiei, au răspuns la întrebarea, pusă de Parlament și adresată Academiei, într-o rubrică specială a revistei „Literatura și Arta”, mai mulți membri ai Academiei de Științe a Moldovei, primii fiind niște

oameni nespecialiști în materie, dar oameni de bună-credință, oameni de știință onești care, știind bine adevărul științific și istoric, l-au afirmat din proprie inițiativă, încă pînă a-și spune cuvîntul specialiștii, așa, în mod organizat. Primii, care au răspuns la rubrica deschisă de redacția revistei „Literatura și Arta“, au fost acad. Vasile Anestiade și Vsevolod Moscalenco, primul specialist renumit în medicină și nu numai în Republică, ci și departe peste granițele ei, și al doilea nu mai puțin cunoscut fizician, pe care lumea fizicienilor îl știe destul de bine.

Dumnealor, în doi, au răspuns, așa cum puteau să răspundă niște oameni de bună-credință, la *Apehul* adresat Academiei, că e vorba de o limbă și nu poate fi nici un fel de discuție, că ar putea fi numită și altfel limba, care se vorbește și, mai cu seamă, se scrie în R. Moldova. Pentru că în vorbire pot să fie niște lucruri specifice, însă, în ceea ce privește scrisul, totul se supune normelor limbii române literare și tot ce este scris, tot ce este publicat este în conformitate cu normele limbii literare, adică ale limbii române, care este SINGURA LIMBĂ LITERARĂ DE PE ACEST TERITORIU, DIN ACEASTĂ ZONĂ A ROMANITĂȚII ORIENTALE. Acest lucru a fost menționat și de cei doi academicieni. După ei, și-au spus cuvîntul lingviștii. Sînt trei la număr: acad. Nicolae Corlăteanu, veteranul nostru, membrul corespondent Anatol Ciobanu, profesor la Universitate, și subsemnatul.

După ce am semnat noi un material la această rubrică, a urmat acad. Boris Mateenco, cunoscut biolog dar și om de cultură, care știa situația și și-a expus deschis poziția. Au mai publicat apoi, la aceeași rubrică, Mihai Cimpoi, cunoscutul critic și istoric literar, și matematicianul Petru Soltan, membru al Academiei, care de asemenea a pus problema într-un fel foarte original, aderînd la opinia celor precedenți. El a scos în evidență cîteva laturi văzute prin prisma unui matematician.

În numărul revistei „Literatura și Arta”, în care a fost publicat răspunsul Prezidiului Academiei, a fost continuată rubrica „Parlamentul întreabă, academicienii răspund”, în care, paralel cu Hotărîrea Academiei, răspund la această întrebare și scriitorii Grigore Vieru și Ion Drușă. Deci, discuția s-a încheiat cu această Hotărîre și cu aceste ultime două luări de cuvînt.

Materialul Academiei, răspunsul, adică a fost pregătit de membrii Academiei, filologi de frunte ai Republicii, printre care acad. Haralambie Corbu, vicepreședinte al Academiei, acad. Nicolae Corlăteanu, membrii corespondenți Anatol Ciobanu și Nicolae Bilețchi și subsemnatul. Acest grup de filologi a pregătit materialele pentru a fi luate în discuție la Prezidiul Academiei și pe baza lor s-a adoptat Hotărîrea despre care este vorba <...>.

– *Făcînd abstracție de modestia care vă caracterizează, mă văd nevoit să precizez că volum pe care îl am în mîină (e vorba de o serie de studii ale prof. E. Coșeriu înmănușate în cartea „Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică” – Gh. P.) reprezintă munca Dumneavoastră împreună cu...*

– Da. Munca mea, împreună cu dl prof. Stelian Dumistrăcel, care a fost sufletul și inițiatorul acestei întreprinderi, dusă la bun sfîrșit de noi doi cu ajutorul Editurii „Știința” din Chișinău. Ne bucurăm că am reușit să punem în circulație, în limba română, o serie de lucrări ale profesorului Eugen Coșeriu, care, practic, cel puțin în Republica Moldova, nu era cunoscut deloc.

– *Aș aminti că la lansarea volumului a participat profesorul Eugen Coșeriu și a fost profund impresionat de acest eveniment editorial.*

– Da. A fost o bucurie pentru noi, aici la Iași, cu ocazia *Congresului al V-lea al Filologilor Români*, cînd a fost lansată această carte, împreună cu o alta, *Prelegeri și conferințe*, apărută concomitent la Iași. A fost o lansare într-adevăr emoționantă; i-au dat lacrimile nu numai profesorului Coșeriu, ci și nouă, celor care am avut marea satisfacție de a duce la bun sfîrșit tipărirea în limba română a acestor lucrări, unice, deocamdată, în lingvistica românească.

Acestea ar fi, să zicem, părțile frumoase ale muncii noastre, bucuriile de care mai avem și noi parte în contextul atîtor factori care continuă să ne amărască acasă.

– Pentru că ați adus vorba, nu pot ocoli și o întrebare pe care n-aș fi dorit niciodată să v-o pun în contextul revanșelor politice și al conflictului direct dintre Parlament și Academia de Științe a Republicii Moldova, care a susținut adevărul științific cu privire la așa-numitul glotonim „limba moldovenească”. Citesc dintr-un ziar apărut la Chișinău următoarele: „În mare pericol se află acad. Silviu Berejan, directorul Institutului de Lingvistică. Nu prea are obiceiul să ceară atestate de la Moscova pentru legitimarea unei limbi pe care a certificat-o istoria de cîteva mii de ani. Să nu ne mirăm dacă într-o bună zi vom auzi că, întocmai ca în butada care avea multă trecere pînă mai deunăzi și potrivit căreia „mîncat bine, culcat bine, sculat mort”, i s-a întîmplat ceva, Doamne ferește! Vă rog, Domnule Profesor, comentați puțin acest text!

– Ei !... Ce-aș putea să vă spun?! Sigur că asemenea publicații mai apar și au mai apărut la noi. Ele au la bază, poate deocamdată, niște vorbe, niște opinii exprimate de cineva, pe undeva, cîndva, dar, poate că, așa cum se spune, „nu iese fum dacă nu arde ceva...” Deocamdată, însă, asta-i la nivel de zvon, nerealizat, și, cum bine spune colegul, „Doamne ferește!” să fie realizat în forma cea mai

rea pe care o are el în vedere! Dar, poate, că undeva vor fi existînd niște spirite revanșarde care, acum cînd au posibilitatea să mai ceară socoteală cuiva pentru activitatea care, după părerea lor, a fost „neavenită”, ar încerca, să întreprindă și acțiuni de răfuială cu cei care, cred ei, sînt și au fost mai activi în promovarea adevărului științific și istoric. Acest adevăr ei nu-l acceptă, pentru că stau pe pozițiile vechi și consideră că numai acele poziții sînt în favoarea maselor largi din Republică.

Cît privește chestiunea, care se discută acolo, și anume, că „n-ar cere Berejan opinia Moscovei”, aș vrea să spun că, tocmai, dacă e vorba de opinia științifică, ea a fost totdeauna aceeași și cu specialiștii de la Moscova, căci anume ei ne-au și ajutat să descîlcim acest ghem pe care l-au încîlcit oamenii politici, cei care urmăreau scopuri neștiințifice și nu erau grăbiți să dea la iveală adevărul.

Dar asta rămîne pe conștiința celor ce promovează acest fel de a trata lucrurile de pe poziții unde prevalează interesul politic. Ca oameni de știință, nu putem fi de acord că politica poate să schimbe adevărul științific, chiar dacă are pîinea și cuțitul în mînă <...>.

(Cronica, Anul XXX, nr 1, 1995, p. 5;
Lumini în tunelul tranziției. Iași, 1999,
p. 101–107)

De Gheorghe Budeanu (Chișinău):

Fără Eugen Coșeriu sîntem în panică interioară

- *Dle Berejan, ce înseamnă pentru noi dispariția fizică a lui Eugen Coșeriu?*

- E trist să rămîi tocmai acum fără acest sprijin, fără argumentul suprem al maestrului, pentru că el a fost o figură impunătoare pe plan mondial, nu numai pentru lingvistica și cultura românească. Avînd în față un înaintemergător de mare calibru, ne simțeam mai siguri. Acum, ne-a apărut sentimentul de panică interioară. Azi, cînd suntem supuși la fel de fel de represiuni spirituale din partea oficialităților noastre, e greu și trist să recunoști că rămîi să le suportîți fără Eugen Coșeriu.

- *Cînd v-ați întîlnit prima dată cu Eugen Coșeriu?*

- În 1969, cînd am participat la Congresul al XII-lea de lingvistică și filologie romanică, de la București. Acolo ne-am întîlnit pentru prima dată. În acel timp nu aveam multe lucrări, dar el manifesta interes față de tot ce se făcea la baștină. Am conversat mult. Mi-a spus cîteva nume de lingviști basarabeni și am înțeles că este la curent cu situația de la noi. Trecusem foarte ușor la un ton prietenesc. Cînd i-am adus un mesaj din partea unui consătean de-al său, Valentin Mîndăcanu, s-a bucurat mult: „Tatăl lui mi-a fost primul învățător la școala din Mihăileni. Am față de el sentimente deosebite”.

- Corespondența noastră a durat vreo 20 de ani. Îi recunoșteam de departe plicurile cu scrisul său caligrafic. În 1986 ne-am revăzut la Berlin, tot la Congresul de lingvistică și filologie romanică, unde mi-a strâns mîna ca unui vechi prieten.

- *Cum s-a lansat în lingvistica mondială?*

- Devenise cunoscut de tînăr, din Italia, unde obținuse licențe la filologie și filozofie – la Padova și Milano. Tot acolo s-a căsătorit cu fiica unui mare lingvist italian, Bartolli, care putea să-i influențeze poziția socială și științifică. Dar Coșeriu tocmai asta nu dorea, îi plăcea să-și atingă scopul prin propriile capacități. Și-a luat soția și a plecat în Uruguay, unde a fost profesor la universitate, apoi – director al Institutului de Lingvistică. Afirmarea lui a început la Montevideo, avînd cetățenia Uruguay -lui, pe care a păstrat-o pînă la sfîrșitul vieții. Inclusiv în Germania, unde s-a afirmat pe arena mondială. În țările din America Latină era invitat, fiind considerat „de-al lor”, dar a venit și în Europa, chiar și în Uniunea Sovietică. Ar fi mers și la Chișinău, însă regimul comunist îi punea piedici.

- *Cînd a revenit pentru prima dată acasă?*

- Am scris despre relațiile noastre în „Un rege al lingvisticii pomit de pe plaiuri moldovene” – prefață la „Lingvistica din perspectivă spațială și antropologică”, prima carte a lui Coșeriu, apărută la noi, în 1994. În prefață mi-am permis să fac un scurt istoric al relațiilor

noastre, începînd cu perioada cînd încă nu ne cunoșteam personal. Îi citeam opera de pe cînd eram student, știam că-i de la Mihăileni. Nu făcea nici o delimitare între România și Republica Moldova. Dar pentru el Țara de Sus era un loc aparte. Anume acolo, la Suceava, am organizat cu Eugen Coșeriu, în 1992, un simpozion lingvistic. Pe parcurs, au avut loc șase ediții și el considera că simpozionul e cel mai mare lucru pe care l-a realizat în țară.

A venit la Chișinău în 1991, fiind invitat de Academia de Științe, care i-a acordat titlul onorific de membru de onoare. Atunci și-a revăzut meleagul natal, după 51 de ani. Se refugiasse la Iași în 1940, de unde, avînd o bursă de la Universitatea „Al. I. Cuza”, s-a dus la studii în Italia.

După 1991, a revenit la baștină de mai multe ori. În 1998 l-am însoțit la Mihăileni. Atunci l-au invitat oficialitățile, pentru a i se înmîna Ordinul Republicii. Președintele Lucinschi a manifestat față de el tact și corectitudine. Universitatea din Bălți i-a conferit titlul de Doctor Honoris Causa, iar Chișinăul l-a făcut cetățean de onoare.

- Cînd l-ați întîlnit ultima oară?

- Anul trecut a fost la Bălți, unde am organizat conferința de omagiere a 80 de ani de la nașterea lui – „Filologia sec. XXI”. În octombrie 2001, după aniversarea de la Bălți, a participat la ediția a VI-a a Simpozionului Internațional de la Suceava. Atunci am simțit că are

probleme de sănătate, dar nu s-a plîns. Venise cu cîrje, deși ne-a însoțit peste tot.

- *I-au rămas rude la Mihăileni?*

- Da, niște nepoți. Rude directe – nu.

- *Ce se poate face în RM pentru a înveșnici memoria lui Eugen Coșeriu?*

- Cu conducerea pe care o avem, riscăm să nu fim înțeleși ... Propunerea noastră ar fi să dăm numele lui Eugen Coșeriu unor instituții de cultură, știință, unor străzi, inclusiv la Bălți, unde și-a făcut studiile la liceul „Ion Creangă”. De asemenea - și aceasta este foarte important – e necesar să avem lucrările lui în limba română. În Țară s-a întreprins cîte ceva – după căderea regimului ceaușist, cărți de-ale lui au apărut la Cluj, la București - și cred că vom beneficia de ceea ce se face acolo, dar ar trebui să punem și noi umărul.

- *Cum a sprijinit Eugen Coșeriu lupta basarabenilor întru apărarea limbii române?*

- Pe diferite căi. Mai ales, după destrămarea imperiului a fost foarte receptiv la apelurile de acest soi. Chiar își asuma vina că, pe timpul regimului comunist, s-a aflat în alte condiții, iar lumea de acasă suporta presiuni. Mereu spunea: „Nu pe mine trebuie să mă lăudați, ci pe voi, care ați rămas pe loc și ați rezistat”

- *Ce ne spuneiți despre Coșeriu ca lingvist de talie*

internațională?

- Probabil, are un record deosebit. Când a fost la noi ultima dată, mi-a spus că 36 de universități din lume i-au acordat titlul de Doctor Honoris Causa. Cel acordat de Universitatea „Ion Creangă” din Chișinău era al 14-lea. Nu cred că mai există azi un lingvist atît de apreciat. (Timpul, 13 septembrie 2002)

D. PUBLICAȚII ALE ACAD. S. BEREJAN DESPRE MENTORI, COLEGI, DISCIPOLI

În decursul activității sale științifice, prodigioase, acad. S. Berejan a publicat cu diverse ocazii comunicări, articole și studii despre unii mentori, colegi și discipoli. Mai jos, trecem în revistă doar unele din aceste publicații.

Sextil Pușcariu

Sextil Pușcariu în lingvistica românească // Limba română. – 1998. – Nr 4. - P. 28–33.

Vladimir F. Șișmariov

Теоретические проблемы языкознания в труде акад. В. Ф. Шишмарёва „Романские языки Юго-Восточной Европы и национальный язык Молдавской ССР” // Актуальные проблемы советской романистики: Науч. Сессия, посвящ. 100 – летию со дня рождения лауреата Ленинской премии акад В.Ф. Шишмарева (1875-1975): Тез. докл. – Ленинград, 1975. – С.12-13.

Probleme de teorie lingvistică în lucrarea acad. V. F. Șișmarev „Limbile romanice din sud-estul Europei și limba națională a R.S.S.

Moldovenești? // Moștenirea lingvistică a lui V. F. Șişmarev și problemele filologiei moldovenești. – Chișinău, 1978. - P. 32–34.

Dmitrii E. Mihalci

Un îndrumător generos al filologilor din Basarabia // Lit. și arta. - 2000. - 28 septembrie. – P.3.

Ангел-хранитель // К 100-летию Д. Е. Михальчи.– Moscova, 2002. - С. 78–82.

Ruben A. Budagov

Profesorul R. A. Budagov la 60 de ani // Limba și lit. mold. – 1970. – Nr 4. - P. 72–74.

Nicolae Corlăteanu

Acad. N. G. Corlăteanu la 60 de ani // Limba și lit. mold. – 1975. – Nr 2. - P. 59–62.

Acad. N. Corlăteanu – organizator al științei academice // Rev. de lingvistică și șt. lit. – 1995. - Nr 3. - P. 36–39.

Acad. N. Corlăteanu la a 85-a aniversare // Limba română. – 2000. – Nr 6–12. - P. 212–214.

Patriarh al filologiei basarabene: (acad. N. Corlăteanu la 90 de ani) // Lit. și arta. – 2005. - 12 mai. – P.7.

N. Corlăteanu – constant promotor al limbii literare române // Limba română. – 2005. - Nr 4. - P. 10–13.

Haralambie Mihăescu

Manifestarea științifică comemorativă „Acad. Haralambie Mihăescu” // Rev. de lingvistică și șt. lit. – 1996. - Nr 1. - P. 119–120.

Relațiile mele științifice cu acad. H. Mihăescu // Limba română. –
1996. - Nr 5–6. - P. 63–65.

Eugeniu Coșeriu

(vezi *Tematica coșeriană la acad. S. Berejan*, p. 42-46)

Constantin Ciopraga

Cuvînt de omagiu pentru Constantin Ciopraga // Rev. de lingvistică și șt. lit. – 1996. - Nr 4. - P. 89–90.

Ion Dumeniuk

Ne-a părăsit un bărbat temerar: [Necrolog I. Dumeniuk] // Lit. și arta. – 1992. - 12 noiembrie. – P. 8.

Dumitru Copceag

Dumitru Copceag: [Notă biobibliografică] / Rev. de lingvistică și șt. lit. – 1996. - Nr 1. - P. 78.

Arcadie Evdoșenco

Jumătate de secol pe tărîmul literelor // Știința. – 1997. - Nr 3–4 (martie–aprilie).

Arcadie Evdoșenco la 80 de ani // Rev. de lingvistică și șt. lit. – 2002. - Nr 1–2. - P. 160–162.

Ion Coteanu

[Necrolog] *Ion Coteanu (1920–1997) // Rev. de lingvistică și șt. lit.* – 1998. – Nr 2. - P. 140.

Stelian Dumistrăcel

Stelian Dumistrăcel la 60 de ani / V. Țâra, S. Berejan // Rev. de lingvistică și șt. lit. – 1997. - Nr 4. – P. 86–88.

Raymund. Piotrowski

Relațiile profesorului Raymund Piotrowski cu lingviștii din Moldova // Universitatis (ULIM). – 1998. - 2 septembrie.

Dan Mănuță

Dan Mănuță. La 60 de ani / [Coautori: D. Apetri, V. Ciocanu] // Rev. de lingvistică și șt. lit. – 1998. - Nr 5. - P. 158–159.

Vitalie Marin

Cuvînt despre coleg // Omagiu prof. Vitalie Marin la 70 de ani. – Chișinău, 2001. - P. 38–39.

Constantin Reabțov

Evocare la 80 de ani de la naștere // Lit. și arta. – 2000. - 27 iulie. – P. 8

Grigore Cincilei

Prof. Grigore Cincilei în amintirea noastră // Mereu prezent ... Grigore Cincilei. – Chișinău, 2002. - P. 10–29.

Gheorghe Popa

Semicentenarul unui lingvist apreciat // Lit. și arta. – 2002. - 28 noiembrie. – P. 7.

Constantin Tănase

Un discipol la care țin // Flux (ed. de vineri). – 1999. - 25 iunie. – P. 4.

I u l i u s P o p a

Un discipol sui generis // Lit. și arta. – 2000. - 27 aprilie. – P. 3.

V a l e r i u R u s u

Oaspete întotdeauna dorit // Probleme actuale de lingvistică:
(Omagiu prof. V. Rusu). – Chișinău, 2002. - P. 118–119.

B o r i s T u k a n

„*Noul Testament*“ în găgăuză cu grafie latină și traducătorul lui
la 80 de ani // Lit. și arta. – 2003. - 10 iulie. – P. 7.

I o n E ț c u

Ion Ețcu la 70 de ani // Rev. de lingvistică și șt. lit. – 2003. - Nr
1–2. - P. 142–143.

T e o d o r C o t e l n i c

Teodor Cotelnic la 70 de ani // Rev. de lingvistică și șt. lit. –
2003. - Nr 5–6. – P. 127–129.

A l e x a n d r u D î r u l

Cuvînt despre un vechi și bun coleg / S. Berejan, I. Ețcu, T.
Cotelnic // *Timpul*. – 2004. - 2 aprilie. – P. 20.

A n a t o l C i o b a n u

Prof. A. Ciobanu în sociolingvistica românească modernă //
Limba română. – 2004. - Nr 1–3. - P. 42–46.

Vasile Pavel

Dialectologul chișinăuian Vasile Pavel în geografia lingvistică românească și romanică // Lit. și arta. – 2004. - 8 iulie. – P. 7.

Mioara Avram

Mioara Avram: [In memoriam] / N. Corlăteanu, S. Berejan, I. Bărbuță // Limba română. – 2004. - Nr 7–8. – P. 225–226.

PARTEA II

„INVENTARUL” BIBLIOGRAFIC AL ACAD. S. BEREJAN

A. PUBLICAȚII *

* În prima parte a acestei liste de publicații (până la nr. 204, anul 1985) nu au fost incluse articolele de ziar (31 de denumiri), de enciclopedie (25 de denumiri) și de calendar (4 denumiri), precum și compartimentele mai mărunte din unele lucrări colective, unele cronici și unele rezumate.

Partea a doua a listei (până în anul 2001) cuprinde și articolele de ziar, și cronicile, și interviurile, și rezumat ele publicate ale comunicărilor de la diverse manifestări.

Au fost folosite următoarele abrevieri: *AȘILL* – *Аналеы ытшыныфычы* / Institutul de Limbă și Literatură al Filialei moldovenești a A.Ș. a U.R.S.S. (din 1961 – al A.Ș. a U.R.S.S.), *AȘUSC* – *Аналеы шыныфычы* / Universitatea de Stat din Chișinău, *CL* – *Серсетыры де лшыныфычы* (Cluj-Napoca), *ÎS* – *Ынвэцэтырыул Советык*, *ÎȘUSC* – *Ынсемнэры ытшыныфычы* / Universitatea de Stat din Chișinău, *LA* – *Лшытырыра шы арты*, *LL* – *Лшыны шы лшытырыра* (București), *LLM* – *Лшыны шы лшытырыра молдовеныскэ*, *LR* – *Лшыны ромэны* (Chișinău), *M* – *Молдованул*, *N* – Nistru, *RLȘL* – *Ревыты де лшыныфычы шы шыныны шы лшытырыра*, *SCL* – *Студы шы серсетыры лшыныфычы* (București).

Bibliografia de pînă în iulie 1997 și cea de pînă în 2002 a fost reprodusă cu mici excepții, după *Bibliografia selectivă* // *RLȘL*, 1997, nr. 3, p. 11–33 și *Lista bibliografică din ultimii 5 ani* // *RLȘL*, 2002, nr. 3–4, p. 121–124.

Cărți (*monografii, manuale, dicționare, broșuri*)

1956

1. *Об инфинитиве и его употреблении в современном молдавском языке*: Автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук. - Кишинев, 1956. – 16 p.

1957

2. *Limba moldovenească. Partea a 2-a. Sintaxa*: M an. pentru cl. 9–10 / S. Berejan, A. Dîrul, S. Melnițaia, – Chișinău: Școala Sovietică, 1957. - 175 p.

Recenzii: Vaxman, B. *Sintaxa moldovenească pentru clasele superioare* // *Cultura Moldovei*. – 1958. - 10 aprilie; Eșan, L. // *LLM*, 1958. - Nr. 1. - P. 72–75; Corcinschi, N. *Un nou manual de gramatică* // *Moldova socialistă*. – 1958. - 10 aprilie; Marin, V.; Ciobanu A. // *ÎS*. – 1958. - Nr. 4. - P. 57–59; Medvețaia, O. // *Cultura Moldovei*. – 1958. - 17 aprilie.

1958

3. *Limba moldovenească. Partea a 2-a. Sintaxa*: M an. pentru cl. 9–10 / S. Berejan, A. Dîrul, S. Melnițaia, – Ed. a 2-a. - Chișinău: Școala Sovietică, 1958. – 175 p.

1960

4. *Limba moldovenească. Partea a 2-a. Sintaxa: Man. pentru cl. 9–10* / S. Berejan, A. Dîrul, S. Melnițcaia, – Ed. a 3-a. – Chișinău : Cartea Moldovenească, 1960. – 176 p.

1961

5. *Limba moldovenească. Partea a 2-a. Sintaxa: Man. pentru cl. 9–10* / S. Berejan, A. Dîrul, S. Melnițcaia, – Ed. a 4-a. - Chișinău: Cartea Moldovenească, 1961. – 187 p.

Recenzii: Eșanu, L. *O ediție necesară și folositoare a manualului de cl. 9–10* // *Cultura Moldovei*. – 1961. - 29 ianuarie. - P.2.

1962

6. *Contribuții la studiul infinitivului moldovenesc* / Red. resp. V. Soloviov. – Chișinău : Știința, 1962, 140 p.

Recenzii: Zaporojan, I. *Nu numai pentru filologi* // *CM*, 1963, 14 februarie; Cotelnic, T. // *LLM*. – 1962.- Nr. 4. - P. 66–68; Ciobanu, A. *O lucrare de preț pentru învățători* // *ÎS*. – 1963. - Nr. 6. - P. 63–65; Beneš, P. // *Sbornik praci filosofické fakulty brněnské university. Rada jazykovědna (A) (Brno)*, XIII. – 1964. - Nr. 12. - P. 258–259; Teodorescu, E. // *SCL*, 1963, fasc. 1: Filologie. – XIV. - p. 139–143.

7. *Gramatica limbii moldovenești. Fonetica. Morfologia: Man. pentru cl. 5–6* / S. Berejan, A. Dîrul, I. Ețco, ... – Chișinău : Cartea Moldovenească, 1962. - 223 p.

Recenzii: Eșanu, L. *Noua gramatică normativă* // Cultura Moldovei. – 1962. - 11 octombrie; Pînzaru, E. *O nouă ediție a manualului de gramatică pentru cl. 5–6* / E. Pînzaru, I. Matcovschi. // ÎS. – 1963. - Nr. 1. - P. 59–62.

8. *Limba moldovenească. Partea a 2-a. Sintaxa*: Man. pentru cl. 9–10 / S. Berejan, A. Dîrul, S. Melnițaia, – Ed. a 5-a. - Chișinău: Cartea Moldovenească, 1962. – 187 p.

1970

9. *Gramatica limbii moldovenești: Fonetica. Morfologia*: Man. pentru cl. 5–6 / S. Berejan, A. Dîrul, I. Ețco, – Ed. a 2-a. - Chișinău : Cartea Moldovenească, 1970. - 228 p.

Recenzii: Tofan, V. *Unele deficiențe ale manualului de morfologie* // Cultura. – 1971. - 13 martie. - P. 5.

10. *Limba moldovenească (generalități, vocabular, foneme, forme gramaticale)*. Partea I : Man. pentru școlile pedagogice / S. Berejan, I. Matcovschi, C. Reabțov, I. Ciornîi; red. S. Berejan. – Chișinău : Lumina, 1970. - 308 p.

1971

11. Йордан, Йоргу. *Романское языкознание: Историческое развитие, течения, методы* / Йоргу Йордан; Пер. с рум. : С. Бережан, И. Мокряк ; Под ред. Н. Г. Корлэтяну; Предисл. Р. А. Будагова. – Москва, 1971. - 619 p.

1972

12. *Опыт общей теории семантической эквивалентности словарных единиц. Явление омосемии в молдавском языке* : Автореф. дис. на соиск. учен. степ. д-ра филол. наук. – Москва, 1972. - 39 p.

1973

13. *Семантическая эквивалентность лексических единиц* / Отв. ред Н. Корляну. – Кишинев : Штиинца, 1973. - 372 p.

Recenzii: Cotelnic, T. *Sugestii noi privind sinonimia* // ÎS. – 1974. - Nr. 12. - P. 57–58; Pavel, V. *Un temeinic succes lingvistic* // Cultura. – 1974. - 20 aprilie. - P. 4–5; Pernișka, Em. // LLM. – 1975. - Nr. 3. - P. 61–64; Repina, T. A., Тимескова, И. Н. // Изв. АН СССР. Сер. Лит. и яз. – 1975. - Nr. 4. - P. 373–375; Семчинский, С.В. // *Мовознавство*. – 1975. - Nr. 2. - P. 83–88; Dobrotziwer, L. // Beiträge zur romanische Philologie (Berlin) 14. - 1975. - H. 1, - P. 219–220; Șerban F. // CL. – 1975. - XXI, nr. 1. – P. 101–103.

Referate: Медведева, С. И. // *Общественные науки в СССР*: РЖ. Сер. 6, Языкознание. – 1974. –Nr. 4. - P. 146–148.

1981

14. *Limba moldovenească (generalități, vocabular, foneme, forme gramaticale)* : Man. pentru școlile pedagogice / S. Berejan, I.

Matcovschi, C. Reabțov, I. Ciornii; red. S. Berejan. – Ed. a 2-a. - Chișinău : Lumina, 1981. - 300 p.

1985

15. *Lingvistica generală*: Man. pentru facultățile de filologie și de limbi străine de la instituțiile de învățământ superior din republică / S. Berejan, I. Dumeniuc, N. Mătcaș. – Chișinău : Lumina, 1985, 270 p.

Recenzii: Bahnari, V. // *LA*. – 1985. - 1 august. - P. 3;
Popa G. // *LLM*. – 1986. - Nr. 1. - P. 61–63.

1986

16. Bahnaru, V. *Cuvântul și lupta de idei* / V. Bahnaru, S. Berejan. – Chișinău : Știința, 1986. - 105 p.

Recenzii: Botnarcu, V. // *LLM*. – 1986. - Nr. 3. - P. 70–72; Purice, V. // *Ș* – 1986. - 29 august; Purice, V. Un studiu militant // *Învățământul public*. – 1986. - 2 august. – P.4; Mătcaș, E. *Cuvântul și lupta de idei* // *LA*. - 1986, 25 decembrie. - P. 6; Popa, Gh. *Cuvântul și lupta de idei* // *Moldova Socialistă*. – 1986. - 11 octombrie. – P. 4.

17. *Limba moldovenească (generalități, vocabular, foneme, forme gramaticale)* : Man. pentru școlile pedagogice / S. Berejan, I. Matcovschi, C. Reabțov, I. Ciornii; red. S. Berejan. – Ed. a 3-a. - Chișinău : Lumina, 1986. - 304 p.

1994

18. Coșeriu, Eugen. *Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică: Trei studii* / Eugen Coșeriu; Cu o prefață de Silviu Berejan și un punct de vedere editorial de Stelian Dumistrăcel. – Chișinău : Știința, 1994. - 182 p.

Recenzii: Strugăreanu, C. // LR. – 1994. - Nr 4. – P. 142-144; Corcimari, V. // RLȘL. – 1995. - Nr 1 – P.121-124; Groza, L. // LL. – 1995. - Vol. I. – P. 135-136; RLȘL. – 1996. - Nr. 5. – P. 163-164

Volume redactate (de unul singur sau în colaborare)

1959

19. *Curs de limbă moldovenească literară contemporană*, partea a 2-a: Sintaxa / Red.: S. Berejan, N. Corlăteanu, I. Mocreac. – Chișinău : Cartea Moldovenească, 1959. - 264 p.

Recenzii: Ciobanu, A, Cotelnic T. *Un nou manual de sintaxă* // ÎS. – 1959. - Nr. 7. - P. 60–64; Donos, A. *Un succes al lingvisticii moldovenești* // Cultura Moldovei. – 1959. - 2 august. – P.2; Medvețaia, O. *Greșelile unei lucrări valoroase* // Cultura Moldovei. – 1959. - 2 august. - P. 2.

1960

20. *Dicționar explicativ școlar* / Red.: S. Berejan, N. Pecec. – Chișinău : Cartea Moldovenească, 1960. - 441 p.

Recenzii: Cotelnic, T. *O nouă lucrare lexicografică* // ÎS – 1960. - Nr. 7. - P. 56–57; Soloviov, V. *Un dicționar mult așteptat* // Cultura Moldovei. – 1960. - 23 iunie.

21. *Studii de limbă literară moldovenească* / Col. de red.: S. Bere-jan, I. Varticean (red. resp.). – Chișinău: Știința, 1960. - 97 p.

Recenzii: Dîrul, A. // *N.* – 1960. – Nr.7. – P.153-155; Ețco, I., Cotelnic, T. // *Cultura Moldovei.* – 1960. – 15 septembrie; Marin, V. // *LLM.* – 1960. – Nr.2. – P.71-73.

22. Șișmariov V. F. *Limbile romanice din sud-estul Europei și limba națională a R.S.S. Moldovenești* / V. F. Șișmariov; Trad. din limba rusă de O. Cerbeanu; pref. de I. Vasilenko; Sub red. lui S. Berejan. – Chișinău : Cartea Moldovenească, 1960. - 75 p.

1961

23. *Восточнославяно-молдавские языковые взаимоотношения* / Отв. ред С. Бережан, Н. Корлэтяну. – Кишинев : Штиинца, 1961. - 96 p.

Recenzii: Mocreac, I. *O problemă actuală* // *Moldova socialistă.* – 1962. – 14 iunie; Celac, T. *Influența est-slavă* // *Cultura Moldovei.* – 1962. – 18 ianuarie.

1963

24. Dîrul, A. M. *Cercetări asupra prepoziției în limba moldovenească* / A. Dîrul; Red. S. Berejan. – Chișinău : Cartea Moldove-nească, 1963. - 139 p.
25. *Studii de limbă moldovenească* / Col. de red.: S Berejan, I. Mocreac, T. Iliășenco, A. Dîrul. – Chișinău : Cartea Moldovenească, 1963. - 172 p.

1964

26. *Curs de gramatică istorică a limbii moldovenești* / Col. de red.: S. Berejan, A. Dîrul, I. Iliășenco. – Chișinău : Cartea Moldovenească, 1964, 388 p.

Recenzii: Gogin, G. *Fonetica și fonologia* // Cultura Moldovei. – 1965. - 18 februarie; Zagaevschi, V., Purice V. // AȘUSC. – 1969. - vol. 93 (Filologie). - P. 147–152; Zaporozjan, I. *19 veacuri într-un volum* // Cultura Moldovei. – 1965. - 7 februarie; Corcinschi, N. *Încă un studiu valoros de lingvistică moldovenească* // ÎS. – 1965. - Nr. 3. - P. 61–63; Rusnac, G. // LLM. – 1965. - Nr. 3. - P. 66–67.

1967

27. Mîndîcanu V. R. *Exprimarea corectă : (Cazuri greșite de folosire a cuvintelor și expresiilor)* / V. R. Mîndîcanu; Red. șt. S. Berejan. – Chișinău, 1967. - 204 p.

28. *Восточнославяно-молдавские языковые взаимоотношения. Ч.2* / Редкол.: С. Бережан, М. Габинский, Н. Печек, Р. Удлер. – Кишинев : Картя молдовеняскэ. – 1967. - 215 p.

Recenzii: Pojoga, V. *Relații lingvistice moldo-slave* // Moldova Socialistă. – 1968. – 4 ianuarie; Павлюк Е., Попеску И. // *Мовознавство*. – 1969. – Nr.1. – P.86-87.

1968

29. Cotelnic T. S. *Adverbializarea numelui* / T. S. Cotelnic; Red. S. Berejan – Chișinău : Cartea Moldovenească, 1968. - 152 p.

1969

30. *Dicționar explicativ școlar* / Red.: S. Berejan, N. Peces. – Ed. a 2-a. – Chișinău : Cartea Moldovenească, 1969. – 264 p.
31. *Научная конференция по проблеме «Национальное и интернациональное в литературе и языке»*: (Teze) / Под ред. С. Бережан и др. – Chișinău, 1969. - 95 p.

1970

32. Ciobanu, A. *Să scriem și să vorbim corect* / A. Ciobanu; Sub red. lui S. Berejan. – Chișinău : Lumina, 1970. - 127 p.
33. *Limba moldovenească (generalități, vocabular, foneme, forme gramaticale)*: Man. pentru școlile pedagogice / Red. șt. S. Berejan. – Chișinău : Lumina, 1970. - 308 p.

34. *Limba moldovenească literară contemporană: În 3 vol. / Col. de red.: S. Berejan, N. Corlăteanu, I. Ciornîi, I. Mocreac. – Chişinău: Lumina, 1969. - Vol.2. Fonetica. Morfologia. - 1970. – 480 p.*

35. Marx, K. *Biografie / Red. trad. S. Berejan. – Chişinău, 1970. - 770 p.*

1972

36. Lenin, V. I. *Materialismul și empiriocriticismul / Red. trad. S. Berejan. – Chişinău, 1972. - 420 p.*

1973

37. *Lenin și unele probleme de limbă și literatură / Col. de red.: C. Berejan, A. Dîrul, H. Corbu, S. Cibotaru. – Chişinău : Cartea Moldovenească, 1973. - 199 p.*

1976

38. *Dicționar explicativ școlar / Red.: S. Berejan, N. Peces. – Ed. a 3-a. – Chişinău : Lumina, 1976. – 272 p.*

39. *Типология сходств и различий близкородственных языков / Ред. Р. Будагов, Г. Степанов (отв. ред.), И. Вартичан, ... С. Бережан, ... – Chişinău: Штиинца, 1976. - 100 p.*

1977

40. Cebotarenco, L F. *Dificultăți la traducerea din franceză / L. F. Cebotarenco; Red. șt. S. Berejan – Chişinău, 1977. - 110 p.*

41. *Dicționar explicativ al limbii moldovenești*: În 2 vol. / Red. șt. S. Berejan. – Chișinău : Cartea moldovenească, 1977. – Vol. I (A-M). – 1977. - 848 p.

Recenzii: Cotelnic, T. // N. – 1978. - Nr. 12. - P. 124–130; Mocreac, I. // LA. – 1978. - 22 iunie. - P.7; Frunze, A. // *Viața satului*. – 1978. - 11 martie; Ciornîi, I. // *Moldova socialistă*. – 1978. - 13 august; Ciornîi, I. // LLM. – 1978. - Nr. 4. - P. 66–74.

42. *Язык и стиль писателя в литературно-критическом анализе художественного произведения* / Под ред. Г. Степанов (отв. ред.), С. Бережан, С. Чиботару, ... – Кишинев, 1977. - 118 p.

1978

43. Мигирин, В. Н. *Гносеологические вопросы знаковой теории языка, фонологии и грамматики* / В. Н. Мигирин; Отв. ред. С. Бережан. – Кишинев : Шпиинца, 1978. - 137 p.

1979

44. *Dicționar explicativ școlar* / Red.: S. Berejan, N. Peces. – Ed. a 4-a. – Chișinău : Lumina, 1979. – 392 p.
45. Mîndîcanu, V. R. *Cuvîntul potrivit la locul potrivit* / V. R. Mîndîcanu; Sub red. lui S. Berejan. – Chișinău : Cartea Moldovenească, 1979. - 371 p.

1981

46. *Lexicul și frazeologia limbii moldovenești contemporane*=*Лексика и фразеология современного молдавского языка* / Red. în colab. cu V. Soloviov, E. Tolocenco. – Chișinău 1981, 331 p.
47. Маноли, И. З. *Потенциальная лексика современного французского языка (Теория. Динамика. Специфика)* /И. З. Маноли; Отв. ред. С. Бережан. – Кишинев : Штиинца, 1981. - 141 p.

1982

48. *Оптимизация грамматики в свете ленинской теории отражения* : Материалы Респ. конф. по лингвистике посвящ. памяти В. Н. Мигирова / Редкол.: С. Бережан (отв. ред.) и др. – Кишинев : Тимпул, 1982. - 135 p.
49. *Теоретические проблемы семантики и её отражения в одноязычных словарях* / Редкол.: В. Ярцева,...С. Бережан. – Кишинев, 1982. - 248 p.

1983

50. *Lingvistica sovietică moldovenească (1975–1980) : Indice bibliogr.* / Alc. E. Roșcovan, red. bibl. V. Mirgorodscăia ; Red. șt. S. Berejan. – Chișinău, 1983. - 120 p.
51. Райлян, С. В. *Беседы о стилистике: (На материале франц. и рус. яз.)* / С.В. Райлян, А.Я. Алексеев ; Под ред. С. Бережан. – Кишинев, 1983. - 133 p.

52. Чеботаренко, Л. Ф. *Практикум перевода* / Л. Ф. Чеботаренко ; Под ред. С. Бережан. – Кишинев, 1983. - 107 p.

1984

53. *Cercetări de lingvistică moldovenească=Исследования по молдавской лингвистике* / Col. de red. V. Soloviov, ..., S. Berejan. – Chişinău : Ştiinţa, 1984. - 147 p.
54. *Dicţionar explicativ şcolar* / Red.: S. Berejan, N. Pecес. – Ed. a 5-a. – Chişinău : Lumina, 1984. – 206 p.

1985

55. *Dicţionar explicativ al limbii moldoveneşti: În 2 vol.* / Red. şt. S. Berejan. – Chişinău : Cartea Moldovenească, 1977. – Vol. 2 (H–Я). – 1985. - 876 p.

Recenzii: Bahnari, V. *Volumul doi al Dicţionarului explicativ al limbii moldoveneşti* // *Învăţământul public.* – 1986. - 16 aprilie; Cartaleanu, T. *O realizare lexicografică şi valoroasă* // *Tinerimea Moldovei.* – 1986. - 6 iulie; Корчмарь, В., Лунгу, М. *О толковом словаре* // *Нар. образование.* – 1986. - 6 сент; Cotelnic, T. // *N.* – 1987. - Nr. 2. - P. 147–153; Pavel, V. // *Zorile Bucovinei.* – 1986. - 6 mai; Pavel, V. // *LA.* – 1986. - 18 decembrie. - P. 7; Ciornîi I. // *LLM.* – 1986. - Nr. 2. - P. 62–67.

56. Чобану, И. Я. *Семантика романского глагола : (Историко-семасиологическое исследование)* / И. Я. Чобану; Отв. ред. С. Бережан. – Кишинев: Шпипинца, 1985. - 112 p.

1990

57. *Normele ortografice, ortoepice și de punctuație ale limbii române* / [Coord., red. și rev. sub conducerea lui S. Berejan]. – Chișinău : Lumina, 1990. – 213 p.

1996

58. *Limba română este patria mea: Studii. Comunicări. Documente*. Antologie de texte publ. în rev. „Limba Română” (Chișinău), 1991-1996 / Selec. și pref. de Al. Bantoș; Coord.: S. Berejan, ... – Chișinău : Rev. „Limba Română”, Fundația Culturală „Grai și suflet”. – 1996. - 344 p., foto. – (Adevărul despre noi).

1999

59. *Dicționar explicativ uzual al limbii române* / Conducător al lucrării S. Berejan; Acad. de Șt. a Republicii Moldova; Inst. de Lingvistică. – Chișinău, 1999. - 638 p.
60. Matcovschi, Il. *Formele pronominale și verbele pronominale în limba româna contemporană (modelul „se + verb“)* / Il. Matcovschi; Sub red. lui S. Berejan; Univ. de Stat „A. Russo” din Bălți. – Bălți, 1999. - 172 p.
61. *Situația sociolingvistică din R.S.S.M. reflectată în presa periodică (1987–1989)*. Vol. I. Partea 1 / Acad. de Șt. a Republicii Moldova; Inst. de Lingvistică; Grupul unic organizatoric-red. : S. Berejan, K. Bochmann, V. Botnarciuc, I. Ețcu. – Chișinău, 1999. - 687 p.

2000

62. Ețcu, I. *Sintaxa elementară a limbii române. Introducere în sintaxologie* / I. Ețcu; Grupul unic organizatoric-red. : S. Berejan, K. Bochmann, V. Botnariuc, I. Ețcu. – Chișinău, 2000. - 183 p.
63. Palii, A. *Dicționar explicativ pentru toți* / A. Palii; Pref. S. Berejan. – Chișinău : Epigraf, 2000. - 228 p.
64. Pascari, Gh. *Scurtă schiță istorică despre neam, limbă și grafie* / Gh. Pascari; Coord. și red. S. Berejan. – Chișinău, 2000. - 32 p.

2001

65. Popa, Gh. *Dicționar de locuțiuni rus-român = Русско-румынский словарь устойчивых словосочетаний* / Gh. Popa; Sub red. lui Silviu Berejan. – Chișinău : Știința, 2001. - 326 p.
66. *Revistă de lingvistică și știință literară* / Red.-șef, din 1989 – pînă în prezent.

*Articole științifice (studii, teze, recenzii, avize,
publicistică lingvistică, cronici) și compartimente
(paragrafe, capitole) în lucrări colective*

1954

67. *O operă lexicografică de preț / S. Berejan, A. Dîrul // ÎS. – 1954. - Nr. 12. - P. 51–55. – Rec. la cartea : Русско-молдавский словарь / Ред.: А. Борщ, Н. Корлэтяну, Е. Руссев. – Москва, 1954. - 836 p.*

1955

68. *Unele observații cu privire la infinitivul moldovenesc // ÎȘUSC. – 1955. - Vol. 18 (Filologie). - P. 23–28.*

1956

69. *Infinitivul prepozițional de pe lângă verbe în limba moldovenească // Culegere de materiale teoretice de lucrări din practica predării limbii moldovenești în școală : În ajutorul învățătorului. – Chișinău, 1956. - P. 60–79.*

1957

70. *К вопросу о словосочетаниях глагола с объектным инфинитивом // ÎȘUSC. – 1957. - Vol. 31 (Filologie). - P. 67–71.*
71. *Cu privire la tema „Vocativul” din sintaxă / S. Berejan, A. Dîrul // ÎS. – 1957. - Nr. 8. – P. 29–34.*

72. *Observații asupra așa-numitului infinitiv independent în limba moldovenească // ÎȘUSC. – 1957. - Vol. 31 (Filologie). - P. 37–43.*

1958

73. *Asupra prepoziției a cu infinitivul // CL. – 1958. –III. - P. 107–114.*
74. *Cîteva considerații privind forma operelor literare / S. Berejan, I. Mocreac // LLM. – 1958. - Nr. 1. - P. 12–16.*
75. *Cu privire la ordinea cuvintelor în propoziție // ÎS. – 1958. - Nr.4. - P. 27–32.*
76. *Despre limba și stilul operelor artistice / S. Berejan, I. Mocreac // N. – 1958. - Nr. 1. - P. 115–123.*
77. *Esența așa-numitelor propoziții complementare din construcțiile de tipul „am ce vedea” // Culegere de articole teoretice și de lucrări din practica predării limbii moldovenești în școală: În ajutorul învățătorului. – Chișinău, 1958. - P. 49–58.*
78. *Infinitivul în propoziție // ÎS. – 1958. - Nr. 12. - P. 37–42.*
79. *Procedee sintactice de exprimare a aspectului verbal // LLM. – 1958. - Nr. 2. - P. 36–42.*
80. *Литературный язык и его лексическое богатство // Тезисы докладов на объединенной научной сессии кафедры романской филологии Черновицкого Гос. ун-та и ин-та яз. и лит. Молд. филиала АН СССР. – Сernăuți, 1958. - P. 5.*

81. *О субъектном употреблении инфинитива при глаголах в современном молдавском литературном языке* // Учен. зап./ Ин-та яз. и лит. Молд. филиала АН СССР. – 1958. - Т. 7–8. - P. 71–82.

1959

82. *Bogăția lexicală a limbii literare* // LLM. – 1959. - Nr. 2. - P. 65–67.
83. *Cercetări fructuoase* : [despre rev. „Limba română”] / S. Berejan, I. Mocreac // N. – 1959. - Nr. 6. - P. 142–144.
84. *Infinitivul determinant al adjectivului* // AȘILL. – 1959. - Vol. 9. - P. 3–9.
85. *Mașina va substitui traducătorul* / S. Berejan, I. Mocreac // N. – 1959. - Nr. 11. - P. 153–154.
86. [Recenzie] / S. Berejan, I. Mocreac // LLM. – 1959. - Nr. L. - P. 75–79. – Rec. la cartea : Будагов Р. А. *Этюды по синтаксису румынского языка*. – Москва, 1958. – 234 p.
87. *Varietatea stilistică a limbii și sporirea mijloacelor de expresie* // Tez. ref. colab. șt. ai Inst.de Limbă și Lit. al Filialei mold. a A.Ș. a U.R.S.S. și ai Inst. Pedagogic din Bălți la ses., consacrată problemei : „Limba literară și limba scriitorului”. – Bălți, 1959. - P. 5–6.

1960

88. *Asupra apartenenței infinitivului la sistema verbală* // ÎȘUSC. – 1960. - Vol. 42 (Filologie). - P. 13–19.

89. *Limba literară și bogăția ei lexicală* // Studii de limbă literară moldovenească . – Chișinău, 1960. - P. 43–50.

1961

90. *Delimitarea infinitivului în funcție de complement de infinitivul component al predicatului verbal* / S. Berejan, T. Cotelnic // AȘILL. – 1961. - Vol. 10. - P. 37–43.
91. *Limba presei periodice ca aspect al limbii literare scrise* // Cultivarea limbii. – Chișinău, 1961. – Partea I-a. - P. 43–49.

1962

92. [Recenzie] // LLM. – 1962. - Nr. 4. - P. 68–71. – Rec. la cartea : Молдавско-русский словарь / Редкол.: А. Борщ, М. Подико, В. Соловьев. – Москва, 1961. – 778 p.
93. *Sensul și forma cuvintelor (polisemie, omonimie, paronimie, sinonimie)* // Cultivarea limbii. – Chișinău, 1962. –Partea a II-a. - P. 15–24.
94. *Urșinic* : (etimologie) // LLM. – 1962. - Nr. 3. - P. 68–69.

1963

95. *Adunarea generală a secției de literatură și limbă a A.Ș. din U.R.S.S.* : [Cronică] / S. Berejan, I. Mocreac // LLM. – 1963. - Nr. 2. - P. 76–80.

96. *Cîteva considerente privind folosirea cuvîntului în context* // Cultivarea limbii, III. – Chişinău, 1963. – Partea a III-a. - P. 9–16.

1964

97. *Aspecte sinonimice în „Scrisorile” lui Eminescu* // N. – 1964. - Nr. 6. - P. 149–157.
98. *Cercetare stilistică de mare amploare* // ÎS. – 1964. - Nr. 6. - P. 58–60. – Rec. la cartea: Corlăteanu, N. G. *Studiu asupra sistemii lexicale moldoveneşti 1870–1890: (Contribuţia lui I. Creangă şi a altor scriitori la valorificarea stilistică a vocabularului contemporan)*. – Chişinău, 1964. - 496 p.
99. *Întrebuinţarea substantivelor corelative în -ie şi -iune* // ÎS. – 1964. - Nr. 3. - P. 64–65.
100. *К вопросу о синонимии исконных и заимствованных слов* // Координационное совещание по сравнительному и типологическому изучению романских языков (23–27 iunie 1964): Тез. докл. и сообщ.. – Ленинград, 1964. - P. 38–39.
101. *Хроникальные заметки* : [О совещ. по молдавско-русско-украинским языковым взаимосвязям] // Вопр. яз. – 1964. -Nr. 5. - P. 147–148.

1965

102. *Cum să analizăm limba și stilul unei lucrări artistice la lecțiile de literatură moldovenească* // ÎS. – 1965. - Nr. 8. - P. 27–32.
103. [Recenzie] // LLM. – 1965. - Nr. I. - P. 67–72. – Rec. la cartea : Будагов Р. А. *Сравнительно-семасиологические исследования. Романские языки.* – Москва : Изд-во МГУ, 1963 – 302 p.
104. [Recenzie] // LLM. – 1965. - Nr. 2. - P. 66–72. – Rec. la cartea : Гурычева М. С. *Сравнительно-сопоставительная грамматика романских языков: Галлороманская подгруппа* / М. С. Гурычева, Н. А. Катагощина. – Москва : Наука, 1964 – 208 p.
105. *Studierea sinonimelor (probleme, criterii, clasificări)* // LLM. – 1965. - Nr. 2. - P. 23–31.
106. *Trei cuvinte folosite impropriu (careva, pînă ce, totuși)* // ÎS. - 1965. - Nr. I. - P. 66.

1966

107. *Conceptul de sinonime omorizice* // LLM. – 1966. - Nr. 2. - P. 39–45.
108. *Corelația dintre substantivele feminine în -ie și -iune* // Cultivarea limbii. – Chișinău, 1966. – Partea a IV-a. - P. 11–19.
109. *Rapports des mots synonymes au niveau sémantique* // Philologica Pragensia. – 1966. - C. 2. - P. 121–129
110. *Referitor la unele denumiri* // Cultivarea limbii. – Chișinău, 1966. – Partea a IV-a. - P. 88–93.

111. *Дистрибуция и частотность в речи романо-славянских пар синонимов* // Восточнославянско-романские языковые, литературные и фольклорные связи : Тез. докл. и сообщ., межвуз. науч. конф. (11-16 октября, 1966) - Черновцы, 1966. – P.3–4.

112. *К вопросу о синонимии исконных и заимствованных слов* // Методы сравнительно-сопоставительного изучения современных романских языков. – Москва, 1966. - P. 315–325.

1967

113. *Conferința pe țară a romaniștilor* / S. Berejan, R. Udler, A. Ciobanu // LLM. – 1967. - Nr. 4. - P. 70–72.

114. *Conferința „Probleme de dezvoltare a limbilor și literaturilor popoarelor sovietice”* / S. Berejan, G. Chira // LLM. – 1967. - Nr. 3. - P. 78–80.

115.- *Cuvînt înainte* // Mîndîcanu V. R. Exprimarea corectă. – Chișinău, 1967. - P. 3–12.

116. *Evoluția raporturilor de sinonimie pe baza împrumuturilor* // Восточнославяно-молдавские языковые взаимоотношения. – Кишинев, 1967. – Ч.2. - P. 37–49.

117. *Nume proprii devenite cuvinte comune* // ÎS. – 1967. - Nr. 12. - P. 29.

118. [Recenzie] // LLM, 1967, nr. 2, p. 71–77. – Rec. la cartea: *Очерки по синонимике современного русского литературного*

языка / Отв. ред. А. Евгеньева. – Москва; Ленинград: Наука, 1966. – 227 р.

119. *Stilistica și analiza textului artistic // Predarea limbii și literaturii moldovenești : Supl. la rev. „Învățătorul Sovietic”, nr. 5. – Chișinău, 1967. - P. 33–42.*
120. *К проблеме лексико-семантической дифференциации и вторичного схождения романских языков // Проблемы диахронии в изучении романских языков : Тез. докл. и сообщ. на III конф. романистов (21-24 июня 1967, Минск). – Минск, 1967. - P. 19–21.*
121. *К семасиологической интерпретации явления синонимии // Лексическая синонимия. – Москва, 1967. - P. 43–56.*
122. *Метод выделения синонимов из разряда семантически близких слов // Проблемы развития языков в литератур советских народов: Тез. докл. на респ. науч. конф. (25 мая 1967, Кишинев). – Кишинев, 1967. – P.12-13.*
123. *О критериях синонимичности в лексике // Науч. докл. высш. шк. Филол. науки. – 1967. – Nr.4. - P. 47–55.*
124. *О синонимичности однокоренных слов с разной аффиксальной частью // Лексическая синонимия. – Москва, 1967. - P. 142–151.*
125. *Синонимические и несинонимические противопоставления семантически близких слов // Изв. на ин-та за български език при Българска АН. – София, 1967. – Кн. IV. – P. 217-232.*

126. *Совпадение отдельных элементов смысловой структуры слов как основа синонимичности* // Изв. АН СССР. Сер. лит. и яз. – 1967. - Т. 26, вып. I. – P. 254–263.
127. *Теория семантических полей и синонимия* // Xth International Congress of Linguists (Bucharest, 28 August – 2 September 1967) : Abstracts of Papers. – Bucureşti, 1967. - P. 33–34.
128. *Теория семантических полей и синонимия* // Проблемы языкознания. – Москва, 1967. - P. 165–169.
129. *Хроникальная заметка: [О респ. науч. конф. в Кишинёве]* // Вопр. яз. – 1967. - Nr. 6. - P. 146–147.

1968

130. *Oppositions stylistico-fonctionnelles des unités lexicales synonymiques* // Al XII-lea Congres Internațional de Lingvistică și Filologie Romanică (București, 15–20 aprilie 1968) : (Raportare și comunic.). – București, 1968. - P. 28–29.
131. [Recenzie] // LLM. – 1968. - Nr. 3. - P. 72–75. – Rec. la cartea: Евдошенко, А. П. *Проблема структуры языка : Парадигматический анализ*. – Chişinău, 1967. - 219 p.
132. *Tipurile de sinonime omorizice* // Probleme de lexicologie și lexicografie. – Chişinău, 1968. - P. 43–61.

1969

133. *Иноязычные элементы в синонимических микросистемах молдавского языка* // Научная конференция по проблеме:

Национальное и интернациональное в литературе, фольклоре и языке : Тез. докл. и сообщ. – Кишинев, 1969. - Р. 77–79.

1970

134. [Despre comunicarea lui Makarov Vl. V.] : *Différentiation lexicale des langues romanes (problèmes et méthodes)* // Actele celui de al XII-lea Congres Internațional de Lingvistică și Filologie Romanică, I. – București, 1970. - P. 844–845.
135. [Despre comunicarea lui Stati S.] : *Synonymie de langue et de parole* // Actele celui de al XII-lea Congres Internațional de Lingvistică și Filologie Romanică, I. – București, 1970. - P.700–701.
136. *Opoziții stilistico-funcționale între unități lexicale sinonimice* // Actele celui de al XII-lea Congres Internațional de Lingvistică și Filologie Romanică, I. – București, 1970. - P. 847–853.
137. *Profesorul R. A. Budagov la 60 de ani* // LLM. – 1970. - Nr.4. - P. 72–74.
138. *Simpozion filologic* // N. – 1970. - Nr. 1. - P. 97–106.
139. *Научная конференция «Национальное и интернациональное в литературе и языке» / С. Бережан, С. Чиботару* // Изв. АН СССР. Сер. лит. и яз. – 1970. – Т. XXIX, вып. 2. - P. 187–192.
140. *Синонимия в свете семантического анализа лексических микроструктур* // LLM. – 1970. - Nr. 2. - P. 43–54.

1971

141. *À propos de la délimitation des unités synonymiques dans le champ conceptuel* // Revue roumaine de linguistique. – 1971. - Nr. 2. - P. 129–134.
142. *Le problème de la variation dans le lexique: ses particularités dans l'aire romane orientale* // XIII-ème Congrès International de linguistique et philologie romanes (Québec, 2 août–3 septembre 1971) : (Rezumé.). – Québec, 1971. - P. 45–46.
143. [Recenzie] // *Вопр. яз.* – 1971. – Nr.5. – P.126-131. – Rec. la cartea: *Словарь синонимов русского языка*, I: (А–Н). – Ленинград, 1970. – 680 p.
144. *Sur l'étude comparée des microstructures lexicales dans les langues apparentées* // *Beiträge zur romanischen Philologie.* – Berlin, 1971. – Nr.1. - P. 140–147.
145. *Влияние иноязычных элементов на лексико-семантическую систему национального языка* // *Национальное и интернациональное в литературе, фольклоре и языке.* – Кишинев, 1971. - P. 301–310.
146. *Дихотомия «язык-речь» и изучение лексико-семантических отношений* // *Научная сессия по проблеме «Язык-речь».* – Тбилиси, 1971. - P. 6–8.

1972

147. [Recenzie] // *LLM.* – 1972. –Nr.4 - P. 74–78. – Rec. la cartea: *Синонимы русского языка и их особенности* / Отв. ред. А. Евгеньева. - Ленинград, 1972. - 246 p.

148. *Предпосылки к определению статуса молдавского типа речи как национального средства общения* / С. Бережан, И. Вартичан, А. Чиботару, А. Дырул // Типология сходств и различий в группе близкородственных языков. Тез. докл. – Кишинев, 1972. - Р. 19–20.
149. *Язык молдавского народа и критика враждебных концепций буржуазных авторов* / С. Бережан, И. Вартичан, А. Дырул // Против буржуазных фальсификаторов истории и культуры молдавского народа. – Кишинев, 1972. - Р. 127–134.

1973

150. *Opinii leniniste privind limba* // Lenin și unele probleme de limbă și literatură.. – Chișinău, 1973. - Р. 6–15.
151. [Recenzie] // LLM. – 1973. - Nr. 3. - Р. 75–77. – Rec. la cartea : Акуленко, В. В. *Вопросы интернационализации словарного состава языка*. – Харьков, 1972. – 215 р.
152. [Recenzie] // LLM. – 1973. - Nr. 1. - Р. 75–78. – Rec. la cartea : Макаров В. В. *Проблемы лексико-семантической дифференциации романских языков*. – Минск, 1972 – 384 р.

1974

153. *Limba poporului moldovenesc și critica concepțiilor ostile ale autorilor burghezi* / I. Varticean, S. Berejan, A. Dîrul // Împotriva falsificatorilor burghezi ai istoriei și culturii poporului moldovenesc. – Chișinău, 1974, p. 131–143.

154. *Modifications sémantiques dans les microsystemes romanes du vocabulaire sous l'influence des emprunts (domaine romane oriental)* // XIV Congresso Internazionale di Linguistica e Filologia Romanza (Napoli, 15–20 aprile 1974): Riassunti delle comunicazioni. - Napoli, 1974. - P. 28–29.
155. [Prefață] // Stati V. N. *Împrumuturi slave în terminologia textilă moldovenească : Studiu lingvo-geografic, lexico-semantic și etnografic.* – Chișinău, 1974. - P. 3–6.
156. *Studiul teoretic al lui B. P. Hașdeu „Principii de lingvistică”* // Hasdeu B. P. *Principii de lingvistică.* – Chișinău, 1974. –P. VII–XXIV.
157. *Тождественные слова в языке и отождествление слов в речи* // Актуальные проблемы лексикологии: „Слово в языке, речи и тексте”: Тез. докл. – Новосибирск, 1974. - P. 20–22.

1975

158. *Academicianul N. G. Corlăteanu la 60 de ani* // LLM. – 1975. - Nr. 2. - P. 59–62.
159. *Conferința științifică unională privind problemele de teorie a lingvisticii (11–16 noiembrie 1974)* / S. Berejan, A Dîrul // LLM. – 1975. - Nr. 3. - P. 70–74.
160. *Теоретические проблемы языкознания в труде академика В. Ф. Шишмарёва «Романские языки Юго-Восточной Европы и национальный язык Молдавской ССР»* // Актуальные проблемы советской романистики. Науч. сес., посвящ. 100-летию со дня рождения лауреата Ленин. премии акад. В.Ф. Шишмарева (1875-1975) : Тез. докл. – Ленинград, 1975. - P.12–13.

1976

161. *Opoziții stilistico-funcționale între unități lexicale* // Sbirka rumunskych textu jazykovednych=Culegere de texte românești de lingvistică. – Praha, 1976. - P. 129–132.
162. *Молдавский язык – самостоятельный язык молдавской социалистической нации* / С. Бережан, И. Вартичан, С. Чиботару, А. Дырул // Типология сходств и различий близкородственных языков. – Кишинев, 1976. - P. 52–64.
163. *Роль грамматики в формировании научного представления о языковой системе* / С. Бережан, А. Дырул, И. Ёцко // Изучение грамматического строя языка и преподавание грамматики в вузе и школе. – Кишинев, 1976. - P. 15–27.
164. *Семантически тождественные слова и смысловое отождествление слов в речи* // Исследования по семантике. – Уфа, 1976. - P. 3–11.

1977

165. *Cuvintele cu același sens ca sursă de efecte stilistice* // N. – 1977. - Nr. 7. - P. 132–141.
166. *Despre sensurile cuvintelor, necoincidența semantică dintre limbi și rostul dicționarelor* // Cultivarea limbii. – Chișinău, 1977. - P. 19–26.
167. *Studierea comparată a subsistemelor lexicale. (Pe bază de material romano-slav)* // LLM. – 1977. - Nr. 2. - P. 35–45.

168. *Дихотомия «язык–речь» и изучение лексико-семантических отношений // Язык и речь.* – Тбилиси, 1977. - P. 125–136.
169. *Омосемичные средства языка и стилистические особенности художественной речи: Функционально-стилистический анализ лексики молдавской советской прозы // Язык и стиль писателя в литературно-критическом анализе художественного произведения.* – Кишинев, 1977. - P. 80–99.
170. *Языковое значение как предмет лингвистической семантики // Тезисы симпозиума «Проблема значения в современной лингвистике» (Тбилиси, 16–18 мая 1977).* – Тбилиси, 1977. - P. 14–16.

1978

171. [*Cuvintele neologice de la literele A, B, C, D, E, G, J, V, Z*] // *Scurt dicționar etimologic al limbii moldovenești / Red.: N. Raievschi, M. Gabinschi.* – Chișinău, 1978. - 678 p.
172. *Lexicul prozei artistice în lumină funcțional-stilistică // Particularitățile lingvistice și stilistice ale prozei moldovenești contemporane.* – Chișinău, 1978. - P. 3–25.
173. *Paralele lexicale în cadrul unor microsisteme similare romanice și slave (analiză confruntativ-contrastivă) // Raporturi și paralele lingvistice romano-slave.* – Chișinău, 1978. - P. 74–111.
174. *Probleme de teorie lingvistică în lucrarea academicianului V. F. Șismariov „Limbile romanice din sud-estul Europei și limba națională a R.S.S. Moldovenești” // Măștenirea lingvistică a lui V. F. Șismariov și problemele filologiei moldovenești.* – Chișinău, 1978. - P. 22–34.

1979

175. *О лингвистической и отражательной семантике* // Исследования по семантике русского языка: Лексическая и словообразовательная семантика. – Уфа, 1979. - Р. 3–11.
176. *Семантика языковая и неязыковая: К Всесоюзному симпозиуму по вопросам семантики* // LLM. – 1979. - Nr. 2. - Р. 3–11.
177. *Симметричность и асимметричность в микросистемах лексики различных романских языков (на молдавском и французском материале)* // Современные проблемы романистики : (Семант. аспект изучения роман. яз.) : Тез. докл. IV Всесоюз. конф. по роман. яз. (Калинин, 11–13 января 1979). – Калинин, 1979. - Р. 4–5.
178. *Статус языковой семантики как предмета лингвистики* // Вопросы грамматики и лексикологии русского языка : Вопр. рус. яз. и лит.: Межвуз. науч. сб.. – Кишинев, 1979. - Р. 3–17.
179. *Теоретические проблемы языкознания в работе В. Ф. Шишмарёва «Романские языки Юго-Восточной Европы и национальный язык Молдавской ССР»* // Наследие В. Ф. Шишмарёва и вопросы молдавской филологии. – Кишинев, 1979. - Р. 37–49.

1980

180. *Всесоюзный симпозиум «Теоретические проблемы семантики и её отражения в однопольных словарях»* / С. Бережан, Е

Рошкован, Н. Федосеева // Изв. АН СССР. Сер. Лит. и яз. – 1980. –Т. 39, nr. 4. - P. 394–396.

181. *Количественные изменения в лексических микросистемах и качественное развитие лексики языка* // Вторая Всесоюзная научная конференция по теоретическим вопросам языкознания «Диалектика развития языка»: Тез. – Москва, 1980. - P. 86–88.
182. *Место терминологической лексики в языке периода НТР и вопросы её подачи в общезыковых словарях* // Наукowo-технічний прогресс і проблеми термінології доповіді: Респ. конф. (Львів, май 1980 г.). – Київ, 1980. - P. 21–22.

1981

183. [Recenzie] / S. Berejan, Gh. Popa // LLM. - 1981. - Nr. 1. - P. 65–68. –Rec. la cartea: Dumeniuc I. Introducere în lingvistică / I. Dumeniuc, N. Matcaş. – Chişinău, 1980. – 255 p.
184. *О соотношении принципа развития и принципа системности в языкознании* // Изв. АН СССР. Сер. Лит. и яз. – 1981. –Т. 40, nr. 1. - P. 20–26.
185. *Об историческом и системно-структурном подходах к языку с позиций марксистского диалектического метода* // LLM. – 1981. - Nr. 2. - P. 14–26.
186. *Структурно-семантические сдвиги в микросистемах лексики в процессе их эволюции* // Лексика и фразеология современного молдавского языка. – Кишинев, 1981. - P. 22–26.

1982

187. *К проблеме лексической вариативности* // Вариантность как свойство языковой системы. – Москва, 1982. . Ч.1. - Р. 36–38.
188. *Калькирование внутренней формы как способ словообразования* / С. Бережан, А. Палий // Аффиксы и комбинирующиеся формы в научной терминологии и норме. – Владивосток, 1982. - Р. 70–77.
189. *Онтологический статус семантики языка и её единиц* // Теоретические проблемы семантики и её отражения в однопольных словарях. – Кишинев, 1982. - Р. 58–66.
190. *Осмысление грамматики языка в свете некоторых основополагающих философских и общенаучных понятий* / С. Бережан, И. Ецко // Оптимизация грамматики в свете ленинской теории отражения. – Кишинев, 1982. - Р. 42–47.
191. *Системные лексико-семантические изменения в процессе развития молдавского языка* // Проблемы молдавской филологии: Шишмарёвские чтения. – Кишинев, 1982. - Р.38–46.

1983

192. *Infinitivul* // *Limba moldovenească literară contemporană: Morfologia*. – Chişinău, 1983. - Р. 337–345.

193. *Mutations dans le système lexical moldave causées par les contacts avec d'autres langues* // XVII-ème Congrès International de Linguistique et Philologie Romanes (Aix-en-Provence, 29 août–3 septembre 1983) : [Rezumate]. – Aix-en-Provence, 1983. - P. 27.
194. *Взаимозависимость между лексическим и грамматическим значениями в составе слова: (На основе словар. толкования глаголов)* // Исследования по семантике. – Уфа, 1983. - P.21–30.
195. *Об основаниях отбора терминов для общезыковых словарей* // Проблемы разработки и упорядочения терминологии в Академиях наук союзных республик. – Москва, 1983. - P. 142–150.

1984

196. *Dialog despre cuvînt: Interviu cu S. Berejan* // Gherman, V. *Cultura limbii materne*. – Chişinău, 1984. - P. 56–72.
197. *Unele observații privind respectarea normelor limbii literare în gazeta „Moldova Socialistă”* // *Cultivarea limbii*. – Chişinău, 1984. - P. 7–16.
198. *О семантических преобразованиях лексических единиц* / С. Бережан, В. Бахарь // Семантика языка и текста: Межвуз. науч. конф. (Кировоград, 15-17 мая, 1984): Тез. докл. — Кировоград, 1984. – P. 76 – 77.

199. *Обусловленность словарного значения глагола его грамматическими особенностями* // Слово в грамматике и словаре. – Москва, 1984. – P. 51–59.

1985

200. *[Părțile introductive la DELM]* // Dicționar explicativ al limbii moldovenești. – Chișinău, 1985. – Vol 2. – P. 5–16.
201. *Rezerve pentru sporirea eficienței la predarea disciplinelor în învățământul superior* / S. Berejan, Gh. Popa // LLM. – 1985. – Nr. 2. – P. 64–69.
202. *Всесоюзное совещание «Семантические категории языка и методы их изучения» (28–29 мая 1985, Уфа) : [Хроника]* / С. Бережан, В. Бахарь // LLM. – 1985. – Nr. 4. – P. 74–77.
203. *К проблеме лексической вариативности* // Актуальные вопросы филологии. – Кишинев, 1985. – P. 52–60.
204. *Лексикографическое отражение семантических категорий и отношений языка* // Семантические категории языка и методы их изучения: Науч. конф. (28–30 mai 1985, Уфа): Тез. докл. – Уфа, 1985. – Ч.1. – P. 16–17.

1986

205. *Об единстве и специфике научно-технической терминологии разных языков* / С. Бережан, В. Бахарь // Материалы 5-ой республиканской научной конференции молодых лингвистов

- (Цахкадзор, 27–30 mai 1986): Тез. докл. – Ереван, 1986. - Р. 127–128.
206. *Отражение функциональной семантики молдавской лексики в толковом словаре // Современные проблемы романистики: функциональная семантика: Тез. докл. – Калинин, 1986. - Т. 1. - Р. 23–25.*
207. *Принцип системности – методологический принцип современной науки // Ştiinţa. – 1986. - 7 august.*
208. *Сопоставительное изучение микросистем лексики и обоснование системного характера переводных словарей // Всесоюзная научно-практическая школа по сопоставительному и типологическому языкознанию (Звенигород, 1–7 aprilie 1986): Тез. докл. – Москва, 1986. - Р. 14–16.*

1987

209. *Выявление и фиксирование системности лексики – основная задача современной лексикографической практики / С. Бережан, А. Еремия // Сочетание лингвистической и внелингвистической информации в автоматическом словаре. – Ереван, 1987. - Р. 11–16.*
210. *Значение сопоставительного изучения лексики родственных и контактирующих языков // Сопоставительная лингвистика и обучение неродному языку. – Москва, 1987. - Р. 53–64.*
211. *Изучение семантики в молдавском языкознании // LLM. – 1987. - Nr. 1. - Р. 34–41.*

212. *Молдавская терминология* // Развитие терминологии на языках союзных республик СССР. – Москва, 1987. - P. 126–132.
213. *Об отборе научно-технических терминов для толкового словаря языка* / С. Бережан, В. Бахарь // Терминоведение и терминография в индоевропейских языках. – Владивосток, 1987. - P. 46–55.
214. *Семантика лексических единиц и семантические отношения между ними в толковом словаре* // Abstracts Sektionsvorträge und Rundtischgespräche, XIV. Internationaler Linguistenkongress. – Berlin, 1987. - P. 181.

1988

215. *Contribuția Academiei la cunoașterea limbii* / S. Berejan, A. Dîrul, I. Etcu // LA. – 1988. - 28 aprilie. – P. 3.
216. *Methods Employed for Recording the Systemic Relations of lexical Units in a Dictionary* // Euralex International Congress. – Budapest, 1988. - P. 7.
217. *[Recenzie]* / S. Berejan, Gh. Popa // LLM. – 1988. - Nr. 2. - P.68–71. – Rec. la cartea: Ciobanu, A. *Sintaxa și semantica: (Studiu de lingvistică generală)*. – Chișinău: Știința, 1987. – 187 p.
218. *Интернациональные научно-технические термины в национальных словарях* // Теория и практика технической лексикографии. – Москва, 1988. - P. 69–74.

219. *К вопросу о диапазоне варьирования фразеологизмов* / С. Бережан, Е. Мындыкану // Исследования по семантике. – Уфа, 1988. - Р. 45–50.
220. *Отражение семантических системных связей лексических единиц в одноязычном (толковом) словаре* // Словарные категории. – Москва, 1988. - Р. 5–15.
221. *Принципы включения интернациональных научно-технических терминов в общезыковые словари* / С. Бережан, К Тэнасе // Азэрбајчан терминологиясы проблемлэри. – Баку, 1988. - Р. 23–29.
222. *Разбиение лексических единиц на лингвистически значимые классы как способ унификации их подачи в толковом словаре* // Национальная специфика языка и её отражение в нормативном словаре. – Москва, 1988. - Р. 53–58.
223. *Современные требования лингвистической теории и реальные нужды практики в словарном деле* // Теория языка и словари. – Кишинев, 1988. - Р. 10–20
224. *Сопоставительное изучение микросистем лексики и обоснование системного характера переводных словарей* // Методы сопоставительного изучения языков. – Москва, 1988. - Р. 32–37.
225. *Способы подачи отглагольных суффиксальных образований в толковом словаре* / С. Бережан, К. Тэнасе // Словообразовательные и словосочетательные гнёзда и типы. – Владивосток, 1988. - Р. 33–42.

226. *Терминологическая лексика в общезыковых словарях: требования теории и устремления практики* // Современное состояние и тенденции развития отечественной лексикологии. – Москва, 1988. - P. 27–29.

1989

227. *Cu privire la statutul lingvistic și social al limbii moldovenești* // LA. – 1989. - 5 ianuarie. – P.6-7; LLM. – 1989. - Nr. 2. – P.13-31; O luptă, o suferință și... – Chișinău, 1989. – P. 174–201.
228. *O трех тенденциях искоренения исторических названий (на материале национальных топонимов МССР)* // Исторические названия – памятники культуры: Тез. докл. – Москва, 1989. - P. 112–113.

1990

229. *De ce glotonimul moldovenesc nu poate rivaliza cu glotonimul român cu aplicare la limba literară?* // RLȘL. – 1990. - Nr. 6. - P. 29–37.
230. *Institutul de Limba și Literatură al Academiei: privire din interior* // Moldova Suverană. – 1990. - 17 octombrie.
231. *Limba culturii noastre comune este română, nu moldovenească* // LA. – 1990. - 10 octombrie. – P.1, 4.
232. *Suveranitatea va soluționa și problemele lingvistice*: [Dialog cu S. Berejan] / Consemnare A. Bantș // Vocea poporului. – 1990. - 10 iulie. – P.7.

233. *О соотношении общеупотребительной лексики и терминологии в национальных лексических фондах и словарях* // Национальные лексические фонды. – Ленинград, 1990. - P. 87–91.
234. *Семантика глаголов мышления в молдавском языке (лексикографическая интерпретация)* / С. Бережан, В. Пуриче // Романские языки: Семантика. Прагматика. Социолингвистика. – Ленинград, 1990. - P. 8–14.
235. *Семантика лексических единиц и семантические отношения между ними в толковом словаре* // Proceedings of the Fourteenth International Congress of Linguists. – Berlin, 1990. - P. 213–217.
236. *Способы словарной фиксации системных отношений лексических единиц* // Papers from the EURALEX. Third International Congress. – Budapest, 1990. - P. 47–48.

1991

237. *Infinitivul* // Curs de gramatică istorică a limbii române. – Chişinău, 1991. - P. 138.
238. *Lingvistica ca ştiinţă şi concepţia ştiinţifică de predare a limbii* / S. Berejan, A. Dîrul, I. Eţcu // Материалы Республиканской научно-практической конференции «Актуальные проблемы теории и практики современной лингвистики»: (Мипирин. чтения : к 70-летию проф. В. Н. Мипирина). – Бэлць, 1991. - P. 8–9.
239. *Renovarea ştiinţelor umanistice* : [Interviu cu S. Berejan] / Consemnare T. Rotaru // Ştiinţa. – 1991. - 1 august.

240. *Situația ortografiei românești în Republica Moldova // Cronica (Iași).* – 1991. - XXVI, nr. 31 (1–15 decembrie).
241. *Studierea confruntativ-contrastivă a microstructurilor lexicale // RLȘL.* – 1991. - Nr. 4. - P. 54–60.
242. *Științele umanistice în ultimele trei decenii // Știința.* – 1991. - 10 octombrie.
243. *К вопросу восстановления и охраны исторических географических названий / С. Бережан, А. Еремия // Вторая Всесоюзная научно-практическая конференция «Исторические названия – памятники культуры» (Москва, 3–5 июня 1991): Сб. материалов.* – Москва, 1991. - P. 43–49.
244. *Современная языковая ситуация в МССР : (об антинаучной попытке искусственного создания нового романского языка) // Современные проблемы романистики: прагматика, семантика, синтаксис.* – Москва; Воронеж, 1991. - Ч.1. - P. 17–18.

1992

245. *Asupra interpretării funcționale a lexicului (cu privire specială la lexematica coșeriană) // An. Șt. / Univ. „Al. I. Cuza” din Iași. Secțiunea III: Lingvistică,* – Iași, 1992. – T. XXXVII–XXXVIII. - P. 295–305. – (Omul și limbajul său: Studia linguistica in honorem Eugenio Coseriu)
246. *Așa-zisa „limba moldovenească”, recunoscută de așa-zisa „Republică Nistreană”, e tot limba româna, chiar și fiind scrisă cu chirilice / Colab. Inst. de Lingvistică // LA.* – 1992. - 15 octombrie. – P.2.

247. *Către redacția săptămânalului „Literatura și arta” / I. Ețcu, ..., S. Berejan, ... // LA. – 1992. - 8 octombrie. – P. 1.*
248. *Cuvînt de salut din partea filologilor români din Republica Moldova // Bul. Soc. de Șt. Filologice din România pe anii 1991–1992. – București, 1992. - P. 21–22.*
249. *Dicționarul ca operă lingvistică și antinomiile practicii lexicografice // RLȘL. – 1992. - Nr. 2. - P. 15–21.*
250. *„Limba oficială în orice stat este, de regulă, una singură...” : [Interviu cu S. Berejan] / Realizat de Al. Bantoiș // LR. – 1992. - Nr. 2–3. - P. 123–127.*
251. *Ne-a părăsit un bărbat temerar : [Necrolog I. Dumeniuc] // LA. – 1992. - 12 noiembrie. – P.3.*
252. *Noi modalități de prezentare a verbelor în dicționarele de tip explicativ // Academia Română. Memoriile Secției de Filologie și Literatură. Seria IV 1989. – București, 1992. - T. XI. - P. 7–12.*
253. *Pretenții nejustificate / S. Berejan, T. Cotelnic, A. Dîrul, ... // Glasul Națiunii. – 1992. - 15 mai. – P. 2*
254. *Reinterpretări lexicografice ale unităților de vocabular în dicționarul explicativ (cu privire specială asupra verbelor) // RLȘL. – 1992. - Nr. 4. - P. 60–66.*
255. *Relațiile (de formă și de conținut) dintre semnele limbii la nivel lexical // Lingvistică. Semiotică. Poetică. Stilistică : Colocviul Int. de Șt. ale Limbajului. – Suceava, 1992. – Vol. I. - P. 8–11.*

256. *Să ne onorăm obligațiile* // *Business Globe*. – 1992. - Nr. 28–29 (52–53), iulie.
257. *Să punem capăt atitudinilor antiromânești. Scrisoare deschisă Ministerului Afacerilor Interne dlui C. Antoci* / [Colab. Inst. de Lingvistică al A.Ș.M.] // *LA*. – 1992. - 3 decembrie. – P.3.
258. *Scrisoare deschisă Președintelui Republicii Moldova dl M. Snegur și Președintelui Parlamentului R. M. A. Moșanu* / Gr. Vieru, ..., S. Berejan, ... // *Sfatul Țării*. – 1992. - 17 ianuarie. – P. 1,4; *LA*. – 1992. - 23 ianuarie. – P.2.

1993

259. *Asupra revenirii la scrierea cu â (î din a)* / [Colab. Inst. de Lingvistică] // *LA*. – 1993. - 10 iunie. – P.1
260. *Cu privire la structura și modul de aplicare a formulei oficiale denominație personală în limba română* / S. Berejan, I. Ciocanu, C. Tănase // *Grai și suflet*. – 1993. - 12 noiembrie.
261. *Cum, când și de ce a apărut așa-zisa „limbă moldovenească” ca limbă aparte* / S. Berejan, A. Dîrul, I. Ețcu // *Congresul XVIII al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte „Moldova: deschideri științifice și culturale spre Vest”* (Chișinău, 13–16 iulie): *Rezumate*. – Chișinău, 1993. – Vol.I. - P. 62–64.
262. *Declarația lingviștilor-participanți la Congresul comun al A.R.A. și A.Ș.M. referitor la denumirea limbii române în Const-ituția R. M.* // *Știința*. – 1993. - august–septembrie; *Academica*. – 1993. - august.

263. *Echivalențele semantice cu același radical în limba română : (Clasificare) // RLȘL. – 1993. - Nr. 6. - P. 40–45.*
264. *Globul discută proiectul de Constituție a Republicii Moldova : [la Simpoz. despre limba română din Germania] // LA. – 1993. - 22 aprilie. –P.1.*
265. *În Germania se discută probleme de limbă română // Moldova Suverană. – 1993. - 1 mai.*
266. *Les types des équivalents sémantiques homorhiziques dans la langue roumaine // Tagung „Rumänisch: Typologie, Klassifikation, Sprachcharakteristik” (30 martie – 2 aprilie 1993) : (Rezumate). – Tutzing bei München, 1993. - P. 6.*
267. *Locul semanticii în stratificarea limbii (semantica unităților limbii și unitățile semanticii limbii) // RLȘL. – 1993. - Nr. 1. - P. 70–78.*
268. *Nominația personală în limba română / S. Berejan, I. Ciocanu, C. Tănase // Moldova Suverană. – 1993. - 27 noiembrie.*
269. *Proiecte de amendamente la legile cu privire la funcționarea limbilor / [Colab. Inst. de Lingvistică al A.Ș.M.] // Materna. – 1993. - decembrie–ianuarie.*
270. *Restabilirea tezaurului toponimic / S. Berejan, A. Eremia, I. Ciocanu, V. Pavel // Plai Românesc (Cernăuți). – 1993. - 7 aprilie.*

271. *Să ne corectăm greșelile* / S. Berejan, M. Cosnicean // Moldova Suverană. – 1993. – 23, 27 noiembrie; 11 decembrie.
272. *Științele umanistice azi – izbânzi și eșecuri* // Știința. – 1993. - aprilie.
273. *[Textul luărilor de cuvânt la discuția principiilor ortografice]* // Ortografia limbii române : trecut, prezent, viitor. – Iași, 1993. - P. 75, 82–84.
274. *Unitatea neamului românesc* : (spicuri din raportul de activitate a Secției de Șt. Umanistice a A.Ș.M. // Moldova Suverană. – 1993. - 24 martie.

1994

275. *Academia de Științe din Moldova : Limba folosită pe teritoriul Republicii Moldova este limba româna* : (în expunerea agenției Moldpres) // Moldova Suverană. – 1994. - 15 septembrie.
276. *Adevărul nu se schimbă o dată cu schimbările politicii* / S. Berejan, N. Corlăteanu și A. Ciobanu // LA. – 1994. - 18 august. – P.1,2; Moldova Suverană. – 1994. - 23 august.
277. *Aspecte ale studierii limbii române în Republica Moldova* // RLȘL. 1994, nr. 5, p. 64–72.
278. *Chestionar (cu ocazia zilei de 31 august – „Ziua limbii”)*: [Răspund: G. Vieru, S. Berejan, ...] // Glasul Națiunii. – 1994. - 29 august. – P.2.

279. *Conferirea celui de al 14-lea titlu de Doctor honoris causa prof. Eugen Coșeriu / S. Berejan, N. Mătcaș* // RLȘL. – 1994. - Nr. 2. - P. 111–112.
280. *Congresul al VII-lea Internațional în problemele ALiR* // RLȘL. – 1994. - Nr. 1. - P. 101–104.
281. *O singură limbă – o singură denumire* / [Colab. Inst. de Lingvistică al A.Ș.M.] // LA. – 1994. - 25 august. – P. 2; Moldova Suverană. – 1994. - 30 august.
282. *Răspuns la apelul Parlamentului Republicii Moldova către Academie* / [Colab. Inst. de Lingvistică al A.Ș.M.] // Glasul Națiunii. – 1994. - 20 august. – P. 1.
283. *Răspuns la solicitarea Parlamentului Republicii Moldova privind istoria și folosirea glotonimului „limba moldovenească”*: (Opinia specialiștilor-filologi ai Academiei acceptată la ședința lărgită a Prezidiului A.Ș.M.) / [S. Berejan, H. Corbu, N. Corlăteanu, ...] // LA. – 1994. - 15 septembrie; Glasul Națiunii. – 1994. - 16 septembrie (nr. 37); Tara. – 1994. - 20 septembrie; Academica (București). – 1994. - Nr. 12; Literatorul (București). – 1994. - Nr. 42.
284. *Să respectăm adevărul științific și istoric* : [Scrisoare deschisă către alegători] / [Colab. Inst. de Lingvistică al A.Ș.M.] // LA. – 1994. - 17 februarie. – P. 8.
285. *Sărbătorirea a 65 de ani de la înființarea Institutului de Filologie Română „A. Philippide”* // RLȘL. – 1994. - Nr. 3. – P.108–111.

286. *Studierea limbii române în Republica Moldova // Buletinul Societății de Științe Filologice pentru anii 1993–1994. – București, 1994. - P. 25–27.*
287. *Studierea limbii române în Republica Moldova // LR. – 1994. - Nr. 3. - P. 29–38.*
288. *Varietatea moldovenească a vorbirii orale românești și limba literară scrisă (corelația **românesc: moldovenesc**, cu referire la realitățile glotice) // Limba română și varietățile ei locale. – București, 1995. - P. 37–45; LR. – 1994. - Nr. 5–6; Academica (București), 1995. - Nr. 5; Limba română este patria mea. – Chișinău, 1996. – P.111-116.*

1995

289. *Academicianul Nicolae Corlăteanu – organizator al științei academice // RLȘL. – 1995. - Nr. 3. - P. 36–39.*
290. *Ce semnifică determinativul **moldovenesc** în lingvistică? // Omagiu acad. Nicolae Corlăteanu. – Chișinău, 1995. - P. 119–125.*
291. *De ce limba exemplară din uzul oficial al Republicii Moldova nu poate fi numită **moldovenească**? // RLȘL. – 1995. - Nr. 5. - P. 24–28; LR. – 1995. - Nr. 4. ; Moldova Suverană. – 1995. - 29 iulie; LA. – 1995. - 24 august. – P.3; Moldovanul. – 1995. - 12 august; Știința. – 1995. – August; Limba romana este patria mea. – Chișinău, 1996. – P.153-160.*

292. *Declarația colectivului Institutului de Lingvistica al A.Ș.M.* // LA. – 1995. - 30 martie. – P. 3.
293. *„Denumirea limbii noastre e cea știută de toată lumea – română”*: (Dialog cu Silviu Berejan) / Consemnare Alexandru Bantoș // LR. – 1995. - Nr. 3. - P. 53–60.
294. *În problema utilizării limbii oficiale a statului nostru batem pasul pe loc* // Vocea Poporului. – 1995. - 29 august.
295. *Încă o data asupra opozițiilor intrasistemice dintre semnele lexicale echivalente semantice* // Limbaje și comunicare. – Iași. 1995. - P. 22–29.
296. *Limba româna este singura limbă literară din aceasta zona a romanității orientale* : [Interviu cu S. Berejan] / Consemnare Ion-Horia Bîrleanu // Cronica (Iași). – 1995. - XXX, nr. 1. - P. 5–6.
297. [Recenzie] / S. Berejan, V. Corcimari // RLȘL. – 1995. - Nr. 6. - P. 116–119. – Rec. la cartea: *Fonetică și dialectologie*. Vol.XIII. – București, 1994. - 288 p.
298. *Simpozionul jubiliar „Muzeul limbii române: 75 ani de la înființare”* // RLȘL. – 1995. - Nr. 3. - P. 153–154.
299. *Situația lingvistică din fosta R.S.S.M. și din actuala Republică Moldova* // Tribuna (Cluj). – 1995. - Nr. 32–34 (august).

300. *Vizită de lucru în Germania* // RLȘL. – 1995. - Nr. 5. - P. 108–110.

1996

301. *Al IX-lea Colocviu Internațional ALiR* / S. Berejan, V. Pavel // RLȘL. – 1996. - Nr. 2. - P. 101–103.

302. *Cinci decenii de studiere a limbii* // RLȘL. – 1996. - Nr. 4. - P. 14–17.

303. *Conațional inegalabil, contemporan cu noi* : [Editorial despre E. Coșeriu] // RLȘL. – 1996. - Nr. 5. - P. 5–9.

304. *Cuvînt de omagiu pentru Constantin Ciopraga* // RLȘL. – 1996. - Nr. 4. - P. 89–90.

305. *De ce intelectualitatea va vota cu M. Snegur* // Flux de vineri. – 1996. - 15 noiembrie. – P.12.

306. *Declarația colectivului Institutului de Lingvistică al A.Ș.M.* // LR. – 1996. - Nr. 1. –P.24; *Tinerimea Moldovei.* – 1996. - 24 februarie.

307. *Dumitru Copceag* : (Notă biobibliogr.) // RLȘL. – 1996. - Nr. 1. - P. 78.

308. *Eugen Coșeriu* : *itinerar biografic* // LR. – 1996. - Nr. 3–4. - P. 56.

309. *Filologia academică în 50 de ani* / S. Berejan, H. Corbu // RLȘL. – 1996. - Nr. 4. - P. 11–13.
310. *Les types des équivalents sémantiques homorhiziques dans la langue roumaine* // Balkan-Archiv, Neue Folge, Beiheft, Band 11. – München, 1996. - P. 211–217.
311. Borș, A. *Lexicografie* / A. Borș, M. Onofraș, S. Berejan // RLȘL. – 1996. - Nr. 4. - P. 28–34.
312. *Lexicologie și semasiologie* // RLȘL. – 1996. - Nr. 4. - P. 21–23.
313. *Manifestarea științifică comemorativă „Academicianul Haralambie Mihăescu”* // RLȘL. – 1996. - Nr. 1. - P. 119–120.
314. *Mircea Eliade – semn al secolului XX* : [Cuvînt de deschidere] // Materiale ale manifestărilor cultural-științifice „Zilele Mircea Eliade în Moldova”. – Chișinău, 1996. - P. 17–18.
315. *Oracolul de la Delphi* // Luceafărul. – 1996. - 18 aprilie.
316. *Refuz să cred!* // Flux de vineri. – 1996. - 29 noiembrie. – P.10.
317. *Relațiile mele științifice cu acad. H. Mihăescu* // LR. – 1996. - Nr. 5–6. - P. 63–65.
318. *Reuniunea internațională a dialectologilor în Italia* / S. Berejan, V. Pavel // LR. – 1996. - Nr. 1. - P. 150–151.
319. *Sesiunea științifică anuală a filologilor ieșeni* / S. Berejan, V. Ciocanu // RLȘL. – 1996. - Nr. 4. - P. 129.

320. *7 ani de trezire a conștiinței de sine* // Glasul Națiunii. – 1996. - 15 februarie. – P.7.
321. *Un rege al lingvisticii, pornii de pe meleaguri basarabene* // Țara. – 1996. - 26 iulie.
322. *Unitatea spirituală a românilor de dincolo de frontiere: Masă rotundă cu participarea dlor E. Coșeriu, S. Berejan, A. Ciobanu, D. Irimia, P. Miclău și Gh. Moldoveanu* : [Cronică] / Semnată de Gh. Moldoveanu // LR. – 1996. - Nr. L. - P. 25–34.

1997

323. *Colocviul al X-lea ordinar ALiR în Franța* // RLȘL. – 1997. - Nr.1. - P. 116–117.
324. *Colocviul din Franța al cercetătorilor de graiuri romanice* // LR. – 1997. - Nr. 1–2. - P. 230.
325. *Despre limitele includerii terminologiei internaționale în dicționarul național al limbii* // Materialele Congresului IV al Filologilor Români. – Timișoara, 1997. - P. 92–99.
326. *Eu sînt pentru Convenție* : [Interviu cu Silviu Berejan] / Consemnare Gr. Fidelschi // Luceafărul. – 1997. - 7 august. – P. 1,2.
327. *Încă o dată asupra opozițiilor intrasistemice dintre semnele lexicale echivalente semantic* // Limbaje și comunicare. – Iași, 1997. - P. 13–27.

328. *Întîlnirea de la Leipzig a sociolingviștilor* // LR. – 1997. - Nr. 3–4. - P. 217.
329. *Jumătate de secol pe tărîmul literelor* // Știința. – 1997. - Nr. 3–4 (martie–aprilie).
330. *Leipzig : prima întrunire tripartită a grupurilor de cercetare sociolingvistică* // RLȘL. – 1997. - Nr. 2. - P. 107–108.
331. *Lingvistica nu m-a făcut fericit* : [Interviu Silviu Berejan] / Consemnare T. Rotaru // Săptămîna. – 1997. - 1 august. – P. 15–17.; Momentul. – 1997. – 2 august. – P. 3.
332. *Moldova a devenit membru al Mișcării Francofone* // Flux. – 1997. - 19 noiembrie.
333. *Omofonia (omografia) și clasele de omounități în română* // Lucrările Congresului al XXII-lea al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte. – Târgoviște, 1997. – P. 14–17.
334. *Omofonia (omografia) și clasele de omounități în română* // Lucrările Congresului al XXII-lea al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte (Târgoviște, 26-29 iunie 1997) : Rezumate. – Târgoviște, 1997. – P. 191.
335. *Stelian Dumistrăcel la 60 de ani* / V. Țăra, S. Berejan // RLȘL. – 1997. - Nr. 4. - P. 86–88.

1998

336. *Academicieni cu salariu de măturători*: [Interviu cu Silviu Berejan / Consemnare Nicolae Roibu // Flux: cotid. naț. – 1998 . - 29 ianuarie.
337. *Alocuțiune introductivă* [la Colocviul Internațional „Lecturi coșeriene”] // RLȘL. – 1998. - Nr. 5. - P. 23–27.
338. *[Ancheta „Flux”-ului]: „Răspuns la 25 de întrebări”* // Flux. Cotid. naț. – 1998. - 5 iunie. - P. 8.
339. *Calul troian în Academie* / Gh. Șișcanu, S. Berejan, ... // Moldova Suverană. – 1998. - 10 decembrie. – P.3.
340. *Colocviul Internațional „Sextil Pușcariu”* / S. Berejan, V. Botnariuc, M. Onofraș] // RLȘL. – 1998. - Nr. 4. - P. 105–109.
341. *Itinerare spirituale* // LR. – 1998. - Nr. 6. - P. 6–8.
342. *L'étude confrontative des systèmes lexicaux dans les langues slaves et romanes* : [Rezumat] – Krakow, 1998.
343. *La langue roumaine en République Moldova* // Grenzgänge, Beiträge zu einer modernen Romanistik, 5. Jahrgang. – 1998. - Nr. 10. - P. 38–44.
344. *Mesager în circuitul filologic european* : [Despre Rev. de lingvistică și șt. lit. : Interviu cu S. Berejan] / Consemnare T. Rotaru // Dialog – 1998. - 19 noiembrie.
345. *[Necrolog]* : Ion Coteanu (1920–1997) // RLȘL. – 1998. - Nr. 2. - P. 140.

346. *Omagiu distinsului lingvist* : [Eugen Coșeriu] // LR. – 1998. - Nr. 6. - P. 9–12.
347. *Omoșemizarea potențială în vorbire a unităților lexicale neechivalente ca sens* // Omagiu lui Gr. Cincilei la 70 de ani. – Chișinău, 1998. - P. 115–118.
348. *Patru decenii de anevoioasă cale spre adevăr* : [despre Rev. de lingvistică și șt. lit.] // RLȘL. – 1998. - Nr. 6. - P. 3–6.
349. *Relațiile profesorului Raymund Piotrowski cu lingviștii din Moldova* // Universitas. – 1998. - 2 septembrie.
350. *RLȘL : 40 de ani de existență!* // RLȘL. – 1998. - Nr. 3. - P. 3–4.
351. *Sextil Pușcariu în lingvistica românească* // LR. – 1998. - Nr. 4. - P. 28–33.
352. *Simpozionul „Cooperarea dintre România și R. M. pentru dezvoltarea terminologiei științifice și integrare europeană”* / S. Berejan, Gh. Druță // RLȘL. – 1998. - Nr. 2. - P. 137–138.
353. *Studiul complex al limbii: îmbinarea principiului istoric cu cel sistemic* // RLȘL. – 1998. - Nr. 1. - P. 50–54.
354. *Știința are nevoie de libertate, dar și de sprijin* // Flux. – 1998. – 6 februarie. – P.1.
355. *Un suflu spiritual primăvărat în miez de toamnă* : [despre Casa Limbii Române] // LR. – 1998. - Nr. 4. - P. 24.

1999

356. Apetri, D. *Dan Mănuță : la 60 de ani* / D. Apetri, V. Ciocanu, S. Berejan // RLȘL – 1998. - Nr. 5. - P. 158–159.
357. *Atitudinea conștientă față de limbă a purtătorilor ei* // Omagiu prof. Ion Ciornîi. – Chișinău, 1999. - P. 38–44.
358. *Despre unitatea limbii române cu acad. Silviu Berejan* // Bîrleanu, Ion-Horia. *Lumini în tunelul tranziției*. – Iași, 1999. - P. 101–107.
359. *Este condamabilă indiferența față de limbă* // LR. – 1999. - Nr. 6–8. - P. 15.
360. *Informație necesară* : [Despre ortografierea cu *î* din *a*] // Mesagerul. – 1999. - 29 ianuarie.
361. *Legea nu-i lege ... pentru cei cu pâinea și cuțitul* / S. Berejan, D. Dragnev, N. Corlăteanu, ... // Momentul. – 1999. - 26 octombrie. – P. 2; Săptămîna. – 1999. - 29 octombrie. – P. 14-15.
362. „*Starea limbii*“ *depinde de purtătorii ei* // Flux. – 1999. - 27 august.
363. *Transferul de sens ca procedeu discursiv* // Totul este sens – Sensul este totul?: Colocviul Int. de Șt. ale Limbajului, ed. a V-a. – Suceava, 1999. - P. 20.
364. *Un discipol la care țin* : [Despre C. Tănase] // Flux. – 1999. - 25 iunie.

2000

365. *Acad. N. Corlăteanu la a 85-a aniversare* // LR. – 2000. - Nr. 6–12. - P. 212–214.
366. *Evocare la 80 de ani de la naștere* : [Despre C. Reabțov] // LA. – 2000. - 27 iulie. – P. 8.
367. *Monolingvismul populației rusofone și bilingvismul populației băștinașe în R.M.* // LR. – 2000. - Nr. 6–12. – P. 43–47.
368. *Prefață* // Palii, A. Dicționar explicativ pentru toți. – Chișinău, 2000. - P. 3–5.
369. *Subtil explorator al comorilor limbii* : [Despre M. Eminescu] // LR. – 2000. - Nr. 1–2. - P. 74–76.
370. *Terminologia tehnico-științifică internațională în dicționarele naționale generale* // Terminologie și limbaje specializate. – Chișinău, 2000. - P. 4–7.
371. *Un discipol sui generis* : [Despre Iulius Popa] // LA. – 2000. - 27 aprilie. – P.3
372. *Un îndrumător generos al filologilor din Basarabia: D. E. Mihalci* // LA. – 2000. - 28 septembrie. – P. 3.

2001

373. *Cuvînt despre coleg* // Omagiu profesorului universitar Vitalie Marin la 70 ani. – Chișinău, 2001. - P. 38–39.

374. *Echivalarea semantică în vorbire a elementelor lexicale din limbă prin ocazionalisme* // RLȘL. – 1999. - Nr. 4–6; 2000. - Nr. 1–6. – 2001. - Nr. 1–6. - P. 34–36.
375. *Exprimarea sensului gramatical de aspect în limba română : (S. Pușcariu despre situația specifică din istroromână)* // Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Philologia,. – Cluj-Napoca, 2001. - XLIV, nr.1–2. – P. 67–72.
376. *Folosirea glotonimului limbă română în Republica Moldova. Aspecte identitare* // Basarabia. Dilemele identității. - Iași, 2001. - P. 261–266.
377. *Includerea termenilor științifici și tehnici în dicționarele generale* // Terminologia în România și în Republica Moldova. – Cluj-Napoca, 2001. - P. 69–71.
378. *La situazione linguistica della Republica Moldova* // Bollettino dell' Atlante Linguistico Italiano, III Serie, Dispensa 23, (1999). – Torino, 2001. – P. 111–118.
379. *Limba română în Republica Moldova: condiții de funcționare* // Probleme actuale de lingvistică română : Materialele ed. a VII-a a conf. „Limba română – azi”. – Chișinău, 2001. - P. 34–44.
380. *Monolingvismul statal ca problemă basarabeană* // Omagiu profesorului universitar Vitalie Marin la 70 de ani. – Chișinău, 2001. - P. 48–58.

381. *Ocazionalismele lexicale în vorbire și integrarea lor în limbă* // Oameni și idei : Probleme de filologie . – Cluj-Napoca, 2001. - P. 20–25.
382. *Sărbătorirea semicentenarului Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan” al Academiei Române* // RLȘL. – 2001. - Nr. 1–3. - P. 142–145.
383. *Zece ani de propagare a limbii române și a culturii românești* // LR. – 2001. - Nr. 4–8. - P. 24–28.
384. *Необходимость отражения в словаре системных отношений описываемых лексических единиц* // Актуальные проблемы современной филологии: Материалы междунар. науч. конф., посвящ. 80-летию профессора В. Н. Мигирова. – Бэлць, 2001. - P. 8–13.

2002

385. *Arcadie Evdoșenco la 80 de ani* // RLȘL. – 2002. - Nr. 1–2. - P.160–162.
386. *Confruntarea limbilor : Interacțiunea dintre limbile care funcționează în cadrul aceleiași stat* // Obiectiv (Vocea Sucevei). – 2002. - 18 februarie. - P. 12.
387. *Cu Eugeniu Coșeriu în proces de lucru și de simplă comunicare* // LR. – 2002. - Nr. 10. - P. 26–33.

388. *Despre cauzele pierderii identității lingvistice și etnice într-o regiune ruptă din întreg // Identitatea limbii și literaturii române în perspectiva globalizării.* – Iași, 2002. - P. 53–60.
389. *Există o singură limbă de cultură și ea are o singură denumire – limba română // Timpul.* –2002. - 13 septembrie. – P.15.
390. *Fără Eugen Coșeriu sîntem în panică interioară : [Interviu cu S. Berejan] / Consemnare Gh. Budeanu // Timpul.* – 2002. - 13 septembrie. – P.14.
391. *Graiul din R. M. și limba literară română // Dacoromania (Serie nouă), 1998–1999, III–IV.* - Cluj-Napoca, 2002. - P. 101–110.
392. *Les désignations romans du mille pattes / S. Berejan, V. Pavel // Atlas Linguistique Roman (ALiR).* – Roma, 2002. – Vol. II. Commentaires. - P. 310–338.
393. *Necesitatea delimitării planului gnoseologic de cel ontologic la studierea limbii // Un lingvist pentru secolul XXI.* – Chișinău, 2002. - P. 64–67.
394. *Oaspete întotdeauna dorit // Probleme actuale de lingvistică : (Omagiu prof. V. Rusu).* – Chișinău, 2002. - P. 118–119.
395. *Profesorul Grigore Cincilei în amintirea noastră : Masă rotundă / S. Berejan, A. Ciobanu, I. Dumbrăveanu; Moderator: A. Lența // Mereu prezent... Grigore Cincilei.* – Chișinău, 2002. - P. 10–29.
396. *Semicentenarul unui lingvist apreciat. [Despre Gh. Popa] // LA.* –2002. - 28 noiembrie. – P.7.

397. *Terminologia – cea mai dinamică componentă a lexicului limbilor naturale* // Probleme actuale de traducere și terminologie. – Chișinău, 2002. - P. 5–8.
398. *Unitățile nominative speciale numite **termini*** // Conexiuni și perspective în filologia contemporană (in memoriam): Conf. Șt. Int. consacrată aniversării a 60-a de la nașterea lui Victor Banaru, (Chișinău, 24-25 sept. 2001) : Teze și comunic.. – Chișinău, 2002. - P. 176–178.
399. *Ангел-хранитель* // К 100-летию Д. Е. Михальчи. – Москва, 2002. - P. 78–82.

2003

400. *Amintiri grele despre orașul unei copilării și adolescențe frământate* // LR. – 2003. - Nr. 4–5. - P. 89–90.
401. *De ce limba exemplară din uzul oficial al R. M. nu poate fi numită **moldovenescă**?* // LR. - 2003. - Nr. 6–10. – P. 49–53.
402. *I. Ețcu la 70 de ani* // RȘLS. – 2003. - Nr. 1–2. - P. 142–143.
403. *„Noul Testament” în găgăuză cu grafie latină și traducătorul lui la 80 de ani* : [Despre Boris Tukan] // LA. – 2003. - 10 iulie. – P.7.
404. *[Răspuns la ancheta:] „Modelul E. Coșeriu”* // Contrafort. – 2003. - Anul X, nr. 10–11. - P. 17.

405. *Referitor la interacțiunea dintre limbile ce funcționează în cadrul aceleiași stat // Limbaje și comunicare. – Suceava, 2003. – Vol. 6, partea I. - P. 73–80.*
406. *Regionalismul – factor ce subminează identitatea etnică și națională la populația românească din R. M. // Limba și literatura română în spațiul etnocultural docoromânesc și în diasporă. – Iași, 2003. - P. 17–21.*
407. *T. Cotelnic la 70 de ani // RȘLS. – 2003. - Nr. 5–6. - P. 127–129.*
408. *Unitatea limbii române – funcționarea ei în R. M. // LR. – 2003. - Nr. 6–10. - P. 109–112.*

2004

409. *Aspectul vorbit al limbii române în spațiul dintre Prut și Nistru // Spațiul lingvistic și literar român din perspectiva integrării europene. – Iași, 2004. – P.194-199; LR. – 2004. - Nr. 9–10. - P. 51–54.*
410. *Cauzele ostilității față de limba română în societatea moldovenească actuală // LR. – 2004. - Nr. 7–8. - P. 12–13.*
411. *Cuvînt despre un vechi și bun coleg : [A. Dîrul la 75 de ani] / S. Berejan, T. Cotelnic, I. Ețcu // Timpul. – 2004. - 2 aprilie. – P. 20.*
412. *Dialectologul chișinăuian V. Pavel în geografia lingvistică românească și romanică // LA. – 2004. - 8 iulie. –P.7.*

413. *Mioara Avram : [In memoriam]* / S. Berejan, I. Bărbuță, A. Bantoș,... // LR. – 2004. - Nr. 7–8. - P. 225–226.
414. *Oază a spiritualității românești* : [Despre ziarul „Literatura și Arta”] // LA. – 2004. - 30 septembrie. – P.6.
415. *Prof. A. Ciobanu în sociolingvistica românească modernă* // LR. – 2004. - Nr. 1–3. - P. 42–46.
416. *Termenii științifici și tehnici în lexicul unei limbi naturale* // An. șt. / Univ. Iași „Al. I. Cuza”. (Serie nouă). – Iași, 2004. - T.XLIX-L, Secțiunea 3. Lingvistică : Studia linguistica et philologica in honorem D. Irimia. - P.85–90.

2005

417. *Degradarea vorbirii orale într-un stat, în care funcționează paralel două limbi oficiale* // Timpul. – 2005. – 9 septembrie. – P.12; 16 septembrie. – P. 16-17.
418. *N. Corlăteanu – constant promotor al limbii literare române* // LR. – 2005. - Nr. 4. - P. 10–13.
419. *Patriarh al filologiei basarabene* : [Acad. N. Corlăteanu – la 90 de ani] // LA. – 2005. - 12 mai. – P. 7.

STUDII INEDITE ALE ACAD. S. BEREJAN DIN ULTIMII ANI

B. P. Hasdeu – precursor al ideilor sausuriene în spațiul lingvistic românesc

Bogdan Petriceicu Hasdeu a fost, după cum bine se știe, un reprezentant de vază al gândirii lingvistice de pe vremea sa, cooptat, anume în această calitate, ca membru de onoare al societăților științifice din mai multe țări europene și din Statele Unite ale Americii. În 1883 savantul român a fost prezentat și Academiei de Științe din Petersburg printr-un semnificativ discurs rostit de reabilul academician rus A. N. Veselovski care a reliefat meritele acestuia tot în domeniul lingvisticii și al filologiei în genere.

Slavist și indoeuropeist cu renume, etimologist și lexicograf larg cunoscut (care a lăsat drept moștenire conceptul magnificei sale opere *Etymologicum magnum Romaniae*), B. Hasdeu a fost, totodată, și specialist de mare autoritate în materie de lingvistică teoretică. Acest lucru s-a făcut simțit de timpuriu în strălucitele sale prelegeri universitare, precum și într-o serie de lucrări scrise. Cea mai reprezentativă dintre acestea este, fără îndoială, *Principii de lingvistică*, la a cărei reeditare am avut fericita ocazie să particip, în anul 1974, cu un studiu introductiv.

Lucrarea despre care vorbim a fost publicată pentru prima oară

în anul 1881, încă în timpul vieții autorului. De atunci pînă în 1974 ea nu mai văzuse integral lumina tiparului, în ediție aparte, deși unele dintre ideile magistrale ale acestui studiu, în parte teoria circulației cuvintelor, capătă popularitate printre cercetătorii limbii din perioada post-hașdeană.

Gîndurile și opiniile, riguros argumentate științificește de B. P. Hasdeu, constituie în ansamblu o concepție unică în felul ei, originală în cea mai mare parte și foarte semnificativă prin intuirea multor lucruri, unanim acceptate în știință abia mult mai tîrziu. Această concepție e fondată, se înțelege, pe o deosebit de vastă informare lingvistică. Despre faptul că eruditul nostru compatriot a cunoscut aproape toate studiile teoretice de lingvistică ale timpului – cel puțin pe cele europene – ne mărturisește atît ampla listă bibliografică comentată, pe care o înserează în calitate de paragraf aparte al *Principiilor...*, cît și referințele de tot felul la cele mai diverse surse, precum și în general impunătorul aparat științific cu care se operează pe tot parcursul lucrării sale.

Concepția lingvistică a lui B. P. Hasdeu trebuie privită, incontestabil, ca un product al vederilor sale filozofice, spontan materialiste, și, cu toate că în principiu nu poate fi preluată astăzi în întregime ca bază teoretică pentru știința contemporană a limbii, totuși se prezintă ca extrem de riguroasă și de consecventă. Și – ceea ce e deosebit de valoros – într-însa se conțin prezumții, formulate încă în

secolul XIX, care nu numai că au devenit actuale abia după scurgerea unei considerabile perioade de timp, dar rămân actuale și în zilele noastre.

Ilustrul gânditor a anticipat unele momente-cheie ale lingvisticii teoretice care nu și-au găsit formularea explicită decât în primul sfert al secolului XX în *Cursul de lingvistică generală* al binecunoscutului lingvist elvețian F. de Saussure și, mai apoi, în studiile altor teoreticieni ai limbii.

Să încercăm să scoatem în evidență în cele ce urmează judecățile de valoare perenă pe care le cuprinde opera hasdeană.

Principiile de lingvistică constau din două părți distincte: *Conspectul științelor filologice* și *Lingvistica în genere*.

Prima parte nu e altceva, de fapt, decât o introducere în materie, iar cea de a doua, cea esențială (de o întindere mult mai amplă), tratează problemele de bază ale teoriei limbii în felul cum vedea acest lucru autorul.

În partea introductivă, B. P. Hasdeu își propune să se ocupe numai de noțiunea și termenul „filologie” și să determine locul lingvisticii în cadrul acesteia.

Vom urmări deci cu preponderență ideile expuse de autor anume în cea de a doua parte a operei în discuție.

Una dintre aceste idei se referă la caracterul și natura lingvisticii ca știință. Combatând teoria lui A. Schleicher care preconiza că lingvistica, separată de restul filologiei, este o știință naturală sau biologică, Hasdeu susține hotărât că ea, cu toate că folosește metode proprii și științelor naturale, nu este o știință biologică, „după cum, zice el, ea nu este o știință matematică, deși recurge adesea la formule algebrice cu plus, cu ecuațiune, cu proporțiune etc., ba nu se sperie nici de semnul $\sqrt{\quad}$ ” (p.10).

Prin aceasta teoreticianul nostru se încadrează încă în sec. XIX în polemica ce se mai poartă și după un secol cu privire la natura lingvisticii (adică dacă aceasta e știință socială sau știință exactă) și la metodele de cercetare, de care face ea uz (o discuție largă cu această tematică a fost inițiată pe paginile revistei academice moscovite „Известия АН СССР” prin articolul romanistului rus R. A. Budagov, intitulat *О предмете языкознания* și publicat în nr. 5 din 1972, discuție purtată în mai multe numere ale revistei în curs de mai bine de un an de zile).

Savantul român a înțeles încă atunci (în anii 80 ai sec. XIX) un lucru fundamental, ce le-a scăpat unora, cât n-ar părea de straniu, pînă în zilele noastre și anume: că natura unei științe nu se modifică în funcție de metodele de cercetare utilizate în procesul studierii obiectului și că ea depinde de cu totul alți factori.

El afirma cu tărie încă atunci: „O b i e c t u l, negreșit un obiect bine determinat, iar n u m e t o d a (evidențierile ne aparțin – S. B) constituie natura unei științe”. Și argumentează în continuare, de parcă ar polemiza cu unii contemporani de ai noștri: „Statistica are toate apucăturile externe ale unei discipline matematice și este totuși în fapt o știință eminentă sociologică” (p. 9).

În felul acesta, B. P. Hasdeu demonstrează că lingvistica, indiferent de faptul că la studierea limbii recurge și la metodele de cercetare ale altor științe, inclusiv la cele ale matematicii, rămîne o știință e m i n a m e n t e socială și natura ei socială nu poate fi pusă la îndoială.

Evoluția ulterioară a lucrurilor a confirmat că interesul față de n o i l e metode și procedee de cercetare nu înseamnă nici într-un caz că se ignorează metodele și procedeele vechi, tradiționale.

Metodele tradiționale, numite u m a n i s t i c e, nu trebuie deci contrapuse metodelor noi, m a t e m a t i z a t e, căci obiectul de studiu nu are decît de cîștigat, dacă la analiza lui științifică multilaterală sînt puse la contribuție diverse modalități de interpretare, de investigare. El nu are de suportat nici un fel de denaturări, nu-și schimbă natura, adică specificul, dacă este studiat și cu ajutorul metodelor zise e x a c t e, deși asemenea temeri s-au făcut simțite un timp în rîndurile lingviștilor.

Concluzionînd, se poate spune cu toată convingerea că obiectul de studiu, rămînînd în plan ontologic același, capătă sub raport epistemologic posibilitatea de a fi descris și, într-un alt fel, ceea ce permite descoperirea, depistarea unor particularități și legități noi, inobservabile la descrierea lui tradițională.

Matematizarea, formalizarea și modelarea ce caracterizează perioada modernă de progres al științelor nu pot să dăuneze nici științei despre limbă, deoarece ele se aplică cu destul succes și în sfera științelor sociale, umanistice, pătrunderea lor în domeniile date fiind recunoscută ca utilă de tot mai mulți reprezentanți ai acestora, inclusiv de lingviști.

După ce determină locul științei lingvistice în cadrul filologiei și natura ei, autorul *Principiilor...* purcede la descrierea detaliată doar a acesteia (p.16-20). Partea a doua a lucrării sale începe, de aceea, printr-un paragraf bibliografic special de prezentare a cercetărilor „menite a servi... ca introducere în știința limbii”, pentru ca, în paragraful imediat următor, să se pună în discuție însăși denumirea științei care îl preocupă: or „primul pas la definițiunea unei științe este chiar numele ei, iar în cazul de față ... copilul a fost botezat cu o mulțime de nume diferite”: ***știința limbii, filologie modernă, filologie, lingvistică, glotică, glotologie, glosografie*** ș.a.

Primele denumiri sînt respinse de Hașdeu ca inacceptabile cu motivarea logică corespunzătoare (*știința limbii*, de exemplu, „are nefericirea, după părerea lui, de a nu rămîne o vorbă neschimbată în orice limbă... Ea trebuie mereu tradusă și nu totdeauna se traduce printr-un singur cuvînt sau măcar prin două: *Sprachwissenschaft, Science of Language, Science du langage, Scienza della lingua*; acest nume <...> îl putem admite din cînd în cînd, ca o perifrază, pentru varietatea stilului; dar el însuși nu este și nu e chip să fie un termen tehnic. Anume așa și este el întrebuințat ca variantă stilistică pînă astăzi, după cum a preconizat savantul nostru).

Dintre *lingvistică, glotică, glotologie, glosografie* drept cel mai comod și mai adecvat Hașdeu îl considera pe primul, motivînd foarte convingător și încheind în felul următor: „Mai pe scurt, pentru doctrina totală a limbii noi nu găsim nici un termen mai bun, decît *lingvistică*”. Și mai jos: „Vom observa în paranteze, că *lingvistica* este un termen tehnic, pe care nici o limbă nu trebuie să-l modifice” (p.19).

Argumentele hasdeene s-au dovedit a fi fondate, căci termenul acesta încetățenit definitiv și trainic în majoritatea limbilor (chiar dacă în unele el apare paralel și calchiat; comp., d. e., rus. **ЯЗЫКОВЕДЕНИЕ**, **ЯЗЫКОВЕДЕНИЕ** sau ucr. **МОВознавство**).

Dar cea mai importantă din toate ideile emise în *Principii...* este

legată de magistrala delimitare (sau dihotomie, cum i s-a spus mai târziu) operată în însuși obiectul de studiu al lingvisticii – limba (definită în modul de mai sus). E vorba de cele două ipostaze evidențiate de B. P. Hașdeu în limbă ca obiect de cercetare: *l i m b a i n a b s t r a c t o* și *l i m b a i n c o n c r e t o* (p. 20, 28).

Această delimitare nu are încă, evident, strictetea divizării saussuriene a limbajului omenesc în *l i m b ă* (langue) și *v o r b i r e* (parole), făcute mult mai târziu de lingvistul elvețian, dar ea anticipează inspirata dihotomie ce „a revoluționarizat” lingvistica sec. XX (pusă de cel ce a lansat-o la baza concepției sale teoretice despre limbă), la fel cum a fost anticipată ea și de alte somități ale lingvisticii (W. Humboldt, I. A. Bodouin de Courtenay, G. von der Gabelenz, F. Fink ș. a.).

Nefiind tradusă în alte limbi de largă circulație științifică, lucrarea hasdeană n-a jucat în evoluția vederilor lingvistice ale timpului acel rol pe care l-au jucat lucrările cercetătorilor nominalizați mai sus, dar ca fapt în sine acest lucru (adică delimitarea amintită) este deosebit de interesant și demn de a fi menționat în mod special.

L i m b a i n a b s t r a c t o este definită de B. P. Hasdeu ca manifestare „vocală nativă a sufletului” (prin „suflet” se înțelege „totalitatea facultăților intelectuale și morale ale unei ființe”). Autorul insistă, în felul acesta, asupra faptului că limba exprimă nu numai

cugetarea, ci și simțirea. Merită atenție opoziția care se face între noțiunile de „limbă nativă” și „limbă convențională”, ce corespunde întru totul perechii de noțiuni *l i m b ă n a t u r a l ă / l i m b ă a r t i f i c i a l ă* din lingvistica contemporană. Cît privește *l i m b a i n c o n c r e t o*, ea este definită ca dialect, prin „dialect” înțelegîndu-se, „sub raportul riguros al științei, toate graiurile concrete de pe fața pămîntului, literare și neliterare” (p. 29).

Lingvistul român ține să sublinieze, cum a făcut-o în mod independent și ilustrul lingvist elvețian cu aproape 30 de ani mai tîrziu, că „numai graiul abstract, numai facultatea nativă a omului în genere de a-și manifesta sufletul prin voce, constituie limba (in abstracto – S. B.)”. Tot ce e rostit concret e dialect, adică *limbă concretă* (F. de Saussure îi va spune parole, adică vorbire).

B. P. Hasdeu mai face însă în cadrul acestei noțiuni și alte două delimitări, prima dintre care lipsește la Saussure, iar a doua figurează la el sub forma opoziției *sincronie/diacronie*. Subliniind că „orice limbă concretă este un dialect, noi distingem în cuvîntul «dialect» două nuanțe, zice lingvistul nostru, (nuanțe ce pot fi de prisos în uzul comun, dar sînt de o însemnătate majoră în studiul lingvistic anume: «dialect etnologic și dialect antropologic»”. Dialectele de aceeași origine sînt etnologice unul față de celelalte, iar cele de diferite origini sînt antropologice în sensul că au trăsături comune în virtutea asemănărilor

generale ale vorbirii umane.

Când dialectele (adică vorbirea umană) există concomitent în timp, Hasdeu propune că ele să fie considerate «dialecte periteticе» (privite adică în plan *s i n c r o n i c*, în terminologia actuală), iar când e vorba de existența lor în perioade diferite, el propune să fie considerate „dialecte aneteticе» (privite adică în plan *d i a c r o n i c*, în terminologia actuală).

Între dialectele astfel înțelese B. P. Hasdeu consideră că este o continuitate neîntreruptă (termen împrumutat de la H. Schuhardt). Într-un grup dialectal, un dialect trece în altul pe nesimțite (în spațiu), după cum și trecerea de la o fază evolutivă la alta are loc tot pe nesimțite (în timp). „Perioadele succesive din istoria unei limbi, zice el, formează un lung șir de dialecte unul față cu altul”. Mai departe se precizează, că „singura deosebire între asemenea dialecte aneteticе (diacronice – S. B.) și între dialectele cele periteticе (sincronice – S. B.) este că pe unele le despărțește timpul pe celelalte spațiul” (p. 34). Și precizează tot atunci că există deci «dialecte de tranziție» (în spațiu) și «faze de tranziție» (în timp).

B. P. Hasdeu face și alte delimitări în cadrul obiectului de studiu al lingvisticii – limba, dar nu le reduce încă la dihotomii (ca Saussure), ci se limitează la simple noțiuni opozitive, dar anume pe baza acestora au putut apărea ulterior opozițiile dihotomice.

La el găsim caracteristici ample privind noțiunile de *limbă amestecată* (avându-se în vedere fuziunea unor grupuri dialectale dispărute), *limbă națională* (ce apare în sfera unui singur grup de graiuri, grup dialectal) și *limbă onomastică* (intercalează în limba comună ca parte eterogenă a acesteia, o „limbă în limbă”, de fapt, independentă de graiul indigen). Aceștia sînt, în opinia lui Hasdeu, factorii principali ce „zdruncină și destramă” (spune el) continuitatea cea neîntreruptă a dialectelor, adică a vorbirii concrete.

Amestecul limbilor, după B. P. Hasdeu, poate fi «primar» (în urma căruia apar limbi noi) și «secundar» (în urma căruia apar doar împrumuturi posterioare într-un grai deja format ca atare).

Gînduri originale, acceptate și astăzi, întîlnim la predecesorul nostru și în legătură cu limba națională, a cărei definire concordă la el cu cele mai noi definiții ale acestei noțiuni în lingvistica actuală. Aici apare necesitatea explicitării și a noțiunii de **limbă literară** (factorul cel mai activ al limbii naționale, fără de care, cum menționează Hasdeu, nici nu există limbă națională).

Lingvistul nostru mai evidențiază încă o limbă, anume **cea poetică**, care se opune vorbirii obișnuite și, în parte, **limbii prozaice**. Vorbind de opoziția dintre ele, B. P. Hasdeu presupune că prima „prin modul său de a se exprima ... reproduce copilăria limbii umane în

genere”.

Dacă B. P. Hasdeu face atâtea delimitări în interiorul obiectului de studiu al științei de care se ocupă, F. de Saussure, mai târziu deja, face delimitări similare în interiorul lingvisticii (fiecare din ei prin compartimentele delimitate studiind diferitele aspecte nominalizate).

La savantul de la Geneva găsim o serie întreagă de „lingvistici” opozitive: **lingvistica limbii și lingvistica vorbirii, lingvistica statică și lingvistica evolutivă, lingvistica sincronică și lingvistica diacronică, lingvistica geografică** (adică spațială) și **lingvistica retrospectivă** (adică temporală sau istorică). Și, ceea ce e semnificativ, aceste tipuri de lingvistici nu trebuie căutate mult în textul lucrării saussuriene: ele stau toate la suprafață în chiar tabla de materie a operei.

Judecând după faptul că și lingvistul român a vorbit de „lingvistica în special”, a distins „lingvistica pură” și „lingvistica aplicată”, „lingvistica generală” și „lingvistica specială”, ne putem da seama că ilustrul nostru compatriot ar fi putut să ajungă, dacă își continua cercetările, și la multe alte concluzii și deducții, la care a ajuns lingvistul elvețian.

Din păcate însă, acest studiu hasdean a rămas neterminat. Mai mult decât atât: astăzi sîntem în posesia doar a compartimentelor inițiale ale acestei magistrale, prin amploarea viziunii sale, lucrări de

lingvistică teoretică.

Dacă ar fi fost dusă la capăt, opera dată s-ar fi materializat, probabil, într-un tratat, a cărui valoare s-ar fi apropiat și mai mult de valoarea *Cursului de lingvistică generală* al lui F. de Saussure. În parte, se poate presupune, cu mari șanse de veridicitate, că Hasdeu și-ar fi expus părerea și în problema caracterului de sistem al limbii. Să formulăm această presupunere ne permite afirmația pe care o face el, cât se poate de explicit, la pag. 52 a operei despre care vorbim. Iată-o: „Orice limbă este un tot armonios, în care toate se află în cea mai strânsă corelație. Asupra acestui punct de o însemnătate supremă noi vom avea a reveni mai pe larg” (evidențierile ne aparțin – S. B.). Este absolut clar că e vorba de o viziune sistemică asupra limbii în care un inventar de unități se află într-o rețea de relații (numită azi structură).

Dar chiar și în ceea ce avem la dispoziție descoperim cu surprindere idei excepționale de avansate pentru teoria lingvistică din acea perioadă, printre care și câteva dihotomii foarte apropiate de cele saussuriene: limbă în abstracto / limbă în concreto, dialect etnologic / dialect antropologic, plan peritetic / plan anatetic ș.a.

Asta e deosebit de mult, dacă ținem cont că teoreticianul nostru a urmărit să dea, în ultimă instanță, o definiție atotcuprinzătoare a

științei limbii. Și el o dă în § 24. Ea sună în felul următor: „Lingvistica este știința manifestării vocale native a sufletului omenesc, urmărite prin periteză și prin anateză în neîntreruptă continuitate, în circulațiunea și în derivațiunea dialectelor, pe care tinde a le reconstrui în unitățile etnologice și într-o unitate antropologică”.

Savantul nostru conchide că orientarea fragmentară, dată științei despre limbă de fondatorii ei (în primul rând, neogramatiștii și comparatiști), e necesar să fie înlocuită printr-o nouă orientare, numită de el **integrală** (anume acesta e termenul utilizat de B. P. Hasdeu!). În felul acesta, ajungem cu anticipările hasdeene nu numai la Saussure, ci și la Coșeriu care, prin adepții săi, lingviști de acum din sec. XXI (M. Borcilă, N. Saramandu, E. Bojoga, C. și D. Vilcu etc.), promovează anume așa-zisa **lingvistică integrală** (vezi, de exemplu, cartea *Lingvistica integrală. Interviu cu Eugeniu Coșeriu realizat de Nicolae Saramandu*. București: Ed. Fundației Culturale Române, 1996).

În felul acesta, contribuția la istoria dezvoltării lingvisticii contemporane în realizările ei de reală valoare, începută de lingvistul român Bogdan Petriceicu Hasdeu, continuă în timp, căci și astăzi constatăm că propunerea, făcută de el încă în ultimul sfert al sec. XIX, de a denumi noua orientare a cercetărilor lingvistice integrală, revine în știința limbii, chiar sub aceeași denumire, prin aportul altui lingvist

român celebru, tot concetățeanul nostru, profesorul și academicianul
Eugeniu Coșeriu.

*(Comunicare ținută în luna aprilie 2002
la Conferința Științifică Internațională
„B.P. Hasdeu – Uomo Universale” de la
Universitatea din Cahul)*

Sistemicitate, funcționalism și istorism – principii de bază ale lingvisticii integrale coșeriene

Dezvoltarea lingvisticii ca știință a fost din start contradictorie. Luându-și începuturile din sec. XIX prin studierea comparativ-istorică a limbilor vii ce se baza pe rezultatele multor observații asupra unor fapte concrete de limbă și pe generalizările logice ale gramaticilor universale, lingvistica a acumulat un corpus enorm de date privind materia (substanța) limbii în evoluția ei scrupulos examinată și detaliat anatomizată în spiritul neogramaticienilor.

Astfel înarmată, ea a pășit în sec. XX cu intenția fermă de a supune cercetării, în afară de latura observabilă a sistemului limbii, adică în afară de **substanța** studiată în amănunte anterior, și latura inobservabilă a acestuia, adică **r e ț e a u a d e r e l a ț i i** dintre unitățile materiale ale limbii, asupra căreia a atras atenția în mod special F. de Saussure și care ulterior a fost denumită **structură**. În procesul investigării acestei laturi a obiectului lingvisticii, cercetătorii-partizani ai analizelor structurale (ce au început a fi denumiți **s t r u c - t u r a l i ș t i**) au admis bine cunoscutele exagerări ce și-au găsit materializarea în glosematică ca teorie ce recunoștea numai structura, adică forma (atât a expresiei, cât și a conținutului) și scotea totalmente de pe tapet substanța, adică materia limbii.

În prezent, locul structuralismului în lingvistică, care prin natura sa era tot atât de unilateral ca și neogramatismul (și ca toate celelalte curente lingvistice ce au studiat separat diferitele laturi ale limbii, absolutizându-le), îl ocupă așa-numita direcție *i n t e g r a l ă* de cercetare a limbii în totalitatea sa, care tinde, în primul rând, să facă obiect de cercetare ambele laturi ale sistemului limbii (adică atât substanța, cât și structura ei în măsura egală) și, în al doilea rând, să îmbine studierea structural-sistemică a limbii, inclusiv mecanismele ei de funcționare sincronică, cu studierea ei istorică. Cu această orientare, știința despre limbă va putea să se apropie maximal de realizarea sarcinii sale, atingându-și scopul primordial – cunoașterea fenomenului «limbă» sub aspect evolutiv, constitutiv și funcțional.

Limba, ca și tot ce există, fiind un sistem (deoarece caracterul de sistem este, incontestabil, una din trăsăturile universale ale realității: în realitatea ambiantă, practic, nu există fenomen ce n-ar dispune de parametrii sistemicității) reclamă, se înțelege, și procedee corespunzătoare de cercetare-studiere sincronică (structural-sistemică) și studiere diacronică (istorică, în dezvoltare). Dar, întrucât sistemicitatea este proprie dialecticii (în mod immanent, cum spun filozofii), orice obiect numai de aceea se poate schimba (modifica, evolua), pentru că în timp și în spațiu el este o reunire sistemic stabilă

de elemente corelative și în orice condiții de dezvoltare, de mișcare de evoluție nu-și pierde această proprietate.

Prin urmare, dacă se urmărește studierea nu a mișcării istorice pure, izolate, ci a sistemului în mișcare (cu substanța și structura ce-i sînt proprii), este necesară mai întîi identificarea fenomenului glotic, dezvăluind sistemicitatea, adică cunoașterea sistemului și a modului cum funcționează acesta, și abia, apoi, modul cum se dezvoltă el istoricește. Cu alte cuvinte, tratarea sistemică și funcțională trebuie să preceadă tratarea istorică, evolutivă. Altă cale de cercetare a oricărui obiect nu există, deoarece dezvoltarea istorică, evoluția nu este altceva, decît modificarea în timp a sistemicității. Tratare istorică înseamnă deci fixare a stărilor sistemice ale obiectului la diferite etape din trecut, a modului substituirii lor consecutive în proces de funcționare.

Așadar, după logica lucrurilor, e necesar să se știe mai întîi ce reprezintă obiectul dat (substanța și structura lui), cum funcționează el și, numai după asta, să se urmărească schimbările ce au survenit în decursul timpului în constituția lui.

Tentativele permanente ale științei de a cuprinde în calitate de obiecte de studiu mereu noi zone ale realității, noi dimensiuni ale acesteia au generat contrapunerea falsă dintre reprezentările științifice structural-sistemice (stative, sincronice) și cele istorico-genetice (dinamice, diacronice). Tocmai de aceea, în procesul dobîndirii de noi

cunoștințe cercetătorii au început a pune în opoziție principiile istorismului tradițional și ale sistemicității inovatoare, a opune deci evoluția și organizarea, diacronia și sincronia, fără să țină cont de faptul că ele sînt indisolubil legate și că din momentul în care una din aceste două concepții începe să pretindă la prioritate și chiar la exclusivism ea devine unilaterală și abstractă. În fapt, confruntarea dintre aceste concepții închide calea spre perceperea globală a obiectelor din realitate, care întotdeauna sînt concomitent și organizate într-un anumit mod (adică sistemice) și aflate în permanentă schimbare (adică istorice).

În lingvistica teoretică modernă continuă să se poarte discuții (mai mult sau mai puțin fățișe) între reprezentanții celor două orientări în cercetarea limbii ca fenomen: unii sînt părtași ai studierii preponderent istorice a acesteia, iar alții sînt părtași ai studierii preponderent structural-sistemică și funcțională. Și cu toate că nici unii, nici alții nu neagă categoric tratarea contrară, în discuțiile purtate apar mereu exagerări polemice.

Adepții tratamentului structural-sistemic și funcțional îi numesc pe oponentii lor de idei „tradiționaliști”, considerînd că ei stau pe pozițiile concepției perimate despre limbă (termenului „tradiționalist” atribuindu-se un sens peiorativ) și li se reproșează faptul că

promovează viziunea „atomistă” asupra limbii, că nu recunosc necesitatea studierii sistemice și funcționale a limbii în plan sincron.

Adepții tratamentului istoric al limbii, la rândul lor, îi numesc pe primii „structuraliști” (atribuind acestui termen un sens nu mai puțin peiorativ) și le reproșează că își consideră concepțiile ca fiind singurele juste, că ignorează diacronia, principiile istorismului adică, văzînd în limbă numai sistemul „strict și noncontradictoriu”. Și deoarece poziția orientării structuraliste se reduce, în opinia oponentilor ei, la primatul relațiilor dintre elementele limbii și al funcțiilor acestora în vorbire, se trage concluzia că structuralismul nu este altceva, de fapt, decît idealism.

E necesar însă să se spună de la bun început că, din punct de vedere filozofic, nici una dintre aceste orientări în manifestările ei extreme nu este acceptabilă, întrucît, dacă nu se poate absolutiza principiul sistematicității, afirmația se referă în măsură egală și la principiul istorismului, căci istorismul în sine nu înseamnă încă materialism și absolutizarea lui nu e mai puțin periculoasă pentru cercetarea oricărui obiect din realitate.

A venit timpul să se conștientizeze că principiul istorismului și principiul structural-sistemic cu cel funcțional numai aplicate împreună pot asigura eficiența procesului de cunoaștere și pot contribui la

constituirea **lingvisticii integrale**, preconizate de corifeul științei despre limbă Eugeniu Coșeriu.

Un lucru este clar: toate orientările metodologice sînt utile, dar fiecare dintre ele urmează a fi aplicată atunci și acolo, cînd și unde ea este mai adecvată scopului cercetării. Cînd pe lingvist îl preocupă caracterul întregului investigat, și nu al părților acestui întreg, în centrul atenției lui se vor afla, firește, doar legăturile generale, existente obiectiv, dintre părțile întregului și legitățile acestor legături, dar nu modalitățile prin care s-au stabilit în decursul timpului aceste legături.

Important este deci să se stabilească ce legități caută știința în limbă – unice și veșnice pentru toate limbile din toate timpurile sau concret-individuale pentru orice limbă sau pentru fiecare fază de dezvoltare a ei. Greșeala lui L. Hjelmslev și a altor reprezentanți ai structuralismului extrem constă anume în aceea că ei s-au lăsat captivați peste măsură de căutările legităților atemporale, unice și veșnice, ignorînd faptul incontestabil că limba, ca mijloc de comunicare, este un **s i s t e m d i n a m i c** ce funcționează și evoluează în condiții concret-istorice.

De fapt, sistemul limbii se cuvine ar fi examinat nu numai în statică, nu numai în stare de repaos (dar anume prin aceasta se și caracterizează metoda structural-sistemică în manifestările sale extreme), ci și în dinamică, în evoluție, care duce, în ultimă instanță, la

substituirea unui sistem prin altul. În felul acesta, istoria unei limbi ar apărea ca o serie de secțiuni transversale cronologice, fiecare cu sistemul său, static la o anumită fază temporală, al căror „mecanism” de substituire urmează a fi explicat.

Deci lingvistica are de studiat nu obiecte, fapte de limbă luate izolat, ci formațiuni sistemice luate în întregime (în bloc), ce s-au substituit și se substituie mereu în procesul evoluției limbii. Acest lucru complică simțitor cercetarea dezvoltării istorice a fiecărei limbi concrete, dar numai în așa mod pot fi descoperite, examinate și descrise științific legitățile obiective, proprii procesului de evoluție. Așadar, pentru a reconstitui teoretic natura unui obiect în dezvoltare este nevoie să se aplice consecutiv (și alternativ) ambele principii euristice, cum cere dialectica obiectului studiat, deoarece întotdeauna se află în dezvoltare nu o entitate amorfă (lipsită de formă constantă), ci o formație cu structură internă, organizată într-un anumit fel. Structurarea și organizarea internă a formației studiate (ce constituie obiectul de studiu al lingvisticii în cazul nostru) pot fi relevate doar prin metodele sistemice de cercetare, căci singure metodele istorice de cercetare, bazate pe formula logică a schimbării consecutive în timp, nu sînt în stare să expliciteze esența unei formațiuni sistemice în dezvoltare, în care toate conexiunile există simultan, decurg una din alta și asigură funcționarea sistemului.

Tocmai de aceea, procedeele de examinare a obiectelor supuse cercetării (cel istoric, funcțional și structural) nu pot fi contrapuse, căci nici unul din ele nu este lipsit de valoare euristică, ele înregindu-se, completându-se reciproc unul pe altul, fiind, de fapt, complementare. Obiectivitatea cercetătorului în complicatul proces de investigare teoretică a obiectului studiat constă anume în aplicarea metodelor de cercetare adecvate naturii acestuia și scopului urmărit, căci relațiile studiate și obiectivele urmărite cer și mijloace corespunzătoare de studiu. Conlucrarea celor două metode principale de cercetare (istorică și structurală sau diacronică și sincronică, dinamică și statică) la studierea oricărui obiect sistemic (iar limba este anume un asemenea obiect) este o condiție *sine qua non*. Concepția ce absolutizează unilateral aspectele istorice, evolutive, diacronice sau pe cele sistemice, statice, sincronice mai devreme sau mai târziu își demonstrează unilateralitatea metodologică și caracterul principal incomplet.

Cînd se studiază dezvoltarea obiectelor din realitate e necesar să se aibă mereu în vedere că, în procesul evoluției acestora, schimbările se produc nu disparat, ci în cadrul unor *i n t e g r i t ă ț i* complexe organizate, ale căror componente se află în interconexiuni interne reciproce, adică în *f o r m a ț i u n i s i s t e m i c e* și că ele (aceste schimbări) sînt orientate spre tranziția sistemului de la o stare mai puțin ordonată la una progresivă, mai ordonată (sau mai bine ordonată)

și invers, la stare și mai puțin ordonată (dacă e vorba de o mișcare regresivă).

Perceperea dezvoltării ca evoluție a sistemelor oferă posibilitatea de relevare a unor noi fațete ale evoluției, îmbogățind, astfel, însăși tratarea istorică a realității.

Utilizarea concomitentă a celor două modalități principale de studiere a realității obiective, îmbinată cu cea de a treia modalitate existentă – cea funcțională, este garanția viitoarelor succese ale științei, în genere, și ale celei lingvistice, în special.

Și încă o precizare: după cum nu pot fi absolutizate principiile și metodele de cercetare lingvistică, tot astfel nu poate fi absolutizată (de acum în cadrul metodei sistemice) nici una din cele două laturi ale sistemului (substanța, adică elementele lui, și structura, adică relațiile dintre acestea), ambele fiind părți ale realității și avînd existență obiectivă. Nici una dintre ele nu este produs al conștiinței cercetătorului, ceva mental, spiritual, adică ideal, nereal.

În dependență de sarcinile și scopurile cercetării, pe prim plan poate să fie pusă ba o parte (substanța), ba altă parte (structura, funcționarea) a obiectului studiat. Diferența dintre aceste părți constă doar în aceea că prima (elementele) este observabilă direct, iar cea de a doua (relațiile, funcțiile) nu este observabilă. Dar, dacă electronul sau

virusul nu sînt observabili, nu înseamnă că sînt inexistenți în realitate, că sînt un produs al conștiinței cercetătorului.

Preferința exclusivă pentru principiul sistematicității în cercetările lingvistice, cu renunțarea la principiul istorismului, duce inevitabil la metafizică și neopozitivism, după cum recunoașterea exclusivă doar a principiului istorismului, ignorînd principiul structural-sistemic, duce la simplu evoluționism.

În lingvistică deci, pentru a obține un tablou adecvat și veridic al obiectului studiat, adică al limbii ca fenomen, e necesar să se îmbine toate cele trei procedee euristice existente de cercetare – cel istoric, cel structural-sistemic și cel funcțional, ce se completează reciproc și să se reunească rezultatele obținute, ținînd cont, desigur, de diferențele dintre principiile istorismului, sistematicității și funcționalismului în spiritul integralismului coșerian, așa cum e normal în timpul nostru, la epoca actuală și în spațiul nostru, proprii și aceluia *h o m o _ l i n g - v i s t i c u s*, care a fost conaționalul nostru nepereche, regretatul profesor al nostru, al tuturor, Eugeniu Coșeriu, multiacademician și multidoctor honoris causa al unei serii întregi de academii și universități din lume.

*(Comunicare ținută în luna martie 2004
la Colocviul Internațional „A. Russo-185”
de la Universitatea din Bălți)*

C. PARTICIPĂRI LA MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE *(după programele publicate)*

1. Prima conferință orășenească a societăților științifice studentești din instituțiile de învățământ superior din or. Chișinău (Universitatea de Stat , 6-8 iunie 1952, **Chișinău***).
2. Sesiunea științifică, închinată studierii problemelor limbii moldovenești literare contemporane (Institutul de Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești a A.Ș a U.R.S.S., 17–18 octombrie 1955, **Chișinău**).
3. Sesiunea științifică jubiliară, consacrată aniversării a 40-a a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie (Institutul de Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești a A.Ș a U.R.S.S, 25–26 octombrie 1957, **Chișinău**).
4. Sesiunea științifică a catedrei de filologie romanică a Universității din Cernăuți și a Institutului de Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești a A.Ș. a U.R.S.S., consacrată chestiunilor de limbă literară moldovenească (18–20 decembrie 1958, **Cernăuți**).

* **Notă:** Pentru a fi mai vizibilă **geografia centrelor științifice**, unde s-au desfășurat manifestările la care a luat parte acad. S. Berejan, acestea sînt evidențiate cu caractere aldine.

5. Sesiunea științifică, consacrată totalizării anului literar 1957 (Institutul de Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești a A.Ș a U.R.S.S, 28 aprilie 1958, **Chișinău**).
6. Sesiunea științifică a Institutului de Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești a A.Ș. din U.R.S.S. și a Institutului Pedagogic de Stat din Bălți, consacrată problemei „Limba literară și limba scriitorului” (18–20 mai 1959, **Bălți**).
7. Discuția de creație, consacrată totalizării anului literar 1958 (Institutul de Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești a A.Ș a U.R.S.S, 26 mai 1959, **Chișinău**).
8. Sesiunea științifică comemorativă, închinată genialului poet Mihail Eminescu (Institutul de Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești a A.Ș a U.R.S.S, 15 martie 1960, **Chișinău**).
9. Sesiunea jubiliară, consacrată celei de a 90-a aniversări din ziua nașterii lui V. I. Lenin (Universitatea de Stat, 20–21 aprilie 1960, **Chișinău**).
10. Conferința științifică, consacrată problemelor cultivării limbii (Institutul de Limbă și Literatură al Filialei Moldovenești a A.Ș a U.R.S.S, 15 mai 1962, **Chișinău**).
11. Conferința științifică, consacrată problemelor cultivării limbii (Institutul Pedagogic din Bălți, 2 octombrie 1962, **Bălți**).
12. Sesiunea științifică, consacrată împlinirii a 75 de ani din ziua morții lui Mihail Eminescu (Institutul de Limbă și Literatură al

Filialei Moldovenești a A.Ș. a U.R.S.S., 17 iunie 1964, **Chișinău**).

13. Consfătuirea de coordonare pentru studierea comparativă și tipologică a limbilor romanice (A.Ș. din U.R.S.S., Institutul de Lingvistică, 23–27 iunie 1964, **Leningrad**).
14. Conferința științifică interinstituțională pentru relațiile estslavo-romanice (Universitatea de Stat, 11–16 octombrie 1966, **Cernăuți**).

1966, Cernăuți (de la stînga spre dreapta): T. Iliășenco, I. Mocreac,
S Berejan, I. Osadcenco

15. Conferința științifico-practică, consacrată problemelor de predare a limbii și literaturii moldovenești (Universitatea de Stat, 8–9 ianuarie 1967, **Chișinău**).

16. Conferința științifică republicană „Problemele dezvoltării limbilor și literaturilor popoarelor sovietice” (Secția de literatură și limbă a A.Ș. din U.R.S.S., 22–24 mai 1967, **Chișinău**).
17. Conferința a III-a unională de lingvistică romanică „Probleme de diacronie la studierea limbilor romanice” (Institutul Pedagogic de Stat de Limbi Străine, 21–24 iunie 1967, **Mensk**).
18. Xth International Congress of Linguists (28 September–2 October, 1967, **Bucharest**).
19. Al XII-lea Congres Internațional de Lingvistică și Filologie Romanică (Academia Română, 15–20 aprilie 1968, **București**).
20. Conferința științifică „Național și internațional în literatură și limbă” (Institutul de Limbă și Literatură al A.Ș. din R.S.S.M., Secția de literatură și limbă a A.Ș. din U.R.S.S., 29 septembrie–1 octombrie 1969, **Chișinău**).
21. Seminarul pentru lectorii de limbă și literatură moldovenească ai instituțiilor superioare de învățământ (Ministerul Învățământului Public din R.S.S.M., 2–7 februarie 1970, **Chișinău**).
22. Simpozionul interuniversitar „Frazeologismul și cuvântul” (Universitatea de Stat, 22–26 ianuarie 1971, **Samarkand**).

23. Sesiunea științifică „Limbă și vorbire” (Institutul de Lingvistică al A.Ș. a U.R.S.S., Institutul de Lingvistică a A.Ș. a R.S.S. Gruzine, 22–26 noiembrie 1971, **Tbilisi**).

24. Conferința Științifico-teoretică Interuniversitară „Probleme actuale de critică marxist-leninistă a filozofiei revizionismului, naționalismului și a doctrinelor religioase” (Institutul Pedagogic „T. Șevcenko” din Tiraspol, A.Ș. a R.S.S.M., 4–5 octombrie 1972, **Tiraspol**).

25. Sesiunea științifică „Știința marxist-leninistă și lupta contra anticomunismului contemporan, contra falsificărilor reacționare a experienței de construcție națională și de stat din Uniunea R.S.S.” (A.Ș. a U.R.S.S., A.Ș. a R.S.S.M., 23–25 mai 1972, **Chișinău**).

26. Conferința științifică „Tipologia convergențelor și divergențelor într-un grup de limbi apropiat înrudite” (Institutul de Lingvistică al A.Ș. a U.R.S.S., Institutul de Lingvistică și Literatură al A.Ș. a R.S.S.M., 30–31 octombrie 1972, **Chișinău**).

27. Simpozionul „Limba și stilul scriitorului în cadrul analizei literar-critice a operei artistice” (A.Ș. a U.R.S.S., A.Ș. a R.S.S.M., 24–25 septembrie 1973, **Chișinău**).

28. XIV Congresso Internazionale di Linguistica e Filologia Romanza (Istituto di Linguistica Italiana, 15–20 aprilie 1974, **Napoli**).

29. Conferința a IV-a de lexicologie „Cuvântul în limbă, vorbire și text” (Universitatea de Stat din Novosibirsk, 7–8 mai 1974, **Novosibirsk**).

30. Conferința științifică unională „Chestiuni teoretice ale lingvisticii” (A.Ș. a U.R.S.S., 11–16 noiembrie 1974, **Moscova**).
31. Conferința științifică jubiliară, consacrată centenarului nașterii acad. V. F. Șișmariov (Institutul de Limbă și Literatură al A.Ș.M., Universitatea de Stat din Moldova, 25 martie 1975, **Chișinău**).
32. Sesiunea științifică „Probleme actuale ale romanisticii sovietice”, consacrată împlinirii a 100 de ani de la nașterea acad. V. F. Șișmariov (Institutul de Lingvistică al A.Ș. a U.R.S.S., 28–31 octombrie 1975, **Leningrad**).
33. Conferința științifică unională „Studierea structurii gramaticale a limbii și predarea gramaticii în instituțiile superioare de învățământ și în școală” (Ministerul învățământului din U.R.S.S., Ministerul Învățământului din R.S.S.M., A.Ș. Pedagogice din U.R.S.S., 20–22 mai 1976, **Bălți**).
34. Seminarul republican al traducătorilor, redactorilor și locuitorilor de redactori de la gazetele raionale (4–5 noiembrie 1976, **Chișinău**).
35. Simpozionul „Problema sensului în lingvistica contemporană” (Consiliul științific unional „Teoria lingvisticii sovietice”, A.Ș. a R.S.S. Gruzine, 16–18 mai 1977, **Tbilisi**).
36. XII Internationaler Linguisten-Kongress (29 august–2 septembrie 1977, **Wien**).

37. Conferința a IV-a unională de lingvistică romanică „Probleme actuale ale romanisticii : (Aspectul semantic al studierii limbilor romanice)” (A.Ș. a U.R.S.S., Ministerul de Învățămînt al R.S.F.S.R, 11–13 ianuarie 1979, **Kalinin**).
38. Adunarea Generală Anuală a Secției de Științe Sociale a A.Ș. a R.S.S.M. (27 martie 1979, **Chișinău**).
39. Simpozionul științific „Problemele teoretice ale semanticii și ale reflectării ei în dicționarele monolingve” (A.Ș. a U.R.S.S., A.Ș. a R.S.S.M., 24–26 mai 1979, **Chișinău**).
40. Conferința a III-a științifică „Lecturi în memoria lui V. F. Șîșmariov” (Institutul de Lingvistică și Literatură, 29 martie 1979, **Chișinău**).
41. Conferința științifică republicană „Progresul tehnico-științific și problemele terminologiei” (A.Ș. a R.S.S.Ucrainene., Ministerul Învățămîntului Superior, Mediu Special al R.S.S.Ucrainene, 14–16 mai 1980, **Lvov**).
42. Conferința a II-a unională de lingvistică teoretică „Dialectica evoluției limbii” (A.Ș. a U.R.S.S., 21–23 ianuarie 1980, **Moscova**).
43. XV Congrès International de Lingüística i Filologia Romàniques (7–12 aprilie 1980, **Palma de Mallorca**).

44. Conferința științifică unională „Totalurile editării *Dicționarului limbii ucrainene* (în 11 volume) și perspectivele lexicografiei ucrainenești” (A.Ș. a R.S.S.Ucrainene, 30–31 octombrie 1980, **Kiev**).
45. Seminarul „Problemele elaborării și reglementării terminologiei la academiile de științe din republicile unionale” (Comitetul de terminologie tehnico-științifică a A.Ș. a U.R.S.S., 23–25 martie 1981, **Moscova**).
46. Conferința unională „Cuvîntul în gramatică și în dicționar” (A.Ș. a U.R.S.S., 25–27 mai 1981, **Moscova–Zvenigorod**).
47. Conferința științifică republicană „Optimizarea gramaticii și a predării ei în lumina teoriei leniniste a cunoașterii” (Ministerul Învățămîntului Superior și Mediu Special al R.S.S.M., 13–14 octombrie 1981, **Bălți**).
48. Conferința unională „Variativitatea ca proprietate a sistemului limbii” (A.Ș. a U.R.S.S., 1–3 decembrie 1982, **Moscova**).
49. Conferința practico-științifică republicană „Limba și stilul presei periodice” (Institutul de Limbă și Literatură, Uniunea Jurnaliștilor din R.S.S.M., Facultatea de Jurnalistică, 25 decembrie 1982, **Chișinău**).
50. Conferința „Problemele gramaticii funcționale” (A.Ș. a U.R.S.S., 1–2 aprilie 1983, **Moscova–Zvenigorod**).

51. Conferința unională „Probleme actuale ale studierii lexicului și dezvoltarea lexicografiei naționale (dicționarele explicative și normative contemporane)” (A.Ș. a U.R.S.S., 23–25 aprilie 1984, **Moscova–Voronovo**).
52. Conferința științifico-teoretică „Filologia moldovenească: trepte ale creșterii” (Institutul de Limbă și Literatură, 27 septembrie 1984, **Chișinău**).
53. Conferința „Lingvistica contrastivă și învățarea limbii” (A.Ș. a U.R.S.S., 22–24 aprilie 1985, **Moscova**).
54. Conferința științifică interuniversitară „Semantica limbii și textului cu privire la problema studierii limbii ruse în republicile unionale” (Consiliul științific de lexicologie și lexicografic al A.Ș. a U.R.S.S., Ministerul Învățământului R.S.S.Ucraineană, 15–17 mai 1984, **Kirovograd**).
55. Școala unională științifico-practică de lexicografic normativă (A.Ș. a U.R.S.S., 7–13 mai 1985, **Moscova–Voronovo**).
56. Consfătuirea științifică unională „Categoriile semantice ale limbii și metodele de studiere a acestora” (A.Ș. a U.R.S.S., Universitatea de Stat din Bașkiria, 28–30 mai 1985, **Ufa**).
57. Săptămâna limbii ruse. Întâlnire cu studenții facultății de Filologie (Universității de Stat, 5 decembrie 1985, **Chișinău**).

58. Școala unională științifico-practică de lingvistică contrastivă și tipologică (Consiliul științific „Teoria lingvisticii sovietice” a A.Ș. a U.R.S.S., 1–7 aprilie 1986, **Moscova–Zveni gorod**).
59. Școala-seminar „Colaționarea informației lingvistice și extralingvistice în dicționarul automat” (A.Ș. a R.S.S.Armenie, 3–5 mai 1986, **Ere van–Dje rmuk**).
60. Conferința a V-a unională de lingvistică romanică „Probleme actuale de romanistică: semantica funcțională” (A.Ș. a U.R.S.S., Ministerul de Învățământ Superior și Mediu Special al R.S.F.S.R., 12–14 mai 1986, **Kalinin**).
61. Consfătuirea „Problemele actuale ale terminologiei în limbile popoarelor U.R.S.S.” (Comitetul de Terminologie tehnico-științifică al A.Ș. a U.R.S.S., 9–11 octombrie 1986, **Maikop**).
62. Conferința republicană științifico-metodică „M etodele de studiere a componenței lexicale a limbii” (Ministerul de Învățământ Superior și Mediu Special al R.S.S.Ucrainene, 14–16 octombrie 1986, **Cernăuți**).
63. Conferința unională „Fondurile lexicografice naționale. Probleme de formare, sistematizare și utilizare efectivă” (Consiliul științific de lexicologie și lexicografic al A.Ș. a U.R.S.S., 28–30 octombrie 1986, **Lenin grad**).
- 63.
64. Adunarea Generală a Secției de Științe Sociale a A.Ș. a R.S.S.M. (26 martie 1987, **Chi și nău**).

65. Conferința a V-a științifică republicană a tinerilor lingviști (A.Ș. a R.S.S.Armene, 27–30 mai 1986, **Ṭahkadzor**).
66. Conferința a V-a teoretico-științifică republicană „Probleme actuale ale derivării ruse” (Ministerul de Învățământ al R.S.S.Uzbece, 11–13 septembrie 1987, **Samarkand**).
67. Conferința unională „Teoria limbii și dicționarele” (A.Ș. a U.R.S.S., A.Ș. a R.S.S.M., 1–3 octombrie 1987, **Moscova–Zvenigorod**).
68. Conferința a XI-a științifică interuniversitară „Semantica limbii și textului” (Consiliul științific de lexicologie și lexicografic a A.Ș. a U.R.S.S., Ministerul de învățământ a R.S.S.Ucrainene, 25–30 octombrie 1987, **Kirovograd**).
69. XIV Internationaler Linguisten Kongress (10–15 August. 1987, **Berlin**).
70. Conferința științifică „Egală între egale” (Institutul Pedagogic „I. Creangă”, 28 octombrie 1987, **Chișinău**).
71. Third International Congress EURALEX (4–9 september 1988, **Budapest**).
72. Conferința unională „Starea contemporană și tendințele de dezvoltare a lexicografiei naționale” (A.Ș. a U.R.S.S., 18–20 octombrie 1988, **Moscova**).

73. Conferința științifică „150 de ani de la nașterea lui B. P. Hașdeu” (Institutul de Limbă și Literatură al A.Ș., Universitatea de Stat din Moldova, Institutul „Ion Creangă”, 29 ianuarie 1988, **Chiși nău**).
74. Consfătuirea unională de coordonare „Limba rusă în condițiile bilingvismului și polilingvismului: probleme și perspective” (A.Ș. a U.R.S.S., 22–24 aprilie 1988, **Moscova**).
75. Conferința științifico-practică, consacrată problemelor de terminologie (A.Ș. a R.S.S.Azerbaigene, 28–29 noiembrie 1988, **Baku**).
76. Conferința științifică, consacrată centenarului lui Mihai Eminescu (Institutul Pedagogic „A. Russo”, 19–20 decembrie 1989, **Bălți**).
77. Conferința unională științifico-practică „Denumirile istorice – monumente de cultură” (Fondul sovietic al culturii, A.Ș. a U.R.S.S., 17–20 aprilie 1989, **Moscova**).
78. Întâlnire cu învățații de vază din R.S.S.M. în cadrul „Zilei științei” (EREN, 21 aprilie 1990, **Chișinău**).
79. Comunicare științifică individuală prezentată la Prezidiul Academiei Române (24 mai 1990, **București**).
80. Conferința unională „Limba maternă și cultura națională” (Fondul Sovietic al Culturii, A.Ș. a U.R.S.S., 28 ianuarie – 1 februarie 1991, **Moscova–Zvenigorod**).

81. Adunarea Generală Anuală a S.Ș.U. a A.Ș.M. (26 martie 1991, **Chișinău**).
82. Conferința a VI-a unională de lingvistică romanică „Probleme actuale ale romanisticii: pragmatica, semantica, sintaxa” (Institutul de Lingvistică al A.Ș. a U.R.S.S., Ministerul de Învățământ al R.S.F.S.R., 16–18 octombrie 1991, **Voronej**).
83. Masa rotundă „Latinitatea în Sud-Estul Europei: istorie și lingvistică” (Academia Română, 26 noiembrie 1991, **București**).
84. Conferința științifico-practică republicană „Probleme actuale de teorie și practică ale lingvisticii contemporane: Lecturi mighiriene” (Ministerul Științei și Învățământului din R.S.S.M., 25–26 aprilie 1991, **Bălți**).
85. Conferința a II-a științifico-practică unională „Denumirile istorice – monumente de cultură” (Fondul Sovietic al Culturii, A.Ș. a U.R.S.S., 3–5 iunie 1991, **Moscova**).
86. Sesiunea științifică anuală (Filiala Iași a Academiei Române, 12–16 iunie 1991, **Iași**).
87. Zilele academice ieșene (Ediția a VII-a), dedicate Anului Academic Jubiliar (7–9 noiembrie 1991, **Iași**).
88. Congresul al IV-lea al Filologilor Români (Societatea de Științe Filologice din România, 4–6 iulie 1991, **Timișoara**).
89. Adunarea Generală Anuală a S.Ș.U. a A.Ș.M. (19 februarie 1992, **Chișinău**).

90. Colocviul Omagial Internațional „Eugen Coșeriu, un mare lingvist contemporan” (Universitatea „Al. I. Cuza”, Societatea „M. Eminescu” din Freiburg, Germania, 13–17 aprilie 1992, **Iași**).
91. Colocviul Internațional de Științe ale Limbajului (Universitatea „Ștefan cel Mare”, Inspectoratul județean pentru cultură, 16–18 octombrie 1992, **Suceava**).
92. Adunarea Generală a Academiei de Științe a Moldovei (29–30 decembrie 1992, **Chișinău**).
93. Adunarea Generală a S.Ș.U. a A.Ș.M. (26 februarie 1993, **Chișinău**).
94. Simpozionul „Rumänisch: Typologie, Klassifikation, Sprachcharakteristik” (Universitatea München, 30 martie–2 aprilie 1993, **Tutzing bei München**).
95. VII Congreso Internacional de *Atlas Lingüístico Romanie* (Institutul de Limbă Galegă, 13–18 septembrie 1993, **Santiago de Compostela**).
96. Colocviul Internațional de Științe ale Limbajului: Ediția a II-a (Institutul European pentru Cooperare Cultural-Științifică, Universitatea „Ștefan cel Mare”, 15–17 octombrie 1993, **Suceava**).
97. Sărbătorirea a 60 de ani de când Institutul de Filologie Română din Iași poartă numele lui Alexandru Philippide (11 decembrie 1993, **Iași**).

98. Adunarea Generală Anuală a S.Ș.U. a A.Ș.M. (15 februarie 1994, **Chișinău**).
99. Eugen Coșeriu: un titan al gândirii lingvistice moderne (ședința lărgită a Prezidiului A.S.M., 31 mai 1994, **Chișinău**).
100. Congresul al V-lea al Filologilor Români (Societatea de Științe Filologice din România, 6–10 ianuarie 1994, **Iași–Chișinău**).
101. Simpozionul Jubiliar „Muzeul limbii române: 75 de ani de la înființare” (Institutul de Lingvistică și Istorie Literară, 25–27 octombrie 1994, **Cluj-Napoca**).
102. Sesiunea științifică de comunicări „Limba română și varietățile ei locale” (Academia Română, 31 octombrie 1994, **București**).
103. Adunarea Generală Anuală a S.Ș.U. a A.Ș.M. (8 februarie 1995, **Chișinău**).
104. Simpozionul consacrat centenarului din ziua nașterii lui Grigore Nandriș (Universitatea de Stat, 31 ianuarie 1995, **Chișinău**).
105. Sesiunea științifică „Mircea Eliade – eminent promotor al culturii și spiritualității românești” (S.Ș.U. a A.Ș.M., Uniunea Scriitorilor din R. M., 9–13 martie 1995, **Chișinău**).
106. Comunicarea științifică individuală „Limba română în Republica Moldova astăzi” (Romanische Seminar der Universität Heidelberg, 11 mai 1995, **Heidelberg**).

107. Conferința științifică interuniversitară „Acad. N. Corlăteanu – octogenar” (Universitatea de Stat, 12 mai 1995, **Chișinău**).
108. Comunicarea științifică individuală „La Situation linguistique en Moldavie” (Institut für Romanistik der Friedrich-Schiller-Universität, 17 mai 1995, **Jena**).
109. Colocviul Internațional „Coexistența de limbi – interferențe culturale într-o singură țară” (în cadrul Proiectului UNESCO „Europa fără ziduri”, 17–21 iunie 1995, **Chișinău**).
110. Conferința științifică: „Limba română este numele corect al limbii noastre” (A.Ș. a R.M., Ministerul Învățământului, Ministerul Culturii, Uniunea Scriitorilor, Uniunea Jurnaliștilor, Revista „Limba romană”, 20–21 iulie 1995, **Chișinău**).
111. Oameni și locuri. Comemorare – Academician Haralambie Mihăescu (Muzeul de Istorie, 30 septembrie 1995, **Roman**).
112. Colocviul Internațional de Științe ale Limbajului: Ediția a III-a (Institutul European pentru cooperarea cultural-științifică, 13–15 octombrie 1995, **Suceava**).
113. Conferința jubiliară „Realizări și deschideri științifice” (Universitatea de Stat „Alecă Russo”, 18 octombrie 1995, **Bălți**).
114. Riunione annuale dei Comitati nazionali dell’*Atlas Linguistique Roman* (ALiR) (Istituto dell’Atlante Linguistico Italiano, 4–9 decembrie 1995, **Torino–Fossano**).

115. Ședința comemorativă „Eugen Russev – 80 de ani de la naștere” (S.Ș.S.U., 19 decembrie 1995, **Chișinău**).
116. Sesiunea Științifică Anuală a Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide” (7–8 iunie 1996, **Iași**).
117. Săptămîna lecturii și a cărții pentru copii (Ministerul Culturii R.M., 1–7 aprilie 1996, **Chișinău**).
118. [Lansarea antologiei:] *Limba română este Patria mea* (în cadrul Salonului Național de Carte, Fundația Culturală „Grai și suflet”, 2 septembrie 1996, **Chișinău**).
119. Sesiunea de comunicări „Lingvistica academică la 50 de ani” (Institutul de Lingvistică al A.Ș.M., 2 octombrie 1996, **Chișinău**).
120. X-e Colloque International de *L’Atlas Linguistique Roman* (ALiR) (Université Stendhal, Centre de Dialectologie, 7–12 octobrie 1996, **Grenoble–Autrans**).
121. Zilele Academice Clujene: Al X-lea Simpozion Național de Onomastică (Institutul de Lingvistică și Istorie Literară al A.R., 18–23 noiembrie 1996, **Cluj-Napoca**).
122. Ședința de lucru a Grupului de cercetare „Româna vorbită în Moldova istorică” (Institutul de Romanistică al Universității Leipzig, 2–9 decembrie 1996, **Leipzig**).

123. A II-a Conferință Internațională „România și românii în știința contemporană” (A.R., Fundația Culturală Română, 27–31 mai 1997, **Brașov**).
124. Simpozionul „Acad. S. Berejan septuagenar: Aniversarea a LXX de la naștere” (Universitatea „A. Russo”, 6 iunie 1997, **Bălți**).
125. Congresul al XXII-lea Internațional A.R.A. (Universitatea de Stat „Valachia”, 26–29 iunie, 1997, **Tîrgoviște**).
126. Reuniunea filologilor din Caraș-Severin: 400 de ani de la atestarea satului Cîlnic din județul Caraș-Severin (Societatea de Științe Filologice din România, Filiala Reșița, 28–29 iunie 1997, **Reșița**).
127. Colocviul interdisciplinar „Lingvistici coșeriene” (în cadrul Cursurilor Internaționale de vară „Eugeniu Coșeriu”, Universitatea „Ovidius”, 21–25 iulie 1997, **Constanța**).
128. Ședința de lucru a Grupului de cercetare „Limba româna vorbită în Moldova istorică” (august-septembrie 1997, **Chișinău**, Vadul lui Vodă, **Iași**, Mănăstirea Neamț).
129. XI Coloquio Internacional del Atlas Lingüístico Romanico (ALiR) (Instituto de Filología del CSIC, 16–20 de Septiembre 1997, **Madrid–Aranjuez**).
130. IV-e Colloque International des Sciences du langage (Universitatea „Ștefan cel Mare”, 16–18 octombrie 1997, **Suceava**).

131. Congresul al III-lea al Societății „Limba noastră cea română” (noiembrie 1997, **Chișinău**).
132. Conferința științifică consacrată aniversării a LXX-a a prof. Grigore Cincilei (Universitatea de Stat din Moldova 1 decembrie 1997, **Chișinău**).
133. Simpozionul „Cooperarea dintre România și Republica Moldova pentru dezvoltarea terminologiei științifice și integrare europeană” (A.R., 16 martie 1998, **București**).
134. Conferința științifico-practică consacrată aniversării a 70-a a conf. univ. I. Mocreac (Universitatea de Stat din Moldova, 27 martie 1998, **Chișinău**).
135. Conferința „Sextil Pușcariu – 50 de ani de la încetarea din viață” (Universitatea Pedagogică „I. Creangă”, 6 mai 1998, **Chișinău**).
136. Conferința științifică consacrată aniversării a LXX-a a prof. I. Ciornîi (Universitatea de Stat din Moldova, 29 mai 1998, **Chișinău**).
137. Colocviul Internațional „Sextil Pușcariu” (Universitatea „Babeș Bolyai”, 3–5 iulie 1998, **Cluj-Napoca**).
138. Simpozionul „Limba română în Republica Moldova” (Universitatea de Stat din Moldova, 3 august 1998, **Chișinău**).

139. Colocviul Internațional „Lecturi coșeriene” (Institutul de Lingvistică al A.Ș.M., 24 septembrie 1998, **Chișinău**).
140. Simpozionul al VII-lea Internațional „Identitatea culturală a românilor” (Universitatea de Stat din Timișoara, 8–11 octombrie 1998, **Timișoara**).
141. Conferința Națională de Filologie „Limba română azi”. Ediția a VII-a (Universitatea „Al. I. Cuza”, Universitatea de Stat din Moldova, 16–20 octombrie 1998, **Iași-Chișinău**).
142. [Lansarea:] Nr. 3 jubiliar al RLȘL (Casa Limbii Române, 30 noiembrie 1998, **Chișinău**).
143. [Lansarea cărții:] N. Mătaș „Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul” (Casa Limbii Române, 6 ianuarie 1999, **Chișinău**).
144. Inaugurarea Filialei din Ungheni a Casei Limbii Române (Primăria or. Ungheni, 1 martie 1999, **Ungheni**).
145. Sesiunea solemnă consacrată Semicentenarului Institutului de Lingvistică „I. Iordan” (Academia Română, (10 martie 1999, **București**).
146. Conferința științifică consacrată aniversării a 70-a a istoricului literar S. Cibotaru (Institutul de Literatură și Folclor al A.Ș.M., 8 iulie 1999, **Chișinău**).

147. Ședințele științifice consacrate sărbătorii „Limba noastră cea română” (Casa Limbii Române, Institutul de Lingvistică, Universitatea de Stat din Moldova, 28–29–30 august 1999, **Chișinău**).
148. Conferința științifică interuniversitară „Limba română în R. M. după 10 ani de la adoptarea legislației lingvistice” (Universitatea de Stat din Moldova, 3 septembrie 1999, **Chișinău**).
149. XII Coloquio Internacional do Atlas Linguístico Romano – AliR (Institutul de Limbă Galegă, 26 septembrie–1 octombrie, 1999, **Santiago de Compostela**).
150. Ședința Senatului Universității „Al. Russo” „Acad. S. Berejan Doctor Honoris Cauza”: [Discurs de recepție], (Universitatea de Stat „Al. Russo, 6 septembrie 1999, **Bălți**).
151. Colocviul Internațional de Științe ale Limbajului: Ediția V (Universitatea „Ștefan cel Mare”, 15–16 octombrie 1999, **Suceava**).
152. Colocviul „Mono- și bilingvismul în Republica Moldova în ultimul deceniu: realizări și perspective” (Institutul de Lingvistică al A.Ș.M., 4 noiembrie 1999, **Chișinău**).

153. Conferința științifico-practică „Terminologie și limbaje specializate” (Centrul Național de Terminologie, 12 noiembrie 1999, **Chișinău**).
154. Ședința de lucru a Grupului de cercetare „Româna vorbită în Moldova istorică” (Institutul de Romanistică al Universității din Leipzig, 13–20 decembrie 1999, **Leipzig**).
155. Conferința științifică interuniversitară „Minai Eminescu și unele probleme de limbă, stil și literatură” (Universitatea de Stat din Moldova, 25 ianuarie 2000, **Chișinău**).
156. [Lansarea cărților:] *Dicționar explicativ uzual al limbii române și Situația sociolingvistică din R.S.S.M. reflectată în presa periodică* (Academia de Științe, Departamentul de relații interetnice, 17–20 februarie 2000, **Chișinău**).
157. Prezentarea nr. 1–2, 2000 al revistei *Limba Română* (Casa Limbii Române, 5 aprilie 2000, **Chișinău**).
158. Conferința științifică interuniversitară consacrată aniversării a 70-a a prof. V. Marin (Universitatea de Stat din Moldova, 21 aprilie 2000, **Chișinău**).
159. Festivitatea de inaugurare a Olimpiadei la limba și literatura română (Ministerul Educației și Științei, 12 mai 2000, **Chișinău**).

160. Ședința consacrată aniversării a 85-a a acad. N. Corlăteanu (Prezidiul A.Ș.M., Biroul Secției de Științe Socioumane, 13 mai 2000, **Chișinău**).
161. „Masa rotundă” cu prilejul împlinirii a 85 de ani de la nașterea acad. N. Corlăteanu și a lansării cărții omagiatului (Universitatea de Stat, 19 mai 2000, **Chișinău**).
162. Conferința Internațională „Probleme de Limbă și Educație în Republica Moldova” (Misiunea OSCE în R. M., Departamentul pentru relații interetnice, 18–19 mai 2000, **Chișinău**).
163. [Lansarea cărților:] V. Bogrea, *Opere alese* și M. Marin, I. Mărgărit, V. Neagoie, V. Pavel, *Cercetări asupra graiurilor românești de peste hotare* (Institutul de Lingvistică al A.Ș.M., 22 iunie 2000, **Chișinău**).
164. Comemorarea centenarului nașterii prof. D. E. Mihalci (Casa Limbii Române, 17 septembrie 2000, **Chișinău**).
165. Cursuri Internaționale de Toamnă „Limba română vorbită în Ucraina” (Universitatea de Stat, 3–15 septembrie 2000, **Cernăuți**).

166. Masa rotundă: „Profesorul R. Budagov – nonagenar” (Universitatea de Stat, 11 octombrie 2000, **Chișinău**).
167. Conferința Națională de Filologie „Limba română azi” (Universitatea „Al. I. Cuza”, 20–23 octombrie 2000, **Iași**).
168. Conferința Națională de Lingvistică „Limba română – casa ființei neamului nostru” (Universitatea de Stat din Cahul, 17 martie 2001, **Cahul**).
169. Conferința internațională științifico-practică „Актуальные проблемы современной филологии”: V. N. Mișirin la 80 de ani (Universitatea de Stat „Al. Russo”, 18–19 aprilie 2001, **Bălți**).
170. Colocviul Internațional „Filologia secolului XXI”: E. Coșeriu la 80 de ani (Universitatea de Stat „Al. Russo”, 18–19 mai 2001, **Bălți**).
171. Colocviul Internațional „Lecturi coșeriene” (Universitatea Pedagogică „I. Creangă”, 21–22 mai 2001, **Chișinău**), p. 3.
172. Ședința festivă „Revista Limba Română la 10 ani” (A.Ș.M., Universitatea de Stat, Casa Limbii Române, 21 mai 2001, **Chișinău**).

Mai 2001. Între colegi, la cea de-a 10-a aniversare a revistei „Limba Română”

173. Conferința științifico-metodică „Terminologie și limbaje specializate” (Universitatea Tehnică a Moldovei, Centrul Național de Terminologie, 1 iunie 2001, **Chișinău**).

174. Conferința Științifică Internațională „De la frază la text: probleme actuale de lingvistică și literatură” (Universitatea de Stat, 24–25 septembrie 2001, **Chișinău**).

175. Simpozionul Internațional „Republica Moldova: în căutarea identității” (Institutul de Istorie. Fundația Academică „A. D. Xenopol” din Iași, Asociațiunea Astra din Iași, Universitatea de Stat din Chișinău, 8–9 octombrie 2001, **Iași**; 10–11 octombrie 2001, **Chișinău**).
176. Colocviul Internațional de Științe ale Limbajului: Ediția VI (Universitatea „Ștefan cel Mare”, 19–21 octombrie 2001, **Suceava**).
177. Conferința Științifică Internațională „B. P. Hasdeu – Uomo Universale” (Universitatea de Stat din Cahul, 25–27 aprilie 2002, **Cahul**).
178. Simpozionul Internațional „Identitatea limbii și literaturii române în perspectiva globalizării” (Filiala Iași a Academiei Române, 17–18 mai 2002, **Iași**).
179. Conferința Națională „Academicianul Silviu Berejan. LXXV” (Universitatea de Stat „Al. Russo”, 21 mai 2002, **Bălți**).

Mai, 2002, Bălți. E bine în mijlocul bălțenilor și al ieșenilor (de la stînga spre dreapta): St. Dumistrăcel, D. Mănuță, S. Berejan, N. Filip, M. Șleahțișchi, Gh. Popa.

180. Colocviul și seminarul „Probleme actuale în terminologie și traducere” (Uniunea Latină, Centrul Național de Terminologie, Departamentul Limbi Moderne a U.T.M., 27–31 mai 2002, **Chișinău**).
181. Simpozionul „Un secol de spiritualitate și cultură” (Biblioteca Națională, 3 septembrie 2002, **Chișinău**).
182. Zilele Academice Ieșene (Filiala Iași a A.R., 16 septembrie 2002, **Iași**).

183. Conferința Națională de Filologie „Limba română azi”: Ediția a IX-a (Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, Universitatea de Stat din Chișinău, 25–28 octombrie 2002, **Iași–Chișinău**).
184. Colocviul Internațional „Probleme de lingvistică generală și romanică” (Universitatea de Stat, 29–30 noiembrie 2002, **Chișinău**).
185. Congresul Spiritualității Românești: Ediția a VI-a (România, 28 noiembrie–1 decembrie 2002, **Alba Iulia**).
186. Sesiunea „Unitatea limbii române cu privire specială la Basarabia și Bucovina” (Academia Română, 27 martie 2003, **București**).
187. Sesiunea de comunicări „Omagiu prof. I. Ețcu la 70 de ani” (U.C.C.M., 21 aprilie 2003, **Chișinău**).
188. Simpozionul Internațional „Limba și literatura română în spațiul etnocultural dacoromânesc și în diaspora” (Filiala Iași a Academiei Române, 23–24 mai 2003, **Iași**).
189. Colocviul Internațional de Științe ale Limbajului: Ediția VII (Universitatea de Stat, 2–5 octombrie, **Cernăuți**).

190. Ședința Internațională „Regionalismul în cultura românească” (Societatea balcanoromaniștilor - BRV, 10–11 octombrie 2003, **Leipzig**).
191. Colocviul Internațional „Filologia secolului XXI”: Ediția a 2-a „A. Russo – 185” (Universitatea „A. Russo” din Bălți, 16–18 martie 2004, **Bălți**).
192. Conferința Științifică internațională „Prof. A. Ciobanu septuagenar” (Universitatea de Stat, 14 mai 2004, **Chișinău**).
193. Sesiunea de comunicări „V. Pavel – 70” (Institutul de Lingvistică al A.Ș.M., 14 iulie 2004, **Chișinău**).
194. Comemorarea criticului și istoricului literar S. Cibotaru (Institutul de Literatură și Folclor al A.Ș.M., 8 iulie 2004, **Chișinău**).
195. Simpozionul Internațional „Spațiul lingvistic și literar românesc din perspectiva integrării europene” (Filiala Iași a Academiei Române, 1–2 octombrie 2004, **Iași**).

196. Ședința Festivă a A.Ș.M. „Acad. N. Corlăteanu – nonagenar” (A.Ș.M., 14 mai 2005, **Chișinău**).
197. Colocviul Internațional de Științe ale Limbajului: Ediția a VIII-a (Universitatea de Stat din Chișinău, 12-13 mai 2005, **Chișinău**).
198. Comunicare științifică individuală la Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică (A.Ș.M., 30 august 2005, **Chișinău**)
199. Adunarea jubiliară „100 de ani ai școlii din s. Valea-Perjei” (Gimnaziul actual, 24 septembrie 2005 s, **Valea-Perjei, r. Taraclia**).

D. CONTRIBUȚII LA REALIZAREA LUCRĂRILOR DE DOCTORAT

În calitate de conducător științific

La următoarele teze de doctorat :

David Gherșcovici. *Фразовая номинация в сфере обозначения лиц в современном молдавском языке* (1974, Chișinău);

Alexei Palii. *Калькирование как вид языкового влияния* (1980, Chișinău);

Gheorghe Popa. *Структурно-семантический и функциональный статус аналитических эквивалентов имени прилагательного в современном молдавском языке* (1981, Chișinău);

Vasile Baharu. *Семантические сдвиги в лексике современного молдавского языка. Причины, типы и результаты мета-семии* (1984, Moscova);

Veronica Purice. *Лексико-семантический и функциональный статус глаголов мышления современного молдавского языка* (1985, Chișinău);

Gheorghe Stog. *Лексикографирование молдавского глагола* (1985, Chișinău);

Constantin Tănase. *Формально-семантические отношения между молдавскими отглагольными существительными и способы их подачи в толковых словарях* (1986, Chișinău);

Emil Mîndîcanu. *Семантически эквивалентные фразеологизмы и принципы составления словаря фразеологических омосемантов* (1987, Chișinău);

Ana Vulpe. *Семантическая структура и валентностные свойства глаголов созидания в молдавском языке* (1988, Chișinău);

Maria Onofraș. *Структурно-семантические параметры тематической группы наименований лиц по профессии* (1989, Chișinău);

Parion Matcovschi. *Лексико-грамматический статус структур и их лексикографическая интерпретация в современном молдавском языке* (1989, Chișinău);

Petre Ganea. *Интернационализм как фактор сближения лексики неблизкородственных языков* (1989, Odesa).

Doctoranzii **Iulius Popa, Iurie Zubcu, Zinaida Tăriță, Tamara Pascaru, Claudia Rusu** încă nu și-au susținut tezele.

În calitate de consultant științific

Următorii competitori și-au susținut tezele de doctor sau de doctor habilitat, avându-l pe acad. S. Berejan drept consultant:

Eugenia Babîră, Chișinău (oficializat);

Nicolae Iavorschi, Bălți;

Jana Sokolovskaia, Ivano-Frankovsk;

Ion Manole, Bălți;

Teodor Cotelnic, Chișinău (neoficializat).

În calitate de referent oficial

La următoarele teze de doctor:

V. Vaxman. *Очерки по молдавской стилистике. Синтаксическая стилистика* (1964, Moscova);

T. Cotelnic. *Адвербиализация имен существительных и прилагательных в современном молдавском языке. Грамматические признаки* (1967, Chișinău);

I. Ețcu. Номинальные предложения в молдавском языке. Грамматические признаки (1967, Chișinău);

N. Savca. Активные словообразовательные типы от субстантивных прилагательных в современном молдавском языке (1968, Chișinău);

I. Smirnov. Французские заимствования в лексической системе современного румынского языка (1970, Mensk);

I. Zaporojan. Некоторые аспекты омонимии в молдавском языке (1974, Chișinău);

V. Corj. Сложноподчиненное вопросительное предложение в современном французском языке (1974, Moscova);

I. Ciobanu. Опыт историко-сопоставительного изучения семантики молдавского глагола (1980, Chișinău);

E. Constantinovici. Настоящее время изъявительного наклонения в современном молдавском литературном языке (1980, Chișinău);

M. Ștegman. Семическое исследование лексико-семантической группы „сражение“ в старофранцузском языке (1982, Leningrad);

La următoarele teze de doctor habilitat:

A. Ciobanu. Синтаксис полусвязочных глаголов в молдавском языке. Опыт семантико-дистрибутивного анализа (1973, Moscova);

Gr. Cincilei. Проблематика минимальных значимых единиц (1974, Moscova);

V. Pavel. Лексическая номинация в ареальном аспекте (1984, Kiev);

I. Dumbrăveanu. Словообразовательные процессы и тенденции в романской именной системе (1988, Kiev);

C. Lerner. *Социальная природа языка и процесс языкового взаимодействия* (1989, Tbilisi)* .

* Acad. S Berejan, pe parcursul activității sale științifice, a scris de asemenea, și zeci de avize la disertații și autoreferate de disertații, susținute în republică sau în alte țări.

Partea III

PUBLICAȚII DESPRE ACAD. S. BEREJAN

A. ÎN ENCICLOPEDII ȘI DICȚIONARE (ENCICLOPEDICE)

1. *Berejan Silviu Grigorievici* // Enciclopedia Sovietică Moldovenească. – Chișinău, 1977. – Vol. VII. - P. 470.*
2. *Berejan Silviu Grigorievici* // Dicționar enciclopedic moldovenesc. – Chișinău, 1989. - P. 72.
3. *Berejan, Dr. Silviu* // International Who's Who in Translation & Terminology. – Union Latine (Paris), Praetorius Limited (Nottingham), International Where + How (Bonn), Infoterm (Wien), 1995. - P. 35.
4. *Berejan Silviu* // Dicționar enciclopedic ilustrat. – Chișinău, 1999. - P. 1179.

* **Notă:** Pentru a asigura claritatea surselor, s-a renunțat în acest compartiment la abrevierile utilizate în bibliografia propriu-zisă.

5. *Bereжан Силвиу Гр.* // Юдакин, А. Ведущие языковеды мира. Энциклопедия. – Москва. - 2000. - P. 88–89.
6. *Berejan Silviu* // Enciclopedia Marilor Personalități. Vol. IV. A–I (Contemporanii). – București, 2003. – Vol. IV. - P. 113–114.
7. *Bereжан С. Г.* // Языковеды мира. Том 5 (Романо-германское языкознание). Энциклопедия. – Москва (sub tipar).

B. ÎN CALENDARUL NAȚIONAL

8. *Silviu Berejan* // Calendar Național: 2002. – Chișinău, 2002 - P. 197–200. – (Aut.: V. M., VI. P.).

C. ÎN REVISTE ȘI ZIARE

9. Bahnaru, V. *Cultul pentru muncă* / V. Bahnaru, V. Purice, C. Tănase // Literatura și arta. – 1987. - 30 iulie. – P.7.
10. Ciobanu, A. *Lingvist de mare prestigiu* / A. Ciobanu // Literatura și arta. – 1987. - 30 iulie. – P.7.
11. Dîrul, A. *Maturitate* : (Cuvînt despre coleg) / A. Dîrul // Știința, 1987, 20 iulie.

12. Mocreac, I. *Distins filolog : (Cuvînt despre coleg) / I. Mocreac, A. Ciobanu // Învățămîntul public. - 1987. - 1 august. – P.2.*
13. Popa, Gh. *Silviu Berejan – 60. La catedra de ... omenie / Gh. Popa // Literatura și arta. – 1987. - 30 iulie. – P. 1.*
14. *Silviu Grigorievici Berejan. La 60 de ani / Col. de red. // Limba și literatura moldovenească. – 1987. - Nr. 2. – P. 56-58.*
15. Ețcu, I. *Silviu Berejan la 65 de ani / I. Ețcu // Știința. – 1992. - Nr. 6 (1 august).*
16. *Academicianul Silviu Berejan la 70 de ani // Revistă de lingvistică și știință literară. – 1997. - Nr. 3 (Număr omagial). - 187 p.*
17. *Aniversări. Silviu Berejan – 70 : [Grupaj de materiale] / T. Cotelnic, Gh. Popa, M. Bruchis, N. Mățcaș // Limba Română. – 1997. - Nr. 3–4. - P. 159–173.*
18. Bahnaru, V. *Apărătorul coloanei de granit a adevărului / V.Bahnaru // Flux – 1997. - 1 august. – P. 2.*
19. Borșevici, I. *Arta de a omeni / I. Borșevici // Literatura și arta. – 1997. - 31 iulie. – P. 7.*

20. Ciobanu, A. *Un savant național cu renume mondial* / A. Ciobanu // Moldova literară. – 1997. - 30 iulie. – (Supl. al ziarului „Moldova Suverană”).
21. Ețcu, I. *Un infatigabil căutător de adevăr și cultivator de frumos* / I. Ețcu // Literatura și arta. 1997. - 31 iulie. – P. 7.
22. Onofraș, Maria. *Un slujitor profesionist al Limbii Române* / Maria Onofraș // Țara. – 1997. – 5 aug.
23. Popa, Gh. *„Itinerarele” profesorului de Bălți Silviu Berejan* / Gh. Popa // Curierul de Nord (Bălți). – 1997. - 31 mai – P. 1-2.
24. Popa, Iu. *Silviu Berejan, academicianul fără vîrstă* / Iu. Popa // Literatura și arta. – 1997. - 31 iulie. –P. 7.
25. Tănase, C. *Omul acesta, Silviu Berejan* / C. Tănase // Flux. – 1997. - 31 iulie.
26. Vințeler, O. *Academician Silviu Berejan la 70 de ani* / O. Vințeler // Tribuna (Cluj). – 1997. - Nr. 20–21, (15–18 mai).
27. Rotaru, T. *Mesager în circuitul filologic european* / T. Rotaru // Dialog. – 1998. - 12 noiembrie. – P. 1.

28. Dron, I. *Silviu Berejan* / I. Dron // *Capitala*. – 1999. - 24 iulie. – P. 8.
29. Popa, Iu. *Noi Doctori Honoris Causa la Universitatea din Bălți* / Iu. Popa // *Literatura și arta*. – 1999. - 28 octombrie. – P. 1,2.
30. Rotaru, T. *Onoruri academicianului Silviu Berejan* / T. Rotaru // *Moldova Suverană*. – 1999. - 27 martie. – P. 3.
31. „*Am căutat să fac din lingvistică un fel de matematică*”. [Fragmente din interviuri / selectate de Gh. Popa] // *Accent provincial (Bălți)*. – 2002. - 17 mai. – P. 3.
32. Ciobanu, A. *Savant-patriot* / A. Ciobanu // *Literatura și arta*. – 2002. - 1 august. – P. 8.
33. Pohilă, Vl. *Silviu Berejan, lingvistul cel mai de seamă din Republica Moldova* / Vl. Pohilă // *Țara*. – 2002. - 25 iulie. – P. 4
34. Popa, Gh. *Berejan Silviu: 75* [Schiță omagială] / Gh. Popa // *Limba Română*. – 2002. - Nr. 4–6. - P. 23–64.

D. ÎN VOLUME OMAGIALE ȘI INFORMATIVE

35. *Berejan Silviu* // *Academia de Științe a Republicii Moldova*–50. – Chișinău, 1996. - P. 92–93.

36. *Omagiu acad. S. Berejan (la 75 de ani)*. – Bălți–Chișinău, 2002. - 260 p.
37. *Berejan Silviu // Români din jurul României*. – București, 2003. - P. 281.
38. Vințeler, O. *Silviu Berejan – un militant fervent al apărării limbii române în Moldova / O. Vințeler // Portrete și cărți*. – Cluj-Napoca, 2005. – Vol. I. - P. 44–56.

E. ÎN PROGRAME DE MANIFESTĂRI PUBLICE

39. *Programul Conferinței Științifice Universitare „Academicianul Silviu Berejan septuagenar”*, Bălți, 6 iunie 1997.
40. *Programul Conferinței Științifice a I.L. al A.Ș.M. „Acad. Silviu Berejan la 70 de ani”*, Chișinău, 30 iunie 1997.
41. *Programul Ceremoniei de conferire a titlului de Doctor Honoris Causa a Universității de Stat „Al. Russo”*, Bălți, 16 septembrie 1999.
42. *Conferința națională: Silviu Berejan LXXV*, Bălți, 18 mai 2002.

1964. O ședință a Institutului de Limbă și Literatură al Academiei (de la stînga spre dreapta): R. Udler, C. Popovici, S. Berejan, I. Vartician, S. Cibotaru, V. Soloviov, E. Russev, H. Corbu, T. Ilișenco

1 februarie 1986, Bălți. Printre prieteni mai vechi și mai noi (de la stînga spre dreapta): V. Bahnaru, St. Sencinski, S. Berejan, Gh. Popa, Gh. Stog.

Bălți, 2002. La sfârșitul ședinței festive: un set de cărți pentru universitarii bălțeni

17 martie 2001, Cahul. Împreună cu
A. Ciobanuși V. Marin

1 august 1999. Constanța. La o cină cu verișorii constănțeni

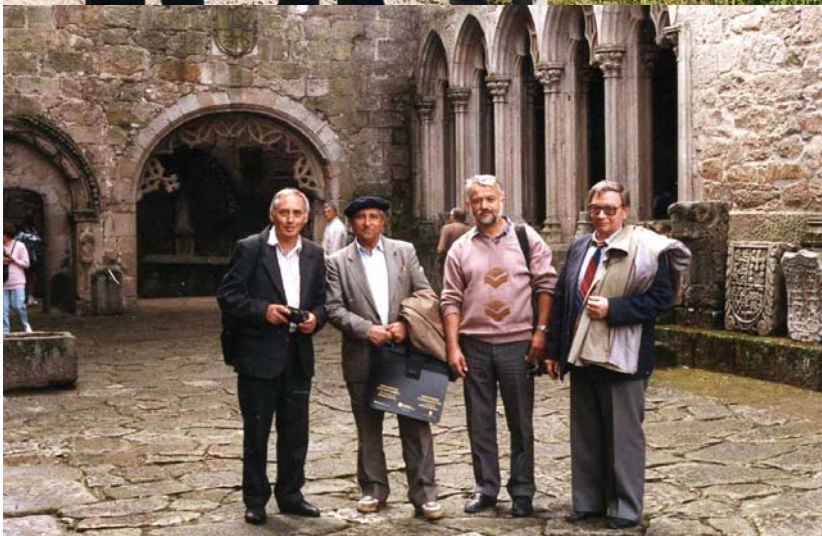
2001, septembrie. Cu soția, fiul Aurel, nora Veronica și nepotul Emil la terasă

26 august 2003. Academicianul fericit, că toată familia e împreună

Nepoțelele gemene Silvica și Victorița acasă la tată-mare cu tăticul lor

Cu colegi din Țară la Colocviile ALiR din Europa, (Franța, Spania, Italia)

O zi de muncă

Indice de nume

Antoci C.	257
Apetri D.	356
Avram Mioara	(413)
Bahnaru V.	15, 16, 55, (398)
Bantoş Al.	58, 232, 250, 293
Beneş P.	6
Bîrleanu Horia	296, 358
Bochman K.	61, 62
Borş A.	311
Botnariuc I.	61, 62
Botnariuc V.	16, 340
Budagov R. A.	(137)
Budeanu Gh.	(390)
Cartaleanu T.	55
Cebotarenco L. F.	40
Celac T.	23
Cerbeanu O.	22
Chira G.	114
Cibotaru S.	37
Cincilei Gr.	(346, 395)
Ciobanu A.	2, 6, 19, 32, 113, 217, 276, 322, 395, (415)
Ciocanu I.	270
Ciocanu L.	260, 268
Ciocanu V.	319, 356
Ciopraga Constantin	(304)
Ciornîi I.	10, 14, 17, 34, 41, 55, (357)
Copceag Dumitru	(307)

Corbu H.	37, 283, 309
Corcimari V.	18, 297
Corcinschi N.	2, 26
Corlăteanu N.	19, 34, 98, (158), 253, 276, 283, (289), 361, (365, 418, 419)
Cosnicean M.	271
Coșieru Eugen	18, 248, (279, 303, 308), 322, (346, 387, 390)
Coteanu Ion	(345)
Cotelnic T.	6, 13, 19-21, 29, 41, 55, 90, 254, (407), 411
Dîrul A.	2-5, 7-9, 21, 24-26, 37, 67, 71, 153, 159, 215, 238, 253, 261, (411)
Dobrotziwer L.	13
Donos A.	19
Dragnev D.	361
Druță Gh.	352
Dumbrăveanu I.	395
Dumeniuc I.	15, 183, (251)
Dumistrăcel Stelian	18, 335
Eliade Mircea	(314)
Eminescu M.	(369)
Eremia A.	270
Eșanu L.	2, 5, 7
Ețcu I.	7, 9, 21, 61, 62, 215, 238, 261, (402), 411
Evdoșenco Arcadie	(385)
Fidelschi Grigore	326

Frunze A.	41
Gabinschi M.	171
Gherman V.	196
Gogin G.	26
Groza L.	18
Iliășenco T.	25,26
Irimia D.	322
Lența A.	395
Makarov Vl. V.	134
Marin V.	2, 21, (373, 380)
Matcovschi I.	7, 10, 14, 17, 60
Mănuță Dan.	(356)
Mățaș N.	15, 16, 183, 279
Medvețcaia O.	2, 19
Melnițaia S.	2-5, 8
Miclău P.	322
Mihalci D.E.	(372)
Mihăiescu H.	313, 317
Mîndîcanu V. R.	27, 45, 115
Mirgorodscaia V.	50
Mocreaș I.	19, 23, 25, 34, 41, 76, 83, 85, 86, 95
Moldoveanu Gh.	322
Moșanu A.	258
Onofraș M.	311, 340
Palii A.	63, 368
Pascari Gh.	64

Pavel V.	13, 55, 270, 301, 318, 392, (412)
Pavliuc E.	28
Pecec N.	20, 30, 38, 44, 54
Pernișka Em.	13
Piotrowski Raymund	(349)
Pînzaru E.	7
Pojoga V.	28
Popa Gh.	15, 16, 65, 183, 201, 217, (396)
Popa Iulius.	(371)
Popescu I.	28
Purice V.	16, 26
Pușcariu Sextil.	(340, 351, 375)
Raievschi N.	171
Reabțov C.	10, 14, 17, (366)
Repina T. A.	13
Roibu Nicolae	336
Roșcovan E.	50
Rotaru T.	331, 344
Rusnac G.	26
Rusu V.	(394)
Snegur M.	258, (305)
Soloviov V.	6, 20, 46, 53
Stat i S.	135, 156
Strugăreanu C.	18
Șerban F.	13
Șișcanu Gh.	339
Șișmariov V. F.	22, (174, 179)

Tănase C.	260, 268, 364
Teodorescu E.	6
Timeskova I. N.	13
Tofan V.	9
Tolocenco E.	46
Tukan B.	403
Țâra V.	335
Udler R.	113
Varticean I.	21, 153
Vasilenco I.	22
Vaxman B.	2
Vieru Gh.	258, 278
Zagaevschi V.	26
Zaporojan I.	6, 26
Акуленко В. В.	151
Алексеев А. Я.	51
Бахарь В.	198, 202, 205, 213
Борщ А.	67,92
Будагов Р. А.	11, 39, 86, 103
Вартичан И.	39, 148, 149, 162
Габинский М.	28
Гурычева М. С.	104
Дырул А.	148, 149, 162, 163

Евгенъева А.	118, 147
Евдошенко А. П.	131
Еремия А.	209, 243
Ецко И.	163, 190
Йордан Йоргу	11
Кагагощина Н. А.	104
Корлѣяну Н. Г.	11, 13, 23, 67
Корчмарь В.	55
Лунгу М.	55
Макаров В. В.	152
Маноли И. З.	47
Медведева С. И.	13
Мигирин В. Н.	43
Михальчи Д. Е.	(399)
Мокрык И.	11
Палий А.	188
Печек Н.	28
Подико М.	92
Пуриче В.	234
Райлян С.В.	51
Рошкован Е.	180
Руссев Е.	67
Семчинский С.В.	13
Соловьев В.	92
Степанов Г.	39, 42

Тэнасе К.	221, 225
Удлер Р.	28
Федосеева Н.	180
Чеботаренко Л. Ф.	52
Чиботару А.	148
Чиботару С.	42, 139, 162
Чобану И. Я.	56
Ярцева В.	49

Indice de titluri

À propos de la délimitation des unités synonymiques dans le champ conceptuel	141
Academia de Științe din Moldova : Limba folosită pe teritoriul Republicii Moldova este limba româna	275
Acad. N. Corlăteanu la a 85-a aniversare	365
Academicianul N. G. Corlăteanu la 60 de ani	158
Academicianul Nicolae Corlăteanu – organizator al științei academice	289
Academicieni cu salariu de măturători	336
Adevărul nu se schimbă o dată cu schimbările politicii	276
Adunarea generală a secției de literatură și limbă a A.Ș. din U.R.S.S.	95
Adverbializarea numelui	29
Al IX-lea Colocviu Internațional AliR	301
Alocuțiune introductivă [la Colocviul Internațional „Lecturi coșeriene”]	337
Amintiri grele despre orașul unei copilării și adolescențe frământate	400

[Ancheta „Flux”-ului]: „Răspuns la 25 de întrebări”	338
Arcadie Evdoșenco la 80 de ani	385
Aspecte ale studierii limbii române în Republica Moldova	277
Aspecte sinonimice în „Scrisorile” lui Eminescu	97
Aspectul vorbit al limbii române în spațiul dintre Prut și Nistru	409
Asupra apartenenței infinitivului la sistema verbală	88
Asupra interpretării funcționale a lexicului (cu privire specială la lexemata coșeriană)	245
Asupra prepoziției a cu infinitivul	73
Asupra revenirii la scrierea cu â (î din a)	259
Așa-zisa „limba moldovenească”, recunoscută de așa-zisa „Republică Nistreană”, e tot limba româna, chiar și fiind scrisă cu chirilice	246
Atitudinea conștientă față de limbă a purtătorilor ei	357
Biografie	35
Bogăția lexicală a limbii literare	82
Calul troian în Academie	339

Cauzele ostilității față de limba română în societatea moldovenească actuală	410
Către redacția săptămânalului „Literatura și arta”	247
Ce semnifică determinativul moldovenesc în lingvistică?	290
Cercetare stilistică de mare amploare	98
Cercetări asupra prepoziției în limba moldovenească	24
Cercetări de lingvistică moldovenească	53
Cercetări fructuoase	83
Chestionar (cu ocazia zilei de 31 august – „Ziua limbii”)	278
Cinci decenii de studiere a limbii	302
Cîteva considerații privind forma operelor literare	74
Cîteva considerente privind folosirea cuvîntului în context	96
Colocviul al X-lea ordinar ALiR în Franța	323
Colocviul din Franța al cercetătorilor de graiuri romanice	324
Colocviul Internațional „Sextil Pușcariu”	340
Conațional inegalabil, contemporan cu noi	303

Conceptul de sinonime omorizice	107
Conferința pe țară a romaniștilor	113
Conferința „Probleme de dezvoltare a limbilor și literaturilor popoarelor sovietice”	114
Conferința științifică unională privind problemele de teorie a lingvisticii (11–16 noiembrie 1974)	159
Conferirea celui de al 14-lea titlu de Doctor honoris causa prof. Eugen Coșeriu	279
Confruntarea limbilor: Interacțiunea dintre limbile care funcționează în cadrul aceluiași stat	386
Congresul al VII-lea Internațional în problemele AliR	280
Contribuția Academiei la cunoașterea limbii	215
Contribuții la studiul infinitivului moldovenesc	6
Corelația dintre substantivele feminine în -ie și -iune	108
Cu Eugeniu Coșeriu în proces de lucru și de simplă comunicare	387
Cu privire la ordinea cuvintelor în propoziție	75
Cu privire la statutul lingvistic și social al limbii moldovenești	227

Cu privire la structura și modul de aplicare a formulei oficiale denotație personală în limba română	260
Cu privire la tema „Vocativul” din sintaxă	71
Cum, când și de ce a apărut așa-zisa „limbă moldovenească” ca limbă aparte	261
Cum să analizăm limba și stilul unei lucrări artistice la lecțiile de literatură moldovenească	102
Curs de gramatică istorică a limbii moldovenești	26
Curs de limbă moldovenească literară contemporană, partea a 2-a: Sintaxa	19
Cuvînt de omagiu pentru Constantin Ciopraga	304
Cuvînt de salut din partea filologilor români din Republica Moldova	248
Cuvînt despre coleg [Vitalie Marin]	373
Cuvînt despre un vechi și bun coleg : (A. Dîrul la 75 de ani)	411
Cuvînt înainte	115
Cuvintele cu același sens ca sursă de efecte stilistice	165
[<i>Cuvintele neologice de la literele A, B, C, D, E, G,</i>	

J, V, Z]	171
Cuvântul potrivit la locul potrivit	45
Cuvântul și lupta de idei	16
Dan Mănuță : la 60 de ani	356
De ce glotonimul moldovenesc nu poate rivaliza cu glotonimul român cu aplicare la limba literară?	229
De ce intelectualitatea va vota cu M . Snegur	305
De ce limba exemplară din uzul oficial al R. M. nu poate fi numită moldovenească ?	401
De ce limba exemplară din uzul oficial al Republicii Moldova nu poate fi numită moldovenească ?	291
Declarația colectivului Institutului de Lingvistică al A.Ș.M.	292, 306
Declarația lingviștilor-participanți la congresul comun al A.R.A. și A.Ș.M. referitor la denumirea limbii române în Constituția R. M.	262
Degradarea vorbirii orale într-un stat, în care funcționează paralel două limbi oficiale	417
Delimitarea infinitivului în funcție de complement de infinitivul component al predicatului verbal	90

„Denumirea limbii noastre e cea știută de toată lumea – română ”	293
Despre cauzele pierderii identității lingvistice și etnice într-o regiune ruptă din întreg	388
[Despre comunicarea lui Makarov Vl. V.] : Différentiation lexicale des langues romanes (problèmes et méthodes)	134
[Despre comunicarea lui Stati S.] : Synonymie de langue et de parole	135
Despre limba și stilul operelor artistice	76
Despre limitele includerii terminologiei internaționale în dicționarul național al limbii	325
Despre sensurile cuvintelor, necoincidența semantică dintre limbi și rostul dicționarelor	166
Despre unitatea limbii române cu acad. Silviu Berejan	358
Dialectologul chișinăuian V. Pavel în geografia lingvistică românească și romanică	412
Dialog despre cuvânt	196
Dicționar de locuțiuni rus-român = Русско-румынский словарь устойчивых словосочетаний	65
Dicționar explicativ al limbii moldovenești. Vol. I (A-M)	41

Dicționar explicativ al limbii moldovenești: Vol. 2 (H–Я)	55
Dicționar explicativ pentru toți	63
Dicționar explicativ școlar	20,30,38,44,54
Dicționar explicativ uzual al limbii române	59
Dicționarul ca operă lingvistică și antinomiile practicii lexicografice	249
Dificultăți la traducerea din franceză	40
Dumitru Copceag	307
Echivalarea semantică în vorbire a elementelor lexicale din limbă prin ocazionalisme	374
Echivalentele semantice cu același radical în limba română	263
Esența așa-numitelor propoziții complementare din construcțiile de tipul „am ce vedea”	77
Este condamnabilă indiferența față de limbă	359
Eu sînt pentru Convenție	326
Eugen Coșeriu: itinerar biografic	308
Evocare la 80 de ani de la naștere : [C. Reabțov]	366

Evoluția raporturilor de sinonimie pe baza împrumuturilor	116
Există o singură limbă de cultură și ea are o singură denumire – limba română	389
Exprimarea corectă : (Cazuri greșite de folosire a cuvintelor și expresiilor)	27
Exprimarea sensului gramatical de aspect în limba română: (S. Pușcariu despre situația specifică din istroromână)	375
Fără Eugen Coșeriu sîntem în panică interioară	390
Filologia academică în 50 de ani	309
Folosirea glotonimului limbă română în Republica Moldova. Aspecte identitare	376
Formele pronominale și verbele pronominale în limba română contemporană (modelul „se + verb“)	60
Globul discută proiectul de Constituție a Republicii Moldova	264
Graiul din R. M. și limba literară română	391
Gramatica limbii moldovenești: Fonetica. Morfologia	7, 9
I. Ețcu la 70 de ani	402
Includerea termenilor științifici și tehnici în dicționarele	

generale	377
Infinitivul	192, 237
Infinitivul determinant al adjectivului	84
Infinitivul în propoziție	78
Infinitivul prepozițional de pe lângă verbe în limba moldovenească	69
Informație necesară	360
Institutul de Limba și Literatură al Academiei: privire din interior	230
Itinerare spirituale	341
În Germania se discută probleme de limbă română	265
În problema utilizării limbii oficiale a statului nostru batem pasul pe loc	294
Încă o dată asupra opozițiilor intrasistemice dintre semnele lexicale echivalente semantic	295, 327
Întâlnirea de la Leipzig a sociolingviștilor	328
Întrebuițarea substantivelor corelative în -ie și -iune	99
Jumătate de secol pe tărîmul literelor	329

La langue roumaine en République M oldova	343
L'étude confrontative des systèmes lexicaux dans les langues slaves et romanes	342
La situazione linguistica della Republica M oldova	378
Le problème de la variation dans le lexique: ses particularités dans l'aire romane orientale	142
Legea nu-i lege ... pentru cei cu pâinea și cuțitul	361
Leipzig: prima întrunire tripartită a grupurilor de cercetare sociolingvistică	331
Lenin și unele probleme de limbă și literatură	37
Les désignations romans du mille pattes	392
Les types des équivalents sémantiques homorhiziques dans la langue roumaine	266, 310
Lexicografie	311
Lexicologie și semasiologie	312
Lexicul prozei artistice în lumină funcțional-stilistică	172
Lexicul și frazeologia limbii moldovenești contemporane	46
Limba culturii noastre comune este română, nu moldovenească	231

Limba literară și bogăția ei lexicală	89
Limba moldovenească. Partea a 2-a. Sintaxa	2-5, 8
Limba moldovenească (generalități, vocabular, foneme, forme gramaticale)	10, 14, 17, 33
Limba moldovenească literară contemporană: În 3 vol. Vol.2. Fonetica. Morfologia.	34
„Limba oficiala în orice stat este, de regulă, una singură...”	250
Limba presei periodice ca aspect al limbii literare scrise	91
Limba poporului moldovenesc și critica concepțiilor ostile ale autorilor burghezi	153
Limba română este patria mea	58
Limba româna este singura limbă literara din aceasta zona a romanității orientale	296
Limba română în Republica Moldova: condiții de funcționare	379
Limbile romanice din sud-estul Europei și limba națională a R.S.S. Moldovenești	22
Lingvistica ca știință și concepția științifică de predare a limbii	238

Lingvistica generală	15
Lingvistica nu m-a făcut fericit	331
Lingvistica sovietică moldovenească (1975–1980)	50
Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică	18
Locul semanticii în stratificarea limbii (semantica unităților limbii și unitățile semanticii limbii)	267
Manifestarea științifică comemorativă „Academicianul Haralambie Mihăescu”	313
Materialismul și empiriocriticismul	36
Mașina va substitui traducătorul	85
Mesager în circuitul filologic european	344
Methods Employed for Recording the Systemic Relations of lexical Units in a Dictionary	216
Mioara Avram	
413	
Mircea Eliade – semn al secolului XX	314
Modifications sémantiques dans les microsystemes romanes du vocabulaire sous l’influence des emprunts (domaine romane oriental)	154

Moldova a devenit membru al Mișcării Francofone	332
Monolingvismul populației rusofone și bilingvismul populației băștinașe în R. M.	367
Monolingvismul statal ca problemă basarabeană	380
Mutations dans le système lexical moldave causées par les contacts avec d'autres langues	193
N. Corlăteanu – constant promotor al limbii literare Române	418
Ne-a părăsit un bărbat temerar: [Necrolog. I. Dumeniuc)	251
Necesitatea delimitării planului gnoseologic de cel ontologic la studierea limbii	393
[Necrolog] Ion Coteanu (1920–1997)	345
Noi modalități de prezentare a verbelor în dicționarele de tip explicativ	252
Nominația personală în limba română	268
Normele ortografice, ortoepice și de punctuație ale limbii române	57
„Noul Testament” în găgăuză cu grafie latină și traducătorul lui la 80 de ani	403

Nume proprii devenite cuvinte comune	117
O operă lexicografică de preț	67
O singură limbă – o singură denumire	281
Oaspete întotdeauna dorit	394
Oază a spiritualității românești	414
Observații asupra așa-numitului infinitiv independent în limba moldovenească	72
Ocazionalismele lexicale în vorbire și integrarea lor în limbă	381
Omagiu distinsului lingvist : [Eugen Coșeriu]	346
Omofonia (omografia) și clasele de omounități în română	333, 334
Omosemizarea potențială în vorbire a unităților lexicale neechivalente ca sens	347
Opinii leniniste privind limba	150
Opoziiții stilistico-funcționale între unități lexicale	161
Opoziiții stilistico-funcționale între unități lexicale sinonimice	

lexicales synonymiques	130
Oracolul de la Delphi	315
Paralele lexicale în cadrul unor micro sisteme similare romanice și slave (analiză confruntativ-contrastivă)	173
Patriarh al filologiei basarabene : (acad. N. Corlăteanu – la 90 de ani)	419
Patru decenii de anevoioasă cale spre adevăr	348
Părțile introductive la DELM	200
[Prefață]	155, 368
Pretenții nejustificate	253
Probleme de teorie lingvistică în lucrarea academicianu- lui V. F. Șișmariov „Limbile romanice din sud-estul Europei și limba națională a R.S.S. Moldovenești”	174
Procedee sintactice de exprimare a aspectului verbal	79
Prof. A. Ciobanu în sociolingvistica românească modernă	415
Profesorul Grigore Cincilei în amintirea noastră	395
Profesorul R. A. Budagov la 60 de ani	137
Proiecte de amendamente la legile cu privire la funcți- onarea limbilor	269

Rapports des mots synonymes au niveau sémantique
109

Răspuns la ancheta:] „*Modelul E. Coșeriu*” 404

Răspuns la apelul Parlamentului Republicii Moldova
către Academie 282

Răspuns la solicitarea Parlamentului Republicii
Moldova privind istoria și folosirea glotonimului
„limba moldovenească” 283

[Recenzie] 86, 92, 103, 104, 118, 131,
143, 147, 151, 152, 183,
217, 297

Referitor la interacțiunea dintre limbile ce funcționează
în cadrul aceluiași stat 405

Referitor la unele denumiri 110

Refuz să cred! 316

Reinterpretări lexicografice ale unităților de vocabular
în dicționarul explicativ (cu privire specială
asupra verbelor) 254

Regionalismul – factor ce subminează identitatea etnică
și națională la populația românească din R. M. 406

Relațiile (de formă și de conținut) dintre semnele limbii

la nivel lexical	255
Relațiile mele științifice cu acad. H. Mihăescu	317
Relațiile profesorului Raymund Piotrowski cu lingviștii din Moldova	349
Renovarea științelor umanistice	239
Restabilirea tezaurului toponimic	270
Reuniunea internațională a dialectologilor în Italia	318
Revistă de lingvistică și știință literară	66
Rezerve pentru sporirea eficienței la predarea disciplinelor în învățământul superior	201
RLȘL: 40 de ani de existență!	350
Să ne corectăm greșelile	271
Să ne onorăm obligațiile	256
Să punem capăt atitudinilor antiromânești	257
Să respectăm adevărul științific și istoric	284
Să scriem și să vorbim corect	32
Sărbătorirea a 65 de ani de la înființarea Institutului de Filologie Română „A. Philippide”	285

Sărbătorirea semicentenarului Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan” al Academiei Române	382
Scrisoare deschisă Președintelui Republicii Moldova dl M. Snegur și Președintelui Parlamentului R. M. dl A. Moșanu	258
Scurtă schiță istorică despre neam, limbă și grafie	64
Semicentenarul unui lingvist apreciat: [Gh. Popa]	396
Sensul și forma cuvintelor (polisemie, omonimie, paronimie, sinonimie)	93
Sesiunea științifică anuală a filologilor ieșeni	319
Sextil Pușcariu în lingvistica românească	351
Simpozion filologic	138
Simpozionul „Cooperarea dintre România și R. M. pentru dezvoltarea terminologiei științifice și integrare europeană”	352
Simpozionul jubiliar „Muzeul limbii române – 75 ani de la înființare”	298
Sintaxa elementară a limbii române. Introducere în sintaxologie	62
Situația lingvistică din fosta R.S.S.M. și din actuala	

Republică Moldova	299
Situația ortografiei românești în Republica Moldova	240
Situația sociolingvistică din R.S.S.M. reflectată în presa periodică (1987–1989). Vol. I. Partea 1	61
Solidaritățile lexicale	248
„Starea limbii“ depinde de purtătorii ei	362
Stelian Dumistrăcel la 60 de ani	335
Stilistica și analiza textului artistic	119
Studierea comparată a subsistemelor lexicale	167
Studierea confruntativ-contrastivă a microstructurilor lexicale	241
Studierea limbii române în Republica Moldova	286, 287
Studierea sinonimelor (probleme, criterii, clasificări)	105
Studii de limbă literară moldovenească	21
Studii de limbă moldovenească	25
Studiul complex al limbii: îmbinarea principiului istoric cu cel sistemic	353
Studiul teoretic al lui B. P. Hasdeu „Principii de	

lingvistică”	156
Subtil explorator al comorilor limbii	369
Sur l'étude comparée des microstructures lexicales dans les langues apparentées 144	
Suveranitatea va soluționa și problemele lingvistice	232
7 ani de trezire a conștiinței de sine	320
Știința are nevoie de libertate, dar și de sprijin	354
Științele umanistice azi – izbânzi și eșecuri	272
Științele umanistice în ultimele trei decenii	242
T. Cotelnic la 70 de ani	407
Termenii științifici și tehnici în lexicul unei limbi naturale	416
Terminologia – cea mai dinamică componentă a lexicului limbilor naturale	397
Terminologia tehnico-științifică internațională în dicționarele naționale generale	370
[Textul luărilor de cuvânt la discuția principiilor ortografice]	273
Tipurile de sinonime omorizice	132

Transferul de sens ca procedeu discursiv	363
Trei cuvinte folosite impropriu (careva, pînă ce, totuși)	106
Un discipol la care țin	364
Un discipol sui generis: [Iulius Popa]	371
Un îndrumător generos al filologilor din Basarabia: D. E. Mihalci	372
Un rege al lingvisticii, pornii de pe meleaguri basarabene	321
Un suflu spiritual primăvărativ în miez de toamnă	355
Unele observații cu privire la infinitivul moldovenesc	68
Unele observații privind respectarea normelor limbii Literare în gazeta „Moldova Socialistă”	197
Unitatea limbii române – funcționarea ei în R. M	408
Unitatea neamului românesc	274
Unitatea spirituală a românilor dincolo de frontiere	322
Unitățile nominative speciale numite termini	398
Urșinic : (etimologie)	94
Varietatea moldovenească a vorbirii orale românești și	

limba literară scrisă (corelația românesc: moldovenesc , cu referire la realitățile glotice)	288
Varietatea stilistică a limbii și sporirea mijloacelor de expresie	87
Vizită de lucru în Germania	300
Zece ani de propagare a limbii române și a culturii românești	383
Ангел-хранитель	399
Беседы о стилистике	51
Взаимозависимость между лексическим и граммати- ческим значениями в составе слова	194
Влияние иноязычных элементов на лексико- семантическую систему национального языка	145
Восточнославяно-молдавские языковые взаимо- отношения	23, 28
Всесоюзное совещание «Семантические категории языка и методы их изучения» (28–29 мая 1985, Уфа)	202
Всесоюзный симпозиум «Теоретические проблемы семантики и её отражения в одноязычных словарях»	180
Выявление и фиксирование системности лексики –	

основная задача современной лексикографической практики	209
Гносеологические вопросы знаковой теории языка, фонологии и грамматики	43
Дистрибуция и частотность в речи романо-славянских пар синонимов	111
Дихотомия «язык-речь» и изучение лексико-семантических отношений	146, 168
Значение сопоставительного изучения лексики родственных контактирующих языков	210
Изучение семантики в молдавском языкознании	211
Иноязычные элементы в синонимических микросистемах молдавского языка	133
Интернациональные научно-технические термины в национальных словарях	218
К вопросу восстановления и охраны исторических географических названий	243
К вопросу о диапазоне варьирования фразеологизмов	219
К вопросу о синонимии исконных и заимствованных слов	100, 112
К вопросу о словосочетаниях глагола с объектным	

инфинитивом	70
К проблеме лексико-семантической дифференциации и вторичного схождения романских языков	120
К проблеме лексической вариативности	187, 203
К семасиологической интерпретации явления синонимии	121
Калькирование внутренней формы как способ словообразования	188
Количественные изменения в лексических микросистемах и качественное развитие лексики языка	181
Лексикографическое отражение семантических категорий и отношений языка	204
Литературный язык и его лексическое богатство	80
Место терминологической лексики в языке периода НТР и вопросы её подачи в общезыковых словарях	182
Метод выделения синонимов из разряда семантически близких слов	122
Молдавская терминология	212
Молдавский язык – самостоятельный язык молдавской социалистической нации	162

Научная конференция „Национальное и интернациональное в литературе и языке“	139
Научная конференция по проблеме «Национальное и интернациональное в литературе и языке»	31
Необходимость отражения в словаре системных отношений описываемых лексических единиц	384
О критериях синонимичности в лексике	123
О лингвистической и отражательной семантике	175
О семантических преобразованиях лексических единиц	198
О синонимичности однокоренных слов с разной аффиксальной частью	124
О соотношении общеупотребительной лексики и терминологии в национальных лексических фондах и словарях	233
О соотношении принципа развития и принципа системности в языкознании	184
О субъектном употреблении инфинитива при глаголах в современном молдавском литературном языке	81
О трех тенденциях искоренения исторических	

названий (на материале национальных топонимов МССР)	228
Об единстве и специфике научно-технической терминологии разных языков	205
Об инфинитиве и его употреблении в современном молдавском языке	1
Об историческом и системно-структурном подходах к языку с позиций марксистского диалектического метода	185
Об основаниях отбора терминов для общезыковых словарей	195
Об отборе научно-технических терминов для толкового словаря языка	213
Обусловленность словарного значения глагола его грамматическими особенностями	199
Омосемичные средства языка и стилистические особенности художественной речи: Функционально-стилистический анализ лексики молдавской советской прозы	169
Онтологический статус семантики языка и её единиц	189
Оптимизация грамматики в свете ленинской теории отражения	48

Опыт общей теории семантической эквивалентности словарных единиц. Явление омосемии в молдавском языке	12
Осмысление грамматики языка в свете некоторых основополагающих философских и общенаучных понятий	190
Отражение семантических системных связей лекси- ческих единиц в одноязычном (толковом) словаре	220
Отражение функциональной семантики молдав- ской лексики в толковом словаре	206
Потенциальная лексика современного французского языка: (Теория. Динамика. Специфика)	47
Практикум перевода	52
Предпосылки к определению статуса молдавского типа речи как национального средства общения	148
Принцип системности – методологический принцип современной науки	207
Принципы включения интернациональных научно- технических терминов в общезыковые словари	221
Разбиение лексических единиц на лингвистически значимые классы как способ унификации их подачи в толковом словаре	222

Роль грамматики в формировании научного представления о языковой системе	163
Романское языкознание: Историческое развитие, течения, методы	11
Семантика глаголов мышления в молдавском языке (лексикографическая интерпретация)	234
Семантика лексических единиц и семантические отношения между ними в толковом словаре	214, 235
Семантика романского глагола	56
Семантика языковая и неязыковая	176
Семантическая эквивалентность лексических единиц	13
Семантически тождественные слова и смысловое отождествление слов в речи	164
Симметричность и асимметричность в микросистемах лексики различных романских языков (на молдавском и французском материале)	177
Синонимические и несинонимические противопоставления семантически близких слов	125
Синонимия в свете семантического анализа лексических микроструктур	140
Системные лексико-семантические изменения в	

процессе развития молдавского языка	191
Совпадение отдельных элементов смысловой структуры слов как основа синонимичности	126
Современная языковая ситуация в МССР (об антинаучной попытке искусственного создания нового романского языка)	244
Современные требования лингвистической теории и реальные нужды практики в словарном деле	223
Сопоставительное изучение микросистем лексики и обоснование системного характера переводных словарей	208, 224
Способы подачи отлагательных суффиксальных образований в толковом словаре	225
Способы словарной фиксации системных отношений лексических единиц	236
Статус языковой семантики как предмета лингвистики	178
Структурно-семантические сдвиги в микросистемах лексики в процессе их эволюции	186
Теоретические проблемы семантики и её отражения в одноязычных словарях	49
Теоретические проблемы языкознания в работе В. Ф. Шишмарёва «Романские языки Юго-Восточ-	

ной Европы и национальный язык Молдавской ССР»	179
Теоретические проблемы языкознания в труде академика В. Ф. Шишмарёва «Романские языки Юго-Восточной Европы и национальный язык Молдавской ССР»	160
Теория семантических полей и синонимия	127,128
Терминологическая лексика в общеязыковых словарях требования теории и устремления практики	226
Типология сходств и различий близкородственных языков	39
Тожественные слова в языке и отождествление слов в речи	157
Хроникальная заметка	129
Хроникальные заметки	101
Язык и стиль писателя в литературно-критическом анализе художественного произведения	42
Язык молдавского народа и критика враждебных концепций буржуазных авторов	149
Языковое значение как предмет лингвистической семантики	170